

PETER SCHAAP

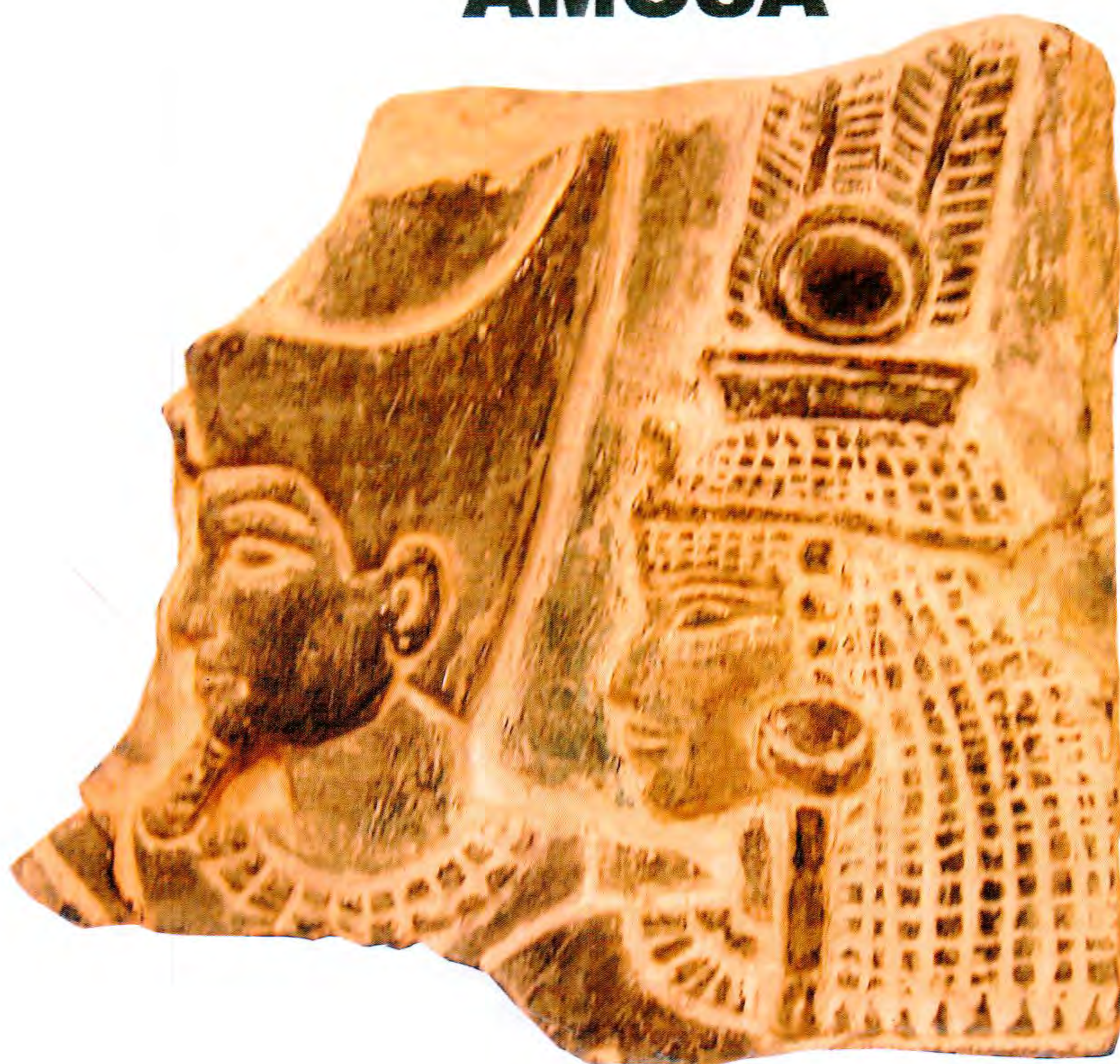
HET KLASSIEKE

PETRIË

DE GROTE KONINGEN

EN DE MACTIGE STAD

AMOSA

Voor Claire, Danja en Dorian

VOORWOORD

Het grootste deel van mijn jeugd, vanaf mijn tweede tot mijn veertiende/vijftiende levensjaar, bracht ik met mijn ouders en mijn broers door op het adres: Herebinnensingel 14a in Groningen. Het was de linkerdeur in een groenbetegeld portiek. Achter de deur een rechte trap naar boven waar altijd vaders fiets stond.

Mijn ouders: Hein Schaap en Ton Nieuwenhuis en de kinderen: Hans, Cas, Peter, Theo en Gerard bewoonden de bovenverdieping en een zolderlaag daarboven, waarvan het dak op vele plaatsen lekte, maar waar het voor kinderen goed toeven was.

De woning bezat een voor- achter- en tussenkamer, een gang langs deze kamers met een toilet, een keuken achter, een slaapkamer van de ouders voor en achter de keuken een door een hek omheind ruim plat op het dak van de uitbouw van nummer 14. De bovenste verdieping bestond uit een zolder - met rechts een kolenhok als je de trap opliep - en voor (rechts, de zuidkant, met uitzicht boven de straat) en achter een slaapkamer.

De voorkamer werd na mijn jongste jaren aanvankelijk nog bewoond door Hans en Cas, die resp. aan de west- en de oostwand hun bed hadden, met het voeteneind naar het raam. Theo, Gerard en ik sliepen in die periode in de noordelijke kamer met uitzicht op het plat, de speelplaats en het gebouw van een openbare basisschool. Dikwijls brandde daar tot laat in de avond nog licht. De schaduw die door onze plafonddlamp werd geworpen had de vorm van een heksenkop, die wij 'tante Betje' noemden.

Gerard, de jongste, sliep in een bed vanaf de westhoek langs de muur met het achterraam, Theo aan de tegenoverliggende wand, direct links bij binnenkomst. Mijn bed lag in die tijd dwars aan de oostkant. Naast mijn bed, bij de vensterbank, stond een hoog vierkant kastje met een marmeren plaat. Boven de hoofden van Theo en Gerard was een brede plank getimmerd onder een balk en een schuifraam (de laatste aan Gerards kant).

Toen Cas naar het seminarie in Sterksel vertrok en dus voortaan extern woonde, verhuisde ik naar zijn oude plek in de andere kamer en deelde die dus sindsdien met Hans. Aan mijn voeteneind stond een vierkante kast met een houten bovenkant waarop al spoedig een papieren maquette van het Muiderslot verrees. Naast mijn bed, meteen links om de hoek van de deur stond een stoel en in de lengte boven mijn bed, vanaf de zolderwand, bevond zich een plank met daarop wat boeken. Een kleiner boekenrekje was wat verderop bevestigd, tussen mijn voeteneind en de kast in. Na enige tijd plaatste ik rechts op de eerste plank een kleine piramide van karton (een doosje van soldeertin). Later een grotere zelfgemaakte met een kurken

sfinx (waarvan Cas voor mij nog de kop sneed) Links van de boeken, in de hoek, ontstonden op die plank de beginselen van wat de stad Amosa zou worden, aanvankelijk gemaakt van een uit elkaar gehaald plastic geel - met - rood buldozertje, stenen uit een blokkendoos, waaronder een soort obelisk (een kerktoerenpunt) en een poort; een geel plastic doosje van een tandenborstel als stadsmuur, waarop ik plastic kevertjes als zonnecymbolen legde, een indiaantje (In mijn ogen een farao), de zittende buldozerchauffeur en een klein kurken vrouwenfiguurtje als beelden. In mijn fantasie had die stad en dat land al veel eerder weelderiger en meer realistische vorm aangenomen. Maar niet alleen bij mij. Theo en Gerard waren naar mijn voorbeeld hun eigen land begonnen en ook Hans deed op wat bescheidener wijze mee.

Ieder oppervlak van de slaapkamers en de zolder werd geclaimd, verdeeld en bezet. Onze landen doorliepen uiteindelijk een hele geschiedenis tot in het ruimtevaarttijdperk toe, waarbij ik raketjes bouwde, met luciferkoppen als brandstof, en cabines met kleine poppetjes als astronauten. Theo en ik leefden wat onze landen betrof op voet van gewapende vrede, nadat Gerard zich nog in de klassieke tijd met zijn land bij mij had aangesloten en mijn koning ook over zijn land mocht regeren. (was ook een rotstreek natuurlijk)

Later, in de moderne tijd van onze landen, deden Theo en ik voortdurend aan een bewapeningswedloop. We probeerden elkaar de loef af te steken met een nieuwe, in het geheim gebouwde marinevloot, of vliegtuigen, tanks. Alles gemaakt van papier, waarbij de gelijkenis met ware toestanden werd vergroot, toen Theo niet in staat bleek cockpitjes voor zijn jachtvliegtuigen te maken en ik hem die tegen betaling leverde!

Oorlog ontstond ook in mijn eigen slaapkamer, toen er een conflict met Hans begon over het eigendom van de kist onder het raam. Nadat ik dertig luciferraketjes (werkende raketten gemaakt van 1 lucifer en een reep aluminiumfolie) op zijn bed had afgevuurd, stelde Hans een compromis voor: Ik mocht de kist hebben, die precies op onze grens stond, maar er geen militaire basis op vestigen. Zo werd er een burgervliegveld van gemaakt (eerlijk gezegd tot mijn teleurstelling, want ik had juist meer plaats nodig voor mijn legertuig)

Mijn broers en ik beleefden zo heel wat avonturen in onze landen: Getrië, Thetrië, Hanzië en Petrië.

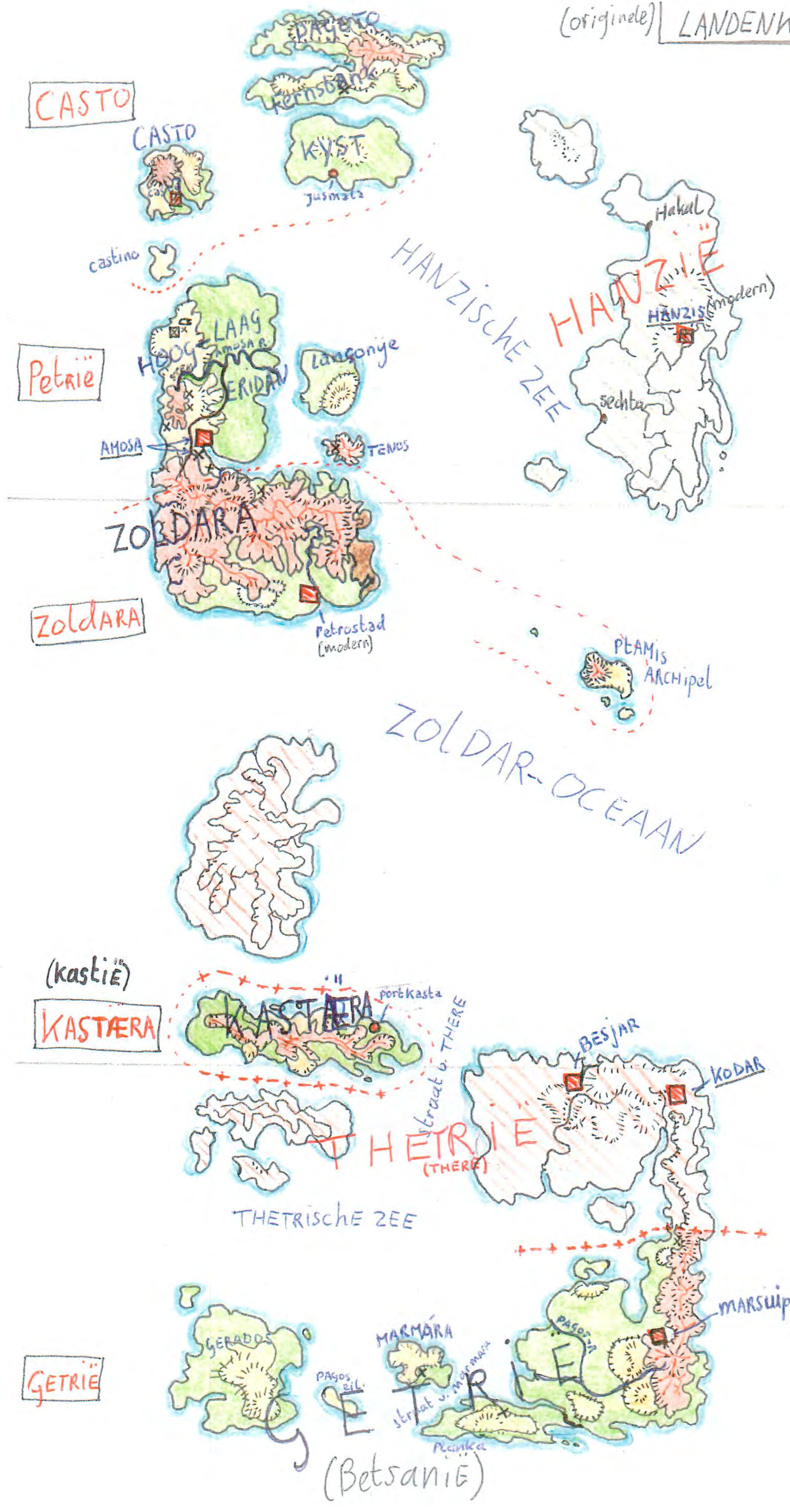
Hieronder volgt de beschrijving van Petrië's klassieke geschiedenis die, als gevolg van mijn eigen in mijn vroege jeugd al begonnen fascinaties, verdacht veel oud-Egyptische kenmerken vertoont.

P.S.

GESCHIEDENIS VAN DE PTAROE-DYNASTIE IN ERIDAN

DOOR PETER SCHAAP

N.B. NUMMERS VOOR DE KANTLIJN CORRESPONDEREN MET DIE OP DE STADSKAART VAN PAGINA 29

fantasiekaart van de landen die door de broers Hans, Peter, Theo en Gerard Schaeffer werden geplaatst op planken, bedden, kisten e.d. in de vijftiger en begin zestig jaren, als uitlooiing van de "landen" die uit ons land kwamen werden gebruikt, en waarvoor ook Cas beproeven was. (zoets begint eens, maar eindigt nooit helemaal)

Texer

- Petrisch gebied
- Hanzisch gebied
- Thetrisch gebied
- gebergte
- hoogland
- Laagland
- > steden
- x archeologische vindplaatsen
- Landsgrenzen
- deelstaatgrenzen

De geschiedenis van de Ptaroe-dynastie in Eridan (het latere Petrië) begint op het eiland Marmára in Betsania (het huidige Getrië, waar een plaatselijke krijgsheer de status van koning wist te verwerven. Zijn naam was Masjoepal. Deze neolitische vorst die dikwijls werd afgebeeld in vuursteen - als religieus amulet - slaagde erin alle stammen van het eiland te verenigen onder zijn leiding. Het succes van zijn koningschap - en vooral zijn veldheerschap - was gebaseerd op de uitvinding van enorme vliegers in een vlindervorm, waarmee vijanden van bovenaf, maar zonder gevaar neergeschoten te worden, konden worden gadeslagen.

Het succes van zijn koningschap en zijn macht wist Masjoepal uit te breiden tot het eiland Planka en vandaar naar het oostelijke laagland.

Masjoepal werd opgevolgd door zijn zoon Pagros. Onder de leiding van deze vorst werd het hele Betsanische gebied onder controle gebracht, waarbij het westelijke laagland door een onderkoning werd bestuurd.

Na de plotselinge dood van Pagros III raakte het gebied verwikkeld in een burgeroorlog. Twee prinses streden om de heerschappij. Prins Geta, die officieel kroonprins was - al had Pagros hem niet als zijn opvolger aangewezen - en prins Ptaroe. Toen de laatste in het nauw werd gedreven met zijn fanatieke aanhang wist Geta hem echter niet uit te schakelen. De rebellen hadden zich verschanst in een onneembaar bergdorp. Onderhandelingen waren nodig om een eind aan het bloedvergieten te maken.

Geta bood Ptaroe met zijn gezelschap, waaronder zijn vrouw Jaïti, een vrijgeleide om het land met drie schepen te verlaten. Nadat Ptaroe van Geta's goede wil was overtuigd, verliet hij met zijn kleine leger de vesting en ging met wapens en voorraden aan boord. De drie schepen zeilden zuidwaarts in de richting van de Zoldarische oceaan - waar Ptaroe zijn geluk wilde beproeven - en verlieten het land voorgoed.

De eerste halteplaats was het eiland Kastië, een dunbevolkt en bergachtig eiland dat voordien niet meer dan een piratennest was geweest. Ptaroe aarzelde of hij dit eiland in bezit zou nemen, maar veel achterland was er niet, alleen een groot eiland, zuidoostelijk van Kastië, dat al eerder door Thetrië was veroverd. Voor de strijd met dat machtige buurland voelde de verbannen prins met maar drie schepen weinig. Meer avontuur lokte en Ptaroe richtte zijn blik verder zuidwaarts. Hij liet echter één van de drie schepen achter, nadat hij het belang-

rijkste piratennest had ingenomen en voor toekomstige handel. De twee overgebleven schepen raakten onderweg naar het zuiden op de oceaan in slecht weer verzeild. Tijdens hevige stormen verloren ze elkaar lange tijd uit het oog. Ze vonden elkaar terug voor een steile bergkust van een enorm landgebied. Maar zelfs dagen zeilen leverde nog geen aanlegplaats op. Het was de barre westkust van het grote gebied Zoldara, dat alleen aanlegplaatsen aan de noordzijde kent, dat uit hoge, steile bergen en smalle dalen bestaat. En dat lange tijd, eigenlijk tot ver na de middeleeuwen, onontwikkeld bleef.

Eindelijk, na Zoldara en het steile rotseilandje Tenos te zijn gepasseerd, troffen Ptaroe en zijn mensen een geschikte kust om aan land te gaan. Het was een baai aan de westkant van het eiland Lançonije. Oorspronkelijk was het misschien niet Ptaroe's bedoeling om er te blijven, maar hij trof er een bevolking die hem en zijn soldaten met open armen ontving. Lançonije maakte deel uit van het land Eridani (ook wel Eridan genoemd), dat vroeger eigen koningen had bezeten, maar dat vele jaren voor Ptaroe's landing was veroverd door het naburige eilandenrijk van Casto. Het oorspronkelijke Eridani werd gevormd door het gebied ten zuiden van het Zoldaarse hooggebergte, Tenos en het eiland waarop Ptaroe aan land ging. Casto bestond uit het hoofdeiland Casto, waar een machtige versterking het koningspaleis vormde en verder, uit Castino, Fernsbank/Pageto en Kyst. Eridani werd bestuurd vanuit het fort Norconda, dat bij de voet van het hooggebergte, aan de Eridanirivier (de latere Amosarivier) was gelegen, en waarvan nu nog sporen aan de noordzijde van de antieke hoofdstad Amosa en aan de haremweg aldaar zijn te vinden.

Op Lançonije vormde een klein contingent Castische soldaten de macht. Het plaatselijk bestuur werd geleid door een prefect, wiens naam verloren is gegaan. Ptaroe deed zich voor als een Betsanische koopman met rijke handelswaar uit dat exotische noordelijke land. Zonder twijfel zullen ze bepaalde zaken aan boord hebben gehad, typisch Betsanische waren zoals noten van Marmora. Ptaroe werd uitgenodigd in de grote villa van de prefect. Intussen werd de wacht buiten ontwapend en op een signaal van zijn mensen daar buiten werd binnen de prefect met zijn lijfwacht gevangen genomen. Vanuit de nu bevrijde bevolking was er meer dan genoeg belangstelling om zich bij Ptaroe's gedurfde opstand aan te sluiten. De Betsanische veteranen waren uitstekend in staat om de nieuwe recruten te trainen.

Toen Ptaroe meende dat zijn legermacht sterk genoeg was om grotere tegenstanders aan te kunnen, liet hij de prefect en zijn Castiërs vrij. Ze vertrokken van het eiland als bedelaars met nog geen kleren aan hun lichaam.

Ptaroe waagde de oversteek naar het Eridaanse laagland en op aanwijzing van de plaatselijke bevolking - waarvan er meer en meer lieden zich als soldaten bij hem aansloten - trok hij naar Norconda. Voordat hij echter het hoogland of de grote rivier kon bereiken, werd hij in zijn zuidelijke flank aangevallen door het Castische leger, dat inmiddels goed op de hoogte was van zijn aanwezigheid. Ptaroe wist de Castiërs te verslaan, mede als gevolg van de inlichtingen die zijn 'vlin-deraars' hem konden verschaffen. Deze keer kon hij zijn tegen-

standers echter niet vrij laten vertrekken. Hij beseftte heel goed dat dit leger niet meer was dan een voorhoede van Casto's werkelijke macht. Noodgedwongen werd er geen pardon gegeven.

22 Ptaroe bereikte de Eridanrivier en de splitsing met de Sten. Deze twee stromen vormde ook toen al een natuurlijke grens. Daardoor slaagde Casto er niet in om versterkingen naar het noordelijke fort te sturen. Ptaroe trok noordwaarts langs de Eridan-rivier naar Norconda. Na een belegering van vele weken viel de zo belangrijke versterking met zijn vier machtige torens in Ptaroe's handen. Bij opgravingen in het latere garnizoen van de antieke stad Amosa werden muurresten aangetroffen met duidelijke verbrandingssporen. Vermoed wordt dat deze getuigen vormen van Ptaroe's verovering. Al zijn er geleerden die in deze resten de sporen zien van de nog oudere Castische bezetting, die eveneens met vuur gepaard zal zijn gegaan. De meeste houden het echter op de eerste optie. Naar alle waarschijnlijkheid was alleen een deel van het fort bij de verovering verwoest. Er moeten nog genoeg bouwwerken zijn overgebleven om Ptaroe zijn intrek in het fort te laten nemen, vermoedelijk in het noordelijke torenareaal (de plek achter het latere koninklijke paleis van Ptamis III, waar zich nu de keukens en verzorgende bouwsels bevinden). Toren is in dit opzicht een groot woord, al was de versterking binnen het fort machtig genoeg. Het was een kunstmatig opgehoogde wijdse versterking.

14 Ptaroe werd door de Eridaanse priesters van de plaatselijke oude sterrentempel tot koning uitgeroepen, waarbij hij als koningsnaam de naam Anchafra koos (De zonnegod leeft), als eerste koning van de Ptaroe - of ook wel Getrische - dynastie.

PTAROE

Over Ptaroe's regeerperiode als koning van Eridani in deze vroege periode is weinig bekend, ook over de duur van zijn koningschap valt alleen te speculeren, maar meer dan een jaar of tien, elf kan het niet zijn geweest. Het is ook de vraag of hij al regeerde over het hele land en dan met name het Eridaanse hoogland, het gedeelte aan de zuidoostkant van de grote rivieren. Wel lijkt de Castische macht lange tijd te zijn verlamd en uitgeschakeld door de nederlaag op het laagland. Vermoedelijk echter waren er in die regio verscheidene krijgsheren nog altijd schatplichtig aan de Castische bezetter.

14 Bij opgravingen zijn maar weinig sporen te vinden die zijn terug te voeren op de regeerperiode van Ptaroe. Veel is bekend uit overlevering en latere geschriften die Ptaroe als een soort vader des vaderlands beschouwen. Uiteindelijk is hij ook de naamgever geworden van het land Petrië, zoals Eridani na zijn bewind ritueel en later zelfs officieel zou worden genoemd. Een uitzondering op de feitelijke kennislacune vormen wat muurdelen op de eerder genoemde plek bij de latere citadel: de resten van de noordelijke toren. Maar ook een meer westelijk gelegen opgraving, aan de westkant van het keukenge-deelte in het latere Amosagarnizoen: Daar werd een betegeld plateau aangetroffen met een verhoging voor een nu verdwenen, waarschijnlijk houten beëid en een korte zuil die aan de bovenkant is uitgehold. Men neemt aan dat op die zuil een

wierookschaal heeft gerust, zodat het dus om een tempelruimte gaat, wellicht het allerheiligste van een nieuwe zonnetempel die op die plaats door Ptaroe is gesticht. Overigens wordt het fort Norconda sinds de komst van Ptaroe meermalen Nihar genoemd naar het fort van de legendarische Getriër Masjoepal.

Op het eind van Ptaroe's bewind kwam dan toch een soort afrekening. Een grote strijdmacht van Casto kwam langs de zuidkust naar de monding van de Eridanrivier en trok langs de zuidelijke oever en over de Sten met de bedoeling het fort Norconda weer in te nemen en het hele land opnieuw onder centraal Castisch gezag te plaatsen. Dit mislukte. Ptaroe's leger hield stand en over en weer beschoten de twee strijdmachten elkaar over de rivier. De situatie veranderde toen Ptaroe zelf door een verdwaalde pijl dodelijk werd getroffen. Het duurde een tijd voordat de Castiërs begrepen welk voordeel ze hadden behaald; te lang om er gebruik van te kunnen maken. In die tijd had Ptaroe's jonge zoon Ptamis, kennelijk op initiatief van zijn moeder, nu de weduwe Jaïti - die later voor haar dapperheid werd geëerd met een goddelijke status*) - de bebloede wapenrusting van zijn vader aangetrokken. En als een uit de dood herrezen Ptaroe voerde hij de Eridaanse troepen aan op Ptaroe's strijdwagen. Met groot enthousiasme, en zich gesteund wetend door de sterrengoden stak het Eridaanse leger bij het opkomen van de zon de rivier over. Casto leed een vernietigende nederlaag. Ptamis dreef zijn vijanden over de Sten en het hele hoogland de zee in.

Na de overwinning werd Ptamis tot nieuwe koning gekroond. Hij liet een aardewerken beeld van zichzelf maken, getooid met goud^{x)}. Dit beeld werd door dragers langs alle nederzettingen van het hoogland gevoerd. Als aan een god zweerden alle krijgsheren en hun onderdanen daar trouw aan de nieuwe koning via zijn beeld. Daarmee nam Ptamis officieel het hele land in bezit onder de gekozen koningsnaam: Retepneter (wat: de god is jong, betekent)

PTAMIS I

16

Ptamis liet voor zijn vader een echt koningsgraf bouwen ten zuiden van het fort Norconda. Het is een mastaba-graf (een rechthoekig plat graf) met een nissenfascade (in- en uitspringende muurdelen als torens van een fort). In een verlaagde grafkelder werden twee sarcofagen geplaatst (voor Ptaroe een exemplaar van rood kwartsiet en voor Jaïti een granieten kist). Binnen Ptaroe's paleisvormige kist rust de mummie in een zilveren sarkofaag in de vorm van een cartouche met op het deksel de liggende gestalte van de koning (de eerste van dat type). Rondom de grafkelder bevinden zich voorraadkamers met vaatwerk. Aan de voorzijde, achter een overdekte aanbiddingshof met een aantal steles, is een serdab geconstrueerd: een ruimte voor een koningsbeeld dat door een opening in de muur naar de offerruimte kijkt en dat zich nog in onbeschadigde toestand in die ruimte bevindt. Een ringmuur omsluit het graf met een uit twee steenblokken bestaande poort, voorzien van een voorstelling van Ptaroe aan weerskanten. Een deel van de bedekking van lichtere tegels is op het dak nog aanwezig.

*) Vanaf Sjebhotep II als krijgsgodin. (indiens piramidetempel gevonden beeldfragment onder restauratieplaveisel Chaoenef) Het groene beeld uit de resten van Ptahmis IV's tempelcomplex stamt uit haar Levenstijd en die van Ptaroe (verplaatst cultusbeeld)

x) Een fragment van een latere rituele kopie werd gevonden in de koningstempel van Ptamis II samengesteld van zwarte klei. Het oudste beeld missechien Sfinx. zeer sprekend

Aangezien de vroege koningen, afgezien van hun grafmonumenten alleen in rivierslib bouwden zijn er maar heel weinig resten van hun tempels en paleizen overgebleven, mede als gevolg van voorjaars-overstromingen door het smeltwater in de grote rivier, laat staan dat er resten van woonhuizen uit die tijd zijn te vinden. Het probleem van de overstromingen werd pas onder Ptamis III opgelost door een omlegging van de rivier en het bouwen van een verhoogde citadel voor de belangrijkste paleizen en tempels.

Over ^{polychrome, late} verdere daden van Ptamis Retepneter is weinig bekend. Het ~~enige~~ koningsbeeld van hem dat wij kennen is gevonden in de ruïnes van een tempel voor zijn godheid gebouwd op West-Lançonije, nabij het strand waar volgens de overlevering zijn ouders ooit waren geland. Zijn graf is net als dat van Ptaroë een mastabagraf, maar met een massieve bovenbouw. Ooit zijn er wellicht voorraadkamers geweest, maar omdat de latere Ptamis II Retepneters graf als hoek heeft opgenomen in zijn piramide, diende deze het toegenomen gewicht te kunnen dragen en werden de mogelijke holle ruimtes in de bovenbouw opgevuld met steen. De grafkamer ligt volledig ondergronds en in de gang er naartoe zijn nog drie ruimtes uitgehouwen. Ooit dienden deze als vervangende voorraadkamers, maar twee latere koningen: Ptamis II en III hebben ze uitgebouwd als grafkamers, waar de sarkofagen en mummies ongeschonden werden aangetroffen. Retepneters onbeschadigde mummie werd aangetroffen in een sarkofaag van geelwitte kwartsiet, waarin zich een gouden cartouchesarkofaag bevond met op het deksel eveneens in Zoldarisch goud de liggende mummiegestalte van de koning zelf.

Ptamis Retepneter regeerde volgens de overlevering ³⁴ ~~28~~ jaar. Hij was gehuwd met Amonmeriset (Ammaweset in de Eridaanse spelling) Of zij Eridaanse was, afstammeling van een van Ptaroë's officieren uit Getrië, of misschien een afstammeling van de vroegere plaatselijke koningen is niet bekend. Veel later werd zij beschouwd als een soort stammoeder en aanbeden als moedergodin. Toen ook, onder Ptamis II, kreeg zij een nieuw en prachtvoller graf en een gouden cartouchesarcofaag met haar officiële titels. (Waar haar oorspronkelijke graf heeft gelegen is niet bekend) ^{Het nieuwe ligt onder de Piramide van Ptamis II.} Haar stammoederschap is opmerkelijk, aangezien zij geen overlevende manlijke troonopvolger ter wereld heeft gebracht. Er schijnt een prins geweest te zijn: Anch-ptah, maar die moet jong zijn gestorven. Wel kreeg ze een dochter, deze droeg de naam Anchet (de levende) ^{dochter} Daarover later. De troon ging over via Retepneters zuster, wier naam Tiabet luidde. Haar zoon Sjebhotep werd de volgende koning.)

SJEBHOTEP I

Sjebhotep I koos de koningsnaam Oeserneteroe (=sterk is de god). Zijn geboortenaam duidt op een religieuze verschuiving ten faveure van een plaatselijke sterrencultus, die de nationale religie van het oude Eridan was en gericht was op de ster Sirius (de naam betekent: de ster is tevreden) Hij en zijn

* Na de vroege dood van Tiabet oefende Ammaweset het regentschap uit. ± 10 jaar
zie muurschildering uit haar nieuw door Ptamis II graf. Met haar band in kleur van koningskroon!
(evenals haar mummie!)

NB In de stenen sarkofaag bevinden zich aan het hoofdende 3 aarden kruiken met papyrusrollen (ernstig beschadigd) waarop jaikide lotgevallen van haar echtgenoot offert aan de goden Nachtibta en Jaë als god van de nieuwe en

12 opvolgers van drie generaties worden ook wel de Sterrenkonin-
gen genoemd. Hun bewind is in latere tijden zodanig omstre-
de geweest (Niet bij hun directe opvolgers, zie de tempelgang in
de piramidetempel van Chasatef en Amosa) dat zij uit de ge-
schiedenis verdwenen zijn tot de vondst, enkele jaren geleden
van depots, waarin hun deels verwoeste en opzettelijk verniel-
de beelden waren begraven. Hun bestaan werd al vermoed door
het plotselinge verschil in stijl van de grafuitrustingen
tussen Ptamis I en II. Geen bouwwerken of tempelrestauraties
kunnen op naam van Oeserneteroe worden gebracht. Er is een
onduidelijk en fragmentarisch verslag gevonden over een door
de Eridanen gewonnen zeeslag met Castische galleien voor de
monding van de Eridanrivier, die mogelijk aan het bewind van
Sjebhotep Oeserneteroe kan worden toegeschreven. Als dit juist
is dan heeft deze koning als beschermer van het rijk zijn
sporen verdiend. Zijn bewind duurde, naar later uit labels van
gevonden wijnkruiken is gebleken, zo'n **24** jaar. (+10 = 34, 2 jubilea) *

Interessanter is de volgende koning, Oeserneteroe's zoon en
opvolger Sjebhotep II, wiens troonnaam Neferanchra luidt (=
schoon is de ziel van de zonnegod), een teken dat ook Ra, de
zonnegod meer in de aandacht terugkeerde) (Eridaans: JAQE)

SJEBHOTEP II

36 Sjebhotep Neferanchra moet een krachtig koning zijn geweest.
Zelfs in Hanzië zijn voorwerpen met zijn naam gevonden. Zijn
bewind vormt de eerste echte bloeiperiode. Hij liet goud en
edelstenen delven in Zoldara. Hij beschouwde zichzelf als de
herboren Ptaroë en was de eerste koning die in natuursteen
bouwde. Van hem zijn aanwijsbare resten van zijn paleiscom-
plexen gevonden. Hoewel er van de meeste gebouwen: bijvoor-
beeld zijn tempelpaleis in fort Norconda, een tweede tempel
ten noorden daarvan, nu verborgen onder de oude citadel van
Amosa, alsmede versterkingen langs de Eridanrivier, niet meer
dan fundamenten zijn overgebleven, toont de beschilderde vloer
36 van zijn paleis, nu opgegraven achter de officiersverblijven
van het oude Amosische garnizoen, de artistieke uitbundigheid
van die periode. De oplopende verhoging voor de koningstroon
stamt uit latere tijd: het bewind van Ptamis II, tijdens wiens
regering het complex werd gerestaureerd en de oude sterrentem-
23 pel door een tempel voor een breder pantheon, waarvan de
zonnegod ^{nu} de belangrijkste positie innam, werd vervangen. De
sterrenkapel werd nu de aanbiddingsplek voor de koning zelf,
die tijdens zijn leven met de ster Sirius werd vereenzelvigd,
de ster die als de koning der sterren werd beschouwd, waarbij
Venus de koningin betekende.

Neferanchafra was de bouwer van Eridans eerste piramide: een
trappenpiramide. Het grafmonument is gebouwd bij het eind van
het hoogland. Het piramidelichaam bevat één holle, rechthoe-
kige ruimte, die echter niet de beoogde grafkamer is geweest.
Men vermoedt dat het een cultusruimte ~~was, geweest~~, deze werd
echter onder Ptamis II afgesloten nadat het gebalsemde lichaam
van zijn voorganger daar ter ruste werd gelegd, maar daarover
later. Neferanchafra's lichaam werd in een ondergrondse graf-

*) We kennen twee beelden van deze koning: Een fragment (gezicht + hoofddoek) van hem als
kind ± 10-12 jaar (met ceremoniële baard) en een zittend beeld uit zijn periode na 30 regeringsjaren.
De naam van zijn koningin is niet bekend. Misschien dame Kayet, wier oversterfde
afbeelding wij kennen uit haar ongewoon grote
maar bijna onversierde graf.
Vermoedelyk waren er meer koninginnen.

JAHOENI

Jahoeni kreeg de troon tamelijk onverwacht toegeworpen, misschien na de dood van een oudere broer of een zoon van Mernebra. Het is mogelijk dat Mernebra en zijn oorspronkelijke opvolgkandidaten aan een in die tijd heersende epidemie zijn overleden. Jahoeni was eerder bekend vanwege functies in het leger, en blijkbaar woonde hij niet in of rond het fort Norconda ten tijde van Mernebra's dood. Zijn militaire achtergrond was kennelijk bedoeld geweest om hem te harden, want Jahoeni bezat een zwakke gezondheid. Zijn mummie, ~~die maar ten dele bewaard is gebleven~~ in zijn geplunderde graf, toont sporen van langdurige interne infecties en een slecht geheelde breuk in zijn bovenbeen.*)

Zijn troonnaam Oenenra betekent: Licht van Ra. De overlevering spreekt positief over hem. Hij was geliefd bij de bevolking, ondanks het feit dat kort na zijn troonsaanvaarding de lang verwachte Castische invasie plaatsvond. De vijand verwachtte een zwakke koning, maar dat was hij niet, tenminste niet op militair en bestuurlijk terrein. Jahoeni Oenenra trad krachtig tegen de invasie op, al schortte er veel aan de organisatie van het leger dat zijn oudste broer hem had nagelaten. Ondanks zijn inspanningen wisten de vijanden de beide forten aan de monding van de Eridanrivier in te nemen, maar de Castische opmars werd tot staan gebracht. Oenenra schijnt een uitstekend boogschutter te zijn geweest. De inspanningen van de jonge koning tastten echter al snel zijn gezondheid verder aan. Na twee jaar de troon te hebben bezet kwam voor hem het sterfbed: een legerbrits achter het slagveld.

De strijd moest hij noodgedwongen overlaten aan zijn jeugd-vriend, de eveneens nog jonge prins-generaal Ptamisanh. Jahoeni was getrouwd met een Getrische bruid: Zij kreeg bij aankomst in Petrië de naam Mut, maar is beter bekend onder haar eigen naam, die ze na Oenenra's dood uiteindelijk ook zou blijven voeren: Moeniweset. Het paar kreeg geen kinderen en vlak voor zijn dood wees Jahoeni zijn vriend Ptamisanh aan als zijn opvolger.²⁾ Deze besteeg de troon onder de naam Ptamis II en kreeg het snel erg druk met de Castiërs.

PTAMIS II

Of de troonswissel tot ieders tevredenheid verliep is niet bekend, maar mag worden betwijfeld. Ptamis zelf maakte aan alle onzekerheid een eind door zijn troonnaam: Tanaroe (=leeuw van de woestijn) volledig waar te maken en de Castische legers verpletterend te verslaan. Ptamis Tanaroe was geen doetje. Er wordt gesproken van 10000 handen van vijanden die naar het koninklijke paleis in fort Norconda werden gebracht om aan de Petrische goden te worden geofferd, alsmede een even indrukwekkend aantal van vijanden afgesneden geslachtsdelen.

De afkomst van Ptamis Tanaroe is interessant. Nadat Ptamis I was gestorven met alleen een dochter als levende nakomeling, de prinses Anchet (dat de levende vrouw betekent) en ze knar-

* Tijdens de Hanzische invasie werden grafkamer en mummie van Jahoeni volledig geplunderd, de sarkofaag gestript en aan stukken geslagen, de overblijfselen van de vorst vrijwel ontbloot in een hoek gegooid. Nadat de indringers door Chaoenef werden verdreven, liet deze de mummie van een nieuwe houten sarcofaag voorzien, provisorische windselen en een geschilderde kartonnage, waarna Jahoeni's bovengrondse graf in de trappenpiramide van Sjebhotep II weer voor vele eeuwen gesloten bleef.

2) In de dodentempel van Ptamis II is rechts bij de oostelijke muur van de zuilenhal een heiligdom ter ere van zijn voorganger gebouwd.

setandend de troon moest zien overgaan op haar neef Sjebhotep, de zoon van Ptamis' zuster Tiabet, huwde zij een onbekende prins of hooggeplaatste hoveling. En ze kreeg een zoon die ze Ptamisanch noemde, oftewel: Ptamis leeft, of zo men wil: de levende Ptamis. Deze persoon wordt Ptamisanch(I) genoemd. Aan het hof van Sjebhotep II diende de jongeman zijn koning als hooggeplaatst schrijver en waaiërdrager aan de linkerhand des konings en ook was hij meester van de Zoldarische hoge weiden en landerijen van de koning. Deze succesvolle hoveling bezat bovendien functies in leger en tempel. Hij kreeg zelfs toestemming te trouwen met een dochter van Sjebhotep II, een prinses die de naam Neferet droeg (=de schone vrouwe) Hun zoon Ptamisanch(II) groeide aan het hof samen op met prins Jahoeni en werd zo na diens dood de nieuwe koning. Een dynastiek onrecht (ten minste in de ogen van Anchet en haar nakomelingen) werd zo hersteld.

Een relief uit Ptamisanchs generaalsgraf toont duidelijk de later aangebrachte uraeusslang, het koninklijke symbool, op zijn jeugdige voorhoofd, daar waar er bijna geen ruimte meer voor is in de voorstelling, De voorhoofdsband om de slang vast te zetten ontbreekt geheel. Het al tijdens zijn vroege carrière deels gebouwde generaalsgraf met graftempel is uiteraard later ongebruikt gebleven.

Na de overwinning op de Castiërs nam Ptamis Tanaroe krachtig de leiding van het land in handen. Eridan werd steeds vaker in geschriften Petrië genoemd, nu elke koning zich als de reïncarnatie van Ptaroë beschouwde. Ptamis Tanaroe restaureerde het paleis van zijn voorgangers, bouwde de tempel van de Sjebhoteps uit met vijf nieuwe schrijnen, waarvan alleen de meest rechtse als garnizoenstempel bewaard is gebleven, maar kon op het eind van zijn bewind, dat 35 jaar duurde, niet voorkomen dat het alsnog door overstromingen werd ondermijnd. Voor de poorten van zijn paleis, waarvan de fundamenten zijn aangetroffen en die een nissengevel tonen, net als het graf van Ptaroë - dat een gestyleerd paleis voorstelt - zijn de stenen basementen en een platform aangetroffen. Daar gezeten vierde de koning zijn dertigjarig jubileum, onder vertoon van onovertroffen macht en rijkdommen. Ter ere van ditzelfde jubileum werden door hem voor de poort van zijn vernieuwde paleis twee reusachtige stenen beelden opgericht (de grootste zittende beelden tot op dat moment) waarop Tanaroe trots is afgebeeld met de jubileummantel rond zijn schouders. De betreffende beelden van deze strijdkoning staan er nog altijd en bevinden zich nu in het garnizoen van de door zijn zoon gebouwde hoofdstad Amosa.

Nog meer voorbeelden van zijn bouwkundige en kunstzinnige activiteit zijn de grote piramide, waarvan het grafgedeelte al is bescheven onder het hoofdstuk Ptamis I. De ingang van de grote, gladde, witglanzende piramide is lange tijd onvindbaar geweest, maar werd uiteindelijk aangetroffen onder de resten van een kleine tempel, westelijk van de officiële, nu vrijwel verwoeste dodentempel. Zijn piramide is met de nu verdwenen Castische piramide van zijn opvolger het grootste bouwwerk uit de antieke Petrische geschiedenis. Zuidwestelijk van de zuidwesthoek van de piramide is een vrijstaande rots uitgehakt in de vorm van een liggende leeuw met een mensenhoofd en met

gestrekte voorpoten: een grote sfinx. Het lijdt geen twijfel dat piramide en sfinx allebei mede bedoeld zijn als intimidatie voor de Castische vijand, aangezien ze allebei zichtbaar zijn vanaf het eiland Castino. Nog afgezien van de religieuze en politieke betekenis: de sfinx in de woestijn van het zuidelijke hoogland is niets anders dan de troonnaam: Tanaroe.

Bij Tanaroe's troonaanvaarding nam hij ook Jahoeni's koningin over. * Er schijnt sprake te zijn geweest van echte liefde. De voorstelling van Moeniweset is prominent aanwezig op Tanaroe's sarcofaagdeksels en hij op haar cartouchesarcofaag, die zich naast Tanaroe's vier in elkaar passende grafkisten in zijn tombe onder de piramide bevond. En waarvan het gouden deksel is bedekt met ingelegd ivoor. Het toont de voorstelling van een zittende Tanaroe met Moeniweset, die zich liefdevol over haar man en koning heen buigt.* Een ander deksel, ook met ivoor - die van de tweede gouden schrijn van Tanaroe - toont beide koninklijke echtelieden, hun handen in aanbidding naar elkaar geheven. Een unieke afbeelding. Het deksel van Tanaroe's eerste en buitenste gouden schrijn laat de vorst zien als staande sfinx, met voor hem, gezeten op een troon Moeniweset, een hand geheven. Binnen de beide schrijnen zijn twee sarkofagen geplaatst. De buitenste is een unieke stenen cartouche-grafkist met mummievormig deksel, beide met bladgoud overdekt. De binnenste sarkofaag is mummievormig en van puur goud, Daarin ligt de mummie met het bij alle koningen gebruikelijke gouden masker. De wijze waarop Ptamis Tanaroe is bijgezet, vormt uit elkaar gehaald de meest uitgebreide, maar niet noodzakelijk de grootste of rijkste begrafenis. In elkaar geschoven, zoals werd bedoeld, is het geheel minder opvallend dan men zou verwachten. De binnenkant van de kleinste schrijn toont veranderingen op het laatste moment. Waarvan is niet duidelijk, al kleven er resten van kalksteen met een krachtige lijmsort slordig in een hoek aan de binnenzijde. Misschien een verdwenen beplating met reliëfs, die plaats moesten maken omdat het geheel anders niet goed paste?

De grafinscriptie van Tanaroe's opvolger is feitelijk veel indrukwekkender en neemt ook meer ruimte in beslag.

Niet voor het eerst, maar wel prominent zijn op de buitenkant van de sarkofagen en grafgoederen teksten te zien in het plaatselijke Eridaanse schrift, dat vanaf nu naast de officiële koninklijke hiëroglyfen wordt gebruikt. Een derde, lopende schrift ontstaat pas later, vermoedelijk tijdens de eindfase van de klassieke periode (Chaoenef I - Ptamis VIII) en is door het Hanzisch beïnvloed.

Zoals gezegd wordt het eind van Tanaroe's bewind gekenmerkt door overstromingen van smeltwater uit de Zoldaarse bergen. Het is zeer wel mogelijk dat Ptamis Tanaroe al plannen heeft gemaakt voor de bouw van een hoger en dus drogergelegen Citadel voor paleis en tempel, een nieuw fort ter vervanging van het oude, dat meer en meer werd ondergraven. De praktische uitvoering vanaf de eerste stenenrij, of in elk geval de praktische opvulling van het verhoogde terrein daarvan moest hij in ieder geval overlaten aan zijn oudste zoon en opvolger Ptamis III, die later 'de Grote' zou worden genoemd. (in de ontvangsthal van het paleis in de stad van Ptamis III staat 1 tegen de muur een stichtingsstele van Ptamis II. Het is echter

* In haar dodentempel op het verhoogde terrein bij het priesteressenpaleis, aan de ZW-kant van Amosa en Chasatefs koningsgallerij naar hun piramidetempel, is aan de binnenkant van de Noordelijke pyloon een schildering zichtbaar van Moeniweset terwijl ze rechts achter de eveneens naar links staande (fragmentarische)figuren van haar beide echtgenoten Oenenra (voorop) en Tanaroe staat afgebeeld.

* Tanaroe draagt hier de kroon van de dodengod. Hij verwelkomt haar dus in het dodenrijk.

heel goed mogelijk dat deze oorspronkelijk in het fort Norconda heeft gestaan voor Tanaroe's vernieuwde paleis daar) Tanaroe wordt beschouwd als de laatste koning van het oude rijk.

PTAMIS III

Ptamis III, de eerste vorst van de nieuwe tijd, startte zijn koningschap onder een niet al te best gesternte. In de eerste plaats was er de ongelukkige verwoesting van zijn vaders paleis en delen van de ommuring van het oude fort Norconda. Een kostbare herbouw was noodzakelijk. In de tweede plaats roerde de Castische vijand zich, vooral op zee. Zijn vaders succesvolle veldslag was al weer zo'n dertig jaar geleden en de vijand zon op wraak.

Ptamis III nam als koning de troonnaam Oeserka aan, wat Sterke Stier betekende. En sterk was hij, wat de toekomst zou uitwijzen. Hij besloot tot een gedurfde en onconventionele stap: Oeserka besloot zijn beide grote problemen tegelijkertijd en grondig aan te pakken. De bouw van een volkomen nieuw fort werd gestart, of van zijn vader overgenomen. dat echter al snel na de eerste aanleg veranderde in een citadel van wat een complete stad zou worden. In de stad is echter de aanleg van het oorspronkelijke fort nog goed te zien met zijn zwaar bewalde ingang en zijn drie machtige torenconstructies, welke heel andere functies zouden krijgen. Het fort werd gebouwd van zware steenblokken met schuin oplopende muren. Rond de voltooiing van dat stadium veranderde het plan. Ptamis stortte zich in een tweede onderneming: het omleggen van de Eridanrivier. Een dam en twee nieuwe kanalen zorgden ervoor dat er veel meer smeltwater kon worden verwerkt. Dat verschafte veiligheid voor de bouw rondom het fort. Oeserka gaf de leiding over de bouw over aan zijn broer, de vizier prins Kaj) die tevens de architect van de stad werd onder Oeserka's leiding.

Ptamis Oeserka had nu na een aantal zware jaren zijn handen vrij voor de aanpak van zijn tweede grote probleem. In kleine havens bij de forten aan de Eridanrivier was hij intussen al begonnen aan de bouw van een zeker voor die tijd machtige zeevloot. Na voltooiing daarvan verzamelde deze vloot van meer dan duizend schepen met elk tussen de vijftig en de honderd met traditionele knotsen, bogen en zwaarden bewapende strijders aan boord zich in de monding van de grote rivier. Deze vloot voer niet naar Casto, maar naar de eilanden Kyst en Fernsbank, die de voedseltuinen van de Castiërs vormden. Ze vernietigden de daar aanwezige Castische vloot- en legereenheden en keerden zich toen pas tot Casto zelf en het kleinere Castino, dat Casto's voorpost was. Oeserka zelf leidde de invasie. Een van zijn belangrijkste generaals was de zeer talentvolle Chasatef, zoon van de eerder genoemde Kaj, die al op de jonge leeftijd van 18 jaar de leiding kreeg over een hele divisie.

De invasie verliep succesvol en Oeserka's troepen namen het paleis van de Castische koning in. Oeserka had zijn mensen

*) Kaj was ook hoofd van de kon. beeldhouwers. 3 beelden door hem zijn bewaard; 2 polychrome beelden van Oeserka en Amosa (veel rood!) Dat van de Laatste werd later van een koninklijke uraeus voorzien. Een stenen kopie werd als maangodin op de stadspoort geplaatst. (foto 36)

opgedragen om geen druppel méér bloed te laten vloeien dan nodig was en zijn tegenstander koning Sarton en zijn familie te sparen. Hij wilde Casto opnemen in het Petrische rijk en had geen enkele behoefte aan het zaaien van nog meer haat tussen de beide volkeren. In de troonzaal van het Castische paleis ontving hij Sarton, diens vrouw Noe en zijn drie dochters. De jongste werd als laatste binnengebracht. Ptamis Oeserka werd door de kwetsbare schoonheid van het meisje getroffen en bood haar aan zijn koningin te worden. De voorwaarden waren eenvoudig. Sarton mocht het gebied waarover hij koning was geweest blijven besturen als onderkoning. Sartons leger, dat was verslagen en ontwapend zou worden opgenomen in het Petrische leger, maar verspreid over eenheden in het hele land, waardoor het zich nooit meer zou kunnen verenigen. De Castische prinses en haar vader accepteerden de voorwaarden. Haar Castische naam Maën werd door Ptamis Oeserka omgedoopt in Nefernitisoeamoset (=schone dochter, geboren uit de maan) later als onderscheid wel Amosa I genoemd, al heeft ze nooit zelfstandig geregeerd.

Ptamis III was overduidelijk dol op zijn nieuwe koningin. Hij had een eerdere koningin gehad, met de naam Anchesenpahathor (= het levende evenbeeld van Hathor), maar zij was kinderloos gestorven. Nefertisoeamoset baarde Oeserka een dochter met de naam Amosa. Oeserka besloot de naam van zijn dochter aan zijn nieuwe stad te geven, die in steen werd gebouwd. En die met een van 31 torens en drie poorten voorziene ommuring en een apart garnizoen werd versterkt.

7
1 Op de citadel was een koninklijk paleis gebouwd met een kleiner paleis voor de koningin, een zonnetempel met een grote pyloon en twee slanke obeliskken, het paleis voor de hoogste opperpriester en het werkpaleis voor de vizier. Daar tussen en omheen bestond het verhoogde terrein uit aangelegde tuinen, waarin Nefernitisoeamoset een eigen tempeltje kreeg voor de aanbidding van haar Castische maangodin. Op diverse plaatsen in de citadel, bv voor de grote tempelpylonen en het koninklijke paleis - en in en voor Oeserka's dodentempel - vindt men staande en zittende beelden van deze koning. Buiten de citadel werden andere paleizen opgetrokken rond een drietal pleinen, een priesterwijk met het paleis voor de tempelvrouwen, een bibliotheek, werkplaatsen, een ommuurde harem en eenvoudiger woningen, voorraadschuren en kelders. Op het grootste plein werd een massieve, uit twee delen bestaande obelisk opgericht, meer een smalle piramide op een hoog voetstuk, waarop naast voorstellingen van de zonnegod de overwinning van Oeserka op de Castiërs staat gegraveerd.

25 34
15 30
11
40 Ten zuidoosten van de citadel, op een verhoogd terrein achter de tempel, waarop ook de weg naar het priesteressenpaleis loopt langs de tempelvoorraadschuren, bouwde Oeserka een kleine dodentempel voor zijn moeder Moeniweset. In de feestzaal van het vrouwenpaleis staat een dubbelbeeld van Oeserka als kind naast zijn moeder, die de verentooi met zonnescijf van koningin draagt. Vermoedelijk werden de diensten in Moeniwesets tempel door de tempelvrouwen uitgevoerd. Naar alle waarschijnlijkheid heeft Moeniweset als eerste hoofd van de tempelvrouwen gewoond in het lagergelegen huis dat ten oosten van hun paleis staat.*

Of Nefernitisoeamoset meer levende kinderen baarde dan prin-

* Haar charmante cultusbeeld werd in ieder geval opgegraven in de omgeving daarvan, aan de voet van de stadsmuur. Een kopie ervan is in haar Naos teruggeplaatst.

ses Amosa is niet bekend, maar bij de bevalling van een doodgeboren zoon stierf de Castische lievelingskoningin van Oeserka in het kraambed. Haar mummie werd bijgezet in de koninklijke graftombe.*) Het is een gouden cartouchesarkofaag, de eerste met op het deksel de koningin in mummiegestalte, liggend uitgevoerd in vol ornaat, zoals bij de oude koningen gewoonte was. Een eer die ook (een) koningin(nen) na haar werd gegund.

Ptamis Oeserka bouwde een eigen piramide, maar deze werd niet op de zuidelijke hoogvlakte neergezet, maar op Casto - de plek van zijn grootste triomf. Helaas werd deze tombe later steen voor steen afgebroken om te worden hergebruikt in de bouw van het middeleeuwse en vroegmoderne Casto. Alleen van een enkele hoek zijn nog een paar gebroken steenblokken aanwezig, als deel van het fundament onder het gerechtsgebouw. Overigens is Oeserka daar nooit in begraven geweest.

4 Deze piramide, tot op een meter nauwkeurig dezelfde hoogte als die van zijn voorganger Tanaroe was een cenotaaf. Een tweede veel kleinere cenotaaf treft men aan in Oeserka's dodentempel in zijn stad Amosa. Er staat in een heiligdom een stenen sarkofaag waarin alleen een in linnen gewikkeld houten beeld werd gevonden, dat te zeer was vermolmd om te kunnen worden gered. Op diverse plaatsen voor zijn paleis en zijn grote tempel treft men nu nog Oeserka's koningsbeelden aan. De fraaiste is een groot dubbelbeeld van hem en zijn geliefde en zeer betreurde koningin Nefernitisoeamoset, achterin zijn dodentempel voor de wand van de cenotaaf, waar hij zelf in de vorm van een uit een piramide gehouwen, zittend beeld bovenop zetelt, uitkijkend over zijn tempel en zijn stad.

Tegen het eind van Oeserka's 28-jarig bewind ontving deze succesvolle, krachtige en tegelijkertijd milde koning het verzoek om het land Getrië, het land van oorsprong van zijn voorouders, te helpen verdedigen tegen Thetrische invallers. Hij zond de zoon van zijn broer Kaj, de succesvolle generaal Chasatef over de Zoldarische Oceaan met een deel van zijn vloot om deze klus te klaren. Terwijl deze daarmee bezig was en de invallers over de Getrische grens wist terug te dringen, stierf in Amosa koning Ptamis Oeserka: Ptamis de Grote. De opvolging zorgde voor tumult in de door hem gestichte, schitterende hoofdstad.

Oeserka's grafuitrusting behoort tot de fraaiste van alle koningen, misschien wel de allermooiste. De mummie is van gouden amuletten en sieraden voorzien, waaronder een brede halskraag, verborgen onder het linnen waarin hij is gewikkeld. Scans hebben zijn rijke opsmuk aangetoond. Hij draagt een gouden dodenmasker en een beschildering die doet denken aan gevouwen vleugels. De mummie is in een ouderwetse gouden cartouchesarkofaag gelegd, met de gebruikelijke inscripties rondom. En met op het deksel in goud de mummievormige gestalte van de koning. Deze doodkist is geplaatst in een tweede sarkofaag met van binnen aan hoofd- en voeteneind een gouden gestalte van een zonnevogel, elk met een zonneschijf op de kop, terwijl ze met hun vleugels de binnensarkofaag met de koningsmummie beschermen.

Deze tweede sarkofaag is getooid met een deksel waarop opnieuw de mummievormige gestalte van de koning ligt met een zilveren

*) Ze werd met het jongetje aan haar voeten in haar sarkofaag gelegd

De mummie is voor onderzoek uitgepakt en is nu bedekt met haar masker en cartonnage. Ze is de eerste koningsmummie die van een gouden halskraag is voorzien. Ps III, Chasatef en Amosa volgden.

koningsbaard en een zilveren langwerpige plaquette waarop de koningstitels staan vermeld. Op de fraai gestyleerde gestalte heeft de vorst een zeer uitdrukkingvol gezicht met sprekende ogen, ingelegd van obsidiaan en witte kwarts. Aan de buitenkant bevinden zich afgezien van de gegraveerde teksten en aan elke korte zijde in het deksel een gevleugelde zon, vier zittende vrouwenfiguren van blauwwitte, zwarte en vleeskleurige glaspasta. Op elke hoek één. Ze beschermen de mummie met gespreide armen. twee van de vrouwen stellen Nefernitisoeamoset voor: , het andere paar Amosa: Deze tweede sarkofaag is met zijn inhoud in een derde schrijn geplaatst. Een kist met het gebruikelijke gewelfde dak waarmee de schrijn een paleis voorstelt.

Aan de binnenzijde van deze buitenste schrijn zijn op de lange zijden voorstellingen aangebracht, goudgelijnd en met ingelegd ivoor als achtergrond. Links van de mummie is de slag om Casto uitgebeeld met links de burcht waarin Sarton zich bevindt met zijn jongste dochter. Oeserka, begeleid door boogschutters, slaat persoonlijk zijn vijanden neer die dodelijk getroffen van de kantelen van de burcht vallen. Aan de rechterzijde van de mummie staat een magische voorstelling van de vorst die door de godin van de maan voor de zonnegod ra wordt geleid. Deze laatste is gezeten op een troon. Achter de maangodin en de begeleidende tekst staat Oeserka's mummie afgebeeld, waarschijnlijk als een magisch dubbel, waarin verder goed is voorzien door de beide sarkofaagdeksels. Ook de buitenkant is bewerkt met vertikale regels tekst. Op de lange zijden spreidt een zilveren hemelgodin haar vleugels uit over de kist. Aan de kopse kant staat eveneens in zilver Oeserka afgebeeld terwijl hij het ritueel van het openen van de mond uitvoert bij zijn vader Tanaroe. Op het voeteneind is een zilveren zonnevogel te zien die zijn vleugels uitstrekt om op te vliegen naar de nieuwe dag, waarop hij is vereenzelvigd met de gestorven koning.

Op het gebogen deksel van ivoor met een goudbelijning is rechts de koning te zien, zittend op zijn troon in het hiernamaals. Op de onderste helft van de rest van het vlak ziet men dienaanren die in aanbidding neerknielen. De bovenste helft wordt in beslag genomen door een afbeelding van de koning met zijn waaierdrager bij zijn graf, dat een monumentale ingang en een piramide toont en de aanwezigheid van Nefernitisoeamoset (staand) en hun dochter Amosa (knielend)

Tijdens de begrafenis moet de eerste al lang dood zijn geweest, wat veelbetekenend is. De verheffing van dochter Amosa als nog levend persoon tot goddelijke status op de tweede kist en haar aanwezigheid bij de inspectie van het graf zullen zijn bedoeld om de legitimiteit te benadrukken van Amosa als Oeserka's opvolgster.

AMOSAS

- 3 Amosa's kroning tot regerend koningin verliep niet zonder slag of stoot. Vanuit de grote tempel kwamen heftige bezwaren. De tempel met zijn eigen wachters deed een poging om een andere kandidaat naar voren te schuiven: een zekere Kaj (niet te verwarren met de prins Kaj die de architect en bouwer van de

- stad Amosa was. Deze laatste was inmiddels gestorven en bijgezet in een mastabagraf vlak bij de trappenpiramide van Sjebhotep II Neferanchra.) Deze Kaj schijnt familiebanden langs zowel de manlijke als de vrouwelijke lijn met de vroegere Sjebhoteps te hebben gehad. De enige werkelijk legitieme manlijke kandidaat na Oeserka's dochter Amosa was de generaal Chasatef, die echter afwezig was en ver weg. Waarschijnlijk wilde de hogepriester Sjoehotep gebruik maken van de situatie om zijn eigen kandidaat, waarmee hij blijkbaar was verwant, op de troon te zetten.
- 2) Het leger was verdeeld, maar zodanig dat Amosa haar kroning onder bescherming van haar persoonlijke wacht kon doorzetten, ook al werd deze niet door de hogepriester bevestigd, maar wel door de zg. Tweede profeet Huy, de volgende in rang.
- 2) Veel officieren, met name uit het stadsgarnizoen, dat ook dienstdeed als koninklijke garde, herinnerden zich nog de geschiedenis met de voorouders van Ptamis II Tanaroe, waar de dochter van Ptamis I werd gepasseerd voor de troon. En twee generaties later Tanaroe, die de held was van de militie, de destijds in hun ogen gemaakte 'fout' herstelde na de dood van Jahoeni.

Amosa ging dapper haar eigen weg. Ze koos als troonnaam: Achibneset (= haar hart is dienstbaar) en begon zelfs haar eigen bouwplannen. Ze gaf opdracht een open maantempel te bouwen als eigen ingang naar het paleiscomplex. De maangodin was de belangrijkste godheid van haar moeder geweest, voor wie haar vader destijds een kleine privétempel had laten bouwen op een heuveltje in de paleistuin, aan een pad waar twee stenen bavianen(aan de maan gewijd) wacht hielden. De bouw zelf zou pas later worden voltooid toen de problemen rond Amosa's koningschap waren opgelost.

De haar trouwe legerleiding zond een bode op een snel schip naar Getrië, om Oeserka's generaal Chasatef op de hoogte te brengen en hem steun te vragen voor Amosa's claim. Chasatef reageerde zo snel hij kon. Hij wikkeldde zijn zaken in Getrië af waar de Thetriërs over hun eigen grens waren teruggedreven en zeilde naar de hoofdstad terug. Daar belandde hij uiteindelijk naast Amosa op de troon. Volgens de overlevering was Amosa Achibneset op het moment van haar kroning al zwanger van de latere Ptamis IV, maar bevestiging uit bronnen van die tijd is daarover niet te krijgen. Onwaarschijnlijk is het niet, aangezien het prinsje Ptamis al in het eerste regeringsjaar (het enige als alleenheerseres) van Amosa Achibneset moet zijn geboren. De vader was zonder twijfel prins Chasatef, Amosa's beminde en lievelingsneef van Oeserka.

AMOSAS & CHASATEF

Chasatefs acties in Getrië waren zonder de minste twijfel zeer succesvol. Dat mag blijken uit het feit dat de Getrische koning, die om de hulp had gevraagd - en die net als vroegere koningen de naam Pagos droeg, in zijn geval Pagos VI - de kroon van zijn verzwakte land aanbood aan de succesvolle en machtige koning van Petrië, waarbij hij zelf genoegen wilde nemen met het onderkoningchap, net als Sarton in Casto, die

- daarvan persoonlijk en financieel niet minder was geworden. Maar in de stad Amosa stierf de Petrische koning en Chasatef kende de voorkeur in opvolging van zijn vorst.
- Maar toen kwam de gezant uit Petrië met het nieuws over de ernstige problemen. Chasatef reisde zo snel hij kon naar huis terug, met achterlating van een deel van zijn strijdmacht. Met de rest trok hij Oeserka's hoofdstad binnen, nam de hogepriester Sjoehotep gevangen wegens landverraad en liet hem executeren. De afvallige militie zwoer haastig trouw aan de nieuwe koningin en Chasatef diende zich aan bij Amosa Achibneset. Niemand was aanwezig bij dat gesprek, maar nadat het was afgelopen en hij zijn lijfwachten naar binnen riep was er een verandering in het koningschap gekomen. Voortaan regeerde er niet één enkele vorst: Amosa Achibneset, maar twee gelijkwaardige koningen.
- 3 Chasatef werd door Amosa gekroond in de tempel. Hij werd niet alleen koning van Petrië, maar ook van Getrië. Hij droeg voortaan de beide kronen, de rode Petrische met de veer en de hoge witte, die al door Masjoepal was gedragen. En hij nam de troonnaam Choefatta aan (= heerser van het land over zee). Ook wordt hij wel vermeld als Choefattaoeia, wat heerser over de landen over zee, betekent.
- Of Amosa ook formeel tot koning over Getrië werd gekroond is niet helemaal zeker.* Er zijn tot dusver geen beelden van haar bekend waarop ze de dubbelkroon draagt, zoals Chasatef Choefatta meestal wordt afgebeeld. Wel bestaat er het prachtige polychrome beeld van Amosa met twee uraeusslangen (het koningsschpsymbool) aan weerskanten die beide de rode kroon van Petrië en de hoge witte van Getrië dragen. Waarschijnlijk werd ze wel als vorstin over beide landen beschouwd, maar vond ze deze manlijke uitrusting niet echt bij haar vrouwelijkheid passen en gaf ze daarom voorkeur aan de hoge verenkroon met uraeuscirkel en zonnescijf. Wellicht droeg ze bij officiële en rituele handelingen wel degelijk soms de beide kronen. Het wachten is op een vondst die dat bevestigt.
- Ter herinnering voor alle opvolgende geestelijke leiders aan de executie van Amosa's tegenstander liet Chasatef op eigen gezag voor de ingang van het paleis van de hogepriester een stele plaatsen met zijn steunbetuiging aan Amosa.
- Het dubbele koningschap heeft tot de dood van Amosa goed gewerkt. Naast het bewind van hun voorganger geldt de regeringsperiode van dit koningsduo als het hoogtepunt van de klassieke periode van het rijk en zeker als hoogtepunt in de bloei van de stad. Buiten de muren groeide de stad Amosa uit tot een ware metropool. Daar ook ontstond een nieuw en reusachtig tempelcomplex, dat later na de Hanzische invasie echter volledig werd geplunderd en verwoest.
- Chasatef Choefatta geldt als een verwoed bouwer. Waarschijnlijk had vooral hij de leiding over deze activiteit. In de stad legde hij een nieuwe woonwijk plat om het paleis voor zijn eigen familie uit te bouwen. Bij dit paleis liet hij een bronzen, posthuum standbeeld neerzetten voor de stichter van de stad, hun voorganger Ptamis de derde, die strijdend stond afgebeeld op een gestyleerd schip (de herinnering aan zijn verovering van Casto). De sokkel en het schip staan er nog met de afdrukken waarin Oeserka's voeten waren vastgezet. Het bronzen en met goud bedekte beeld staat in het moderne museum.)
- 1) Anderen menen dat paleis en beeld er al stonden door zijn voorganger. Paleis geschenk aan Kaj. Alleen de schilderijen zijn later aangebracht. Kaj maker van het beeld

*Zie In de hof van de grote tempel het intacte beeld van de twee aan weerszijden van de meest zuidelijke schrijn, de zg koningskapel. Dat hier Amosa met dubbele kroon wordt getoond, zoals wel wordt gedacht, is gezien de positie rechts voor de ingang zeer onwaarschijnlijk (zij wordt altijd links van haar echtgenoot geplaatst) Het gaat hier dus om Oenitra, die de enige andere vrouwelijke koning is geweest.

6 In de citadel verschijnen achtereenvolgens twee nieuwe poorten, een tempelpoort met standbeelden van Choefatta en Achibneset en een afsluitende zuilenpoort halverwege de grote helling naar de citadel. Verder voegt hij bovenaan de helling een grote kapel toe voor de godenbark, waarop het beeld van de zonnegod uit de tempel eens per jaar werd rondgedragen en naar buiten gebracht. In deze kapel werden grote beelden van de koning geplaatst. De koningin werd niet vergeten. Haar portret ziet men in de bekroning van enkele zuilen aan de vanuit de stad zichtbare buitenzijde.

26 In feite werden de paleistuinen grotendeels volgebouwd. In de hogere tuin verrees een zuilentempel, van boven open, voor de zonnegod.* Onder een stenen baldakijn staat het beeld van een goddelijke stier met de zonnescijf tussen de horens, links en rechts bevinden zich nissen waarin beelden hebben gestaan. In een ervan is nog een zittend beeld van Amosa aanwezig. Beelden van het koningspaar in koningsgewaad flankeren de baldakijn. Het beeld van Amosa-Achibneset is zwaar beschadigd, maar inscripties op het voetstuk maken de identificatie duidelijk. Voor de poort aan de oostkant, tegenover de ingang van het koninklijke paleis staan eveneens twee beelden opgesteld. Hier zijn de inscripties onleesbaar, maar men gaat er vanuit dat Choefatta hier tweemaal staat afgebeeld.

2
38 Om het dubbele koningschap ook aan de buitenwereld duidelijk te maken werd voor Amosa Achibneset een tweede paleis gebouwd in de lagere tuinen. Hier werd ook Amosa's maankapel voltooid, die tevens haar ontvangsthuis vormt. De toegang kruist die naar het oudere paleis. In de kapel en voor de nieuwe paleispoort staan exclusief beelden van de koningin.

6 Voor de dodentempel van Oeserka, die ook de officiële toegang vormt van het hogergelegen tempelcomplex wordt een nieuwe tempelhof gebouwd met een hoge pyloon en twee nieuwe obelisken. Beelden van Chasatef en Amosa flankeren de toegangspoort die uitkijkt op de stadspoort en het poortplein van de stad zelf.

31 Als dank aan de bevolking van de stad voor hun steun aan de koningin wordt een zuilenhof aan de stad geschonken, een gerechtshof met een verhoogd platform, van vier zuilen voorzien en met een afdak met het in de stad gebruikelijke palmmotief gekroond. Deze hof en zijn voorzieningen diende ook ook als slavenmarkt. Ten behoeve van dat laatste werd een cellenblok gebouwd met een verhoogde binnenplaats waarop de vizier

32 vanuit zijn paleis uitzicht had, zodat hij zijn eigen favorieten kon uitkiezen. Waarschijnlijk in diezelfde periode verrezen in de stad een bordeel voor diverse prijsklassen en een
28
27 herberg met openbare toiletvoorziening, hiervoor werden zelfstandig gebouwde woonhuizen van Oeserka's dienaren afgebroken. Zelfstandige bouw werd door het koningspaar op enige afstand buiten de muren vrij toegestaan.

38 In de nieuwe eerste tempelhof bij de stadspoort, met de rug tegen de achterkant van de pyloon staat een enkel groot beeld van Chasatef in vol koninklijk ornaat en met de dubbele kroon van Petrië en Getrië. Het is met Oeserka's koningsbeelden aan weerszijde van de paleisopgang voor de poort van Amosa's paleis (het ene gebroken, het andere intact) het grootste beeld uit de stad.

De andere kant van de pyloon is leeg gebleven. Koningin Amosa

* Of de vergoddelijkte Ptamis III? (Oeserka=Sterke Stier)

- moet tijdens of vlak na de plaatsing van Chasatefs beeld zijn gestorven en haar duidelijk wel geplande beeld wordt niet meer geplaatst. Dat brengt ons bij de voorzieningen die de beide koningen voor hun eeuwige leven hebben getroffen. Deze zullen voor de Petriërs een ware schok hebben betekend. Amosa en
- 13 Chasatef bouwden een piramide op een stenen verhoging als aansluiting op de citadel en binnen de stadsrand. Maar dat niet alleen, ze bouwden de citadel uit om een nieuw allerheiligste aan de grote zonnetempel toe te voegen. Het werd een open hof, zodat de stralen van de zon er vrij toegang kregen. Het oude allerheiligste, dat wegens de beperkte ruimte dwars was geplaatst, evenals de schrijn voor de goddelijke triade: De zonnegod, de maangodin en hun zoon de heilige ster (sirius) werd voortaan het nachtverblijf voor het godenbeeld. Overdag stond het heilige, gouden beeld in een zonbeschenen schrijn in de vorm van een korte obelisk.
- Een regelrechte schok vormt het feit dat dit allerheiligste, een zuilenhof, door middel van een kleine pyloon de toegang vormt tot de dodentempel van het koningstweetal.
- 12 Mondeling overgeleverde en pas veel later opgeschreven legenden spreken over een galerij van koningsbeelden, waarin iedere koning van Petrië bij zijn troonsbestijging een plaats kreeg. In dit gegeven zit een kern van waarheid. Chasatef en Amosa moeten hebben begrepen dat hun ingreep in feite voor de priesters onverteerbaar moet zijn geweest. Om zich toch te verzekeren van de steun van hun opvolgers, de opperpriesters en de onderdanen werden alle voorgangers op de Petrische troon vanaf Ptaroe en Jaïti in een feestelijke ceremonie vergoddelijkt. Een paar, zoals Ptaroe, Jaïti, Ptamis I en Sjebhotep II werden her en der al aanbeden in schrijnen in het land. Nu plaatsten Amosa en Chasatef beelden van alle voorgaande koningen paarsgewijs aan weerskanten van een lange gang naar hun eigen dodentempel. Waar ze helemaal op het eind ook zelf zijn vertegenwoordigd door zittende beelden voor de piramide, aan weerskanten van een grote stele waarin hun regering en de vergoddelijking van het koningshuis worden gememoreerd. Door deze algemene vergoddelijking werd hun concept blijkbaar acceptabel. Er kwam geen vergelding en in allerheiligste en dodentempel werden nog generaties lang de beoogde ceremoniën uitgevoerd.
- 13 De beelden van het eveneens vergoddelijkte koningspaar zelf staan in een koningshof. Een aansluitende offerkapel toont hen als dubbelbeeld en komend uit deuren van hun graf. Aan de westzijde, onder een zuilenrij ziet men uit een schijndeur het volledige koningspaar als dubbelbeeld als het ware uit de piramide naar buiten komen. Dit beeld vormt net als het naakte beeld van Amosa in de badkamer van haar paleis een meesterwerk uit hun regeringstijd.
- 16 Amosa Achibneset en Chasatef Choefatta(oeia) werden bijgezet in een grafkamer onder hun piramide, die zelfs met het platform samen kleiner is dan die van Ptamis II en III. Vreemd is dat niet, omdat het koningspaar deze piramide binnen de stad wilde situeren en er voor een grotere geen plaats was. De ingang van de tombe is lange tijd geheim gebleven. Pas in de moderne tijd werd door Eddaz Caroyl en Danja Paolos de toegang ontdekt naast het graf van Ptaroe. Een gebogen gang maakt tweemaal een vage knik en komt dan uit in een lengtezaal waarin de schrijn en de sarkofaag van Ptamis IV werden ont-

dekt, de zoon en opvolger van het koningspaar. Een open doorgang aan de zuidelijke korte zijde van dit vertrek toont de rijkversierde en staande gouden sarkofagen van links Chasatef en rechts de eerder bijgezette Amosa, alsof ze nog altijd hun koninklijk ambt uitvoeren. Achter hen staat een grote gouden zonnevogel, die beschermend zijn vleugels uitslaat achter het koningspaar, met op zijn kop de heilige zonnescijf. Ingelegd met zwart en rood glas zijn goddelijke vleugels op de sarkofagen gevouwen rond de mummies die van gouden maskers, kragen, arm en enkelbanden en amuletten zijn voorzien. Zilveren pinnen vormen in het hoofdeind de sluiting van de doodskisten. De ogen op de sarkofaag zijn van kwarts en obsidiaan. De kisten staan rechtop met steun van vergulde hardhouten planken die dwars door staanders lopen als van een gouden ligbed. Wanneer Amosa precies is gestorven is niet bekend, vermoedelijk tussen haar zeventiende en achttiende regeringsjaar. Haar echtgenoot leefde waarschijnlijk nog zo'n tien jaar langer. De begrafenis van Chasatef moeten zijn uitgevoerd door zijn zoon en opvolger Ptamis, de vierde met die naam, die de langst regerende van alle Petrische koningen is geweest.

PTAMIS IV

Ptamis IV besteeg de troon onder de koningsnaam Oesernar, wat Sterke Meerval betekent. De nadruk op een waterdier in zijn naam bleek in zijn regeringsperiode door tal van activiteiten, vooral in de eerste helft van zijn bewind. Om de band met Getrië en zijn troon daar te versterken reisde hij zeker tweemaal naar dat land en zijn eerste vrouw was een dochter van de Getrische onderkoning Mai. Haar naam was Anchsenah,* een naam met de betekenis: levende maan. Zijn tweede koningin was van Petrische adel. Ze droeg de naam Wanitnefera (Het mooie licht van de zon). Of ze tijdens hun leven nog meer tegenstellingen vertegenwoordigden weet men niet. Wel dat ze Ptamis allebei kinderen schonken, en ook allebei een opvolger, die bovendien korte tijd elkaars echtgenoten zijn geweest, al waren ze ook halfbroer en halfzuster. Onder het bewind van Oesernar kreeg het land zijn grootste uitbreiding met de verovering van de Zoldarische eilanden, de latere Ptamis Archipel.

Tijdens de regering van Ptamis Oesernar begonnen de activiteiten van Hanzische piraten voor de Petrische handelsschepen en sommige nederzettingen aan de kust van bijvoorbeeld Kyst en Fernsbank serieuze problemen te worden. In een heftige campagne maakte Oesernar aan dit probleem voor lange tijd een eind door de belangrijkste van de Hanzische piratennesten te verwoesten, maar laat in zijn meer dan veertigjarige bewind stak het toch weer de kop op. En zijn opvolgers zouden er toch weer grote problemen mee krijgen tot de rampzalige uitbarsting onder Ptamis de zesde.

6 Ptamis Oesernar liet in Amosa twee beelden van zichzelf
29 neerzetten voor de grote tempelpylon van Amosa en Chasatef.
(niet iedereen steunt die identificatie) Hij vernieuwde de
ingang voor het paleiscomplex in de richting van de konings-
poort, waar ook Chasatef al actief was geweest met de bouw van

* Recentelijk werd in een Zuid-Zoldarische rotskloof een ongestoord schachtgraf aangetroffen met een voor Anchsenah bedoelde, gouden sarkofaag, die echter was beschreven voor koningin Kiji, de eerste echtgenote van Ptamis V, wier mummie zich er ook in bevond. Volgens geschriften werd Anchsenah's lichaam na haar dood naar haar thuisland vervoerd, wellicht haar laatste levenswens. Voor die reis was haar gouden sarkofaag kennelijk niet geschikt, zodat deze achterbleef voor een latere bijzetting. Wanitnefera wilde kennelijk niet in de kist van haar concurrente!

een kleinere zuilenpyloon. Oesernar liet de ingang bewaken met twee sfinxen die zijn beeltenis dragen. Verder bouwde hij Chasatefs tempel buiten de stadsmuren uit tot een gigantisch complex van hoven en tempelhallen voor diverse goden. Van deze projecten die in die tijd verbijsterend moeten zijn geweest is vrijwel niets bewaard gebleven. Een kelder met vogelsarkofagen resten nog, de meeste vergaan, de ooit fraaiste zonder twijfel geplunderd.

In Fernsbank legde hij het begin van wat later het nieuwe luxe koninklijke paleis, het zogenaamde 'Kristallen paleis' van zijn achterkleinzoon Ptamis de zesde zou worden. In Oesernars tijd was het een winterverblijf waar hij zich weg uit de volgebouwde koningsstad amuseerde met spel en jacht. Uit de omgeving van de stad liet hij beelden van zijn favoriete Ptamis-koningen per schip verplaatsen naar dit nieuwe winterpaleis, te weten Ptamis II en III. *)

13

Waarschijnlijk is Oesernar gestorven in de zomer toen hij zich in Amosa bevond. Zijn mummie werd gevonden in de voorzaal van het piramidegraf van zijn ouders. Zijn *electron* mummiekist is mummievormig, versierd met een gevleugelde zonnekever van wit goud. De sarkofaag heeft verder de soberheid van Sjebhotep II's zilveren sarkofaagdeksel en Oeserka's buitenste exemplaar zonder veel inlegwerk of beschildering. Oesernars sarkofaag is een soort deksel, maar dan hol en neergelaten op een dikke gouden plaat, waarmee het door twee zilveren pennen is vastgegrendeld. De buitensarkofaag is het bekende goud met ivoren paleismodel met ronde bovenkant, voorzien van religieuze voorstellingen en teksten. Ook staat zijn opvolger afgebeeld die het ritueel van het openen van de mond uitvoert, net als Ptamis III op zijn eigen grafschrijn met zijn vader Ptamis II doet. In dit geval heeft de schrijn geen deksel zoals gebruikelijk was, maar een gouden schuif die sloot door hem neer te laten in het hoofdeind, waar de bovenkant tevens de opstekende rand van het paleismodel voorstelt.

De mummie van Oesernar is voor een deel uitgepakt, het gouden masker afgenomen, zodat museumbezoekers zijn gezicht kunnen zien. Bij hem in het graf, in de gang vlak voor de grafzaal stond ook de gouden cartouchesarkofaag met liggende uitbeelding van Wanitnefera, zijn tweede grote echtgenote. Haar mummie wordt in oorspronkelijke en nog altijd goed ingewikkelde toestand aan het publiek van het Petrisch museum *) getoond.

Na de dood van Ptamis IV Oesernar na meer dan veertig regeringsjaren waren zijn oudste kinderen, zonen van Ankhsehat, waaronder een prins die Ptamis heette, al overleden. De troon ging over op hun vierde zoon Nachtibtah (=sterk is het hart van het land, waarmee de zon wordt bedoeld die in deze periode - te beginnen onder Chasatef - nog sterker wordt aanbeden in allerlei vormen, waaronder levende zonnevogels die werden opgekweekt en geofferd in de tempel buiten de stad)

NACHTIBTA

Deze koning, die in het dialect dat in Fernsbank werd gesproken Naiidoepas werd genoemd, is een nogal obscure koning. Er zijn maar weinig zaken over hem bekend sinds zijn herontdek-

*) In Oesernars ^{(buiten-}SARKOFAAG bevonden zich ook twee gemummificeerde jachthonden. Blijkbaar zijn favorieten "Ren" en "Sprong".

X) Ook van dit ooit machtige bouwwerk zijn nu slechts brokstukken over.

king door een archeologiestudent. En van wat er bekend is kan er nog veel minder zeker worden genoemd.

Hij is de opvolger van Oesernar, dat staat vast. Zijn beeltenis met pas laat begrepen drie tekens uit zijn naam prijkt op de schrijn, waarin de mummie en sarkofaag van zijn vader zijn gehuld. Verder is er een relief met de naam Naoedipas gevonden op een omgetrokken muur van het door Hanziërs verwoeste Fernsbankpaleis. Het waren lange tijd (naast een schets op een sarkofaagdeksel) de enige twee afbeeldingen die we van deze koning kenden. Een grondige zoektocht in de fundamenten van een kleine, kleistenen bijtempel van het buitenmuurse tempelcomplex van Ptamis IV in Amosa leverde de vondst op van een zittend, bruinstenen beeld van Nachtibta, waarvan de zetel met twee sfinxen van deze koning is versierd. Het is een aandoenlijk beeld, snel, maar met liefde gemaakt na zijn plotselinge dood, na hooguit drie jaar alleenheerschappij. Uit de rugtekst blijkt dat hij twee jaar samen met de stokoude Oesernar heeft geregeerd als diens medekoning. Hij is de jongste zoon van Anksenah en is getrouwd geweest met zijn halfzuster Oenitra, dochter van Oesernars tweede grote koningin Wanitnefera. Zijn troonnaam blijkt Oesernebta te zijn geweest (= Sterk is de heer van het land) wat op een vereenzelviging met de zonnegod duidt. Inderdaad zou hij zijn God snel bezoeken. De oorzaak van zijn dood is niet bekend. Er bestaat een legende over een vorst die door de maangodin via een beet van een baviaan (aan haar gewéjd) als echtgenoot naar haar sferen is gehaald. Misschien was hij dat wel. Vele aanraaksporen wijzen op een soort verering. Voorspraak misschien voor kinderloze vrouwen?

Uit de ontdekking van zijn bewind blijkt dat Oenitra (ook wel Wanitnefera B genoemd, duidend op de periode dat ze nog geen regerend vorstin was) dus niet met Ptamis V was gehuwd, zoals werd gedacht, maar dat deze koning de zoon is van haar en Nachtibta. In haar koningstempel ontbreekt hij echter volledig, wat vele vragen oproept. ¹⁾ Er is nooit een graf van Nachtibta gevonden, dus over zijn mummie kan niets worden vermeld. Zijn dood kwam kennelijk totaal onverwacht en een uitgebreid grafcomplex zal er niet in gereedheid zijn gebracht. Hooguit een eenvoudiger kelder of een rotsgraf, ergens in Zoldara, waar er al zoveel van in geplunderde toestand worden aangetroffen, net als elders in het land* De jonge prins Ptamis was hooguit een peuter en kan dus lange tijd onmogelijk hebben geregeerd. Het regentschap viel logischerwijs zijn moeder toe, die dochter was van een koning, koningsweduwe en –moeder

OENITRA

Als regentes vervulde Oenitra het koningschap voor haar zoon met verve. Niet alleen bezocht ze de Getrische gebieden om de soevereiniteit over dat gebied veilig te stellen, ze leidde ook meteen daarna persoonlijk een succesvolle expeditie naar twee van de belangrijkste stadstaten van Hanzië en notoire en opnieuw hardnekkige piratensteden (Hanzis zou er pas als handels- en universiteitsstad in de middeleeuwen worden gesticht). Anders dan haar twee voorgangers bracht ze nauwelijks tijd door in Fernsbank, dat ze aan een vizier voor de zuidelijke gebieden overliet. Haar aanwezigheid in Amosa, waar ze een opleving van handel en cultuur bracht en een politieke stabiliteit door de steun van het

*Een volledig gestripte binnenkist van Nachtibta met een geschetste voorstelling op het deksel is gevonden in het graf van zijn zoon Ptamis V, met daarin een andere mummie.

¹⁾ zie ²⁾ op pagina 26

leger voor haar wens het volledige koningschap te aanvaarden. Ze werd dan ook na twee jaar regentschap in de tempel van Amosa gekroond tot regerende koningin van het Castisch/ Petrische gebied en Getrië. Bij die gelegenheid is bekend dat ze de dubbele kroon droeg. Thetrische gezanten die bij de presentatie aan het volk op het plateau van de overwinningszuil aanwezig waren, berichtten daarover op teruggevonden kleitabletten.* Oenitra koos de troonnaam Neferiset (= de schone isis) Ze was de laatste Petrische soeverein die Getrië bezocht, ofschoon latere koningen zich wel met de dubbele waardigheid laten afbeelden, Later in de modernere tijd is er uiteraard weer tussen de beide landen binnen de federale V.P.S.-staatsvorm een nieuwe verbindingswijze gekozen. Formeel heeft de afscheiding pas in de vroege middeleeuwen met een nieuw Getrisch koningshuis plaatsgevonden. Tijdens Oenitra's 25jarig bewind stak het Hanzische probleem steeds vaker weer de kop op, vooral omdat daar verscheidene stadstaten, die voordien dikwijls in conflict met elkaar leefden, zich verenigden. Vooral Hakal en Sehta werden moeilijk van hun piraterij af te houden. Stadsmuren en zeevestingen hielden Oenitra's vloot meermalen bij de kusten vandaan.

Oenitra's grafuitrusting en haar ~~mumie~~^{tombe} zijn tot dusver niet gevonden, maar bevinden zich vermoedelijk ergens in de Zoldaarse bergen.* Grafgoederen met haar naam zijn nooit op de illegale markt opgedoken. Haar dodentempel is weer gebouwd in Amosa. Daarvoor moest een deel van de tempelmagazijnen verdwijnen, evenals reliefs op de zuidelijke muur van de eerste hof van Chasatef en Amosa. Voor een echte pyloon was geen plaats. De muur werd doorgebroken en de vorm van een pyloon werd als relief uitgehakt met de traditionele vormen van Oenitra en haar zoon Ptamis) aan weerskanten van de toegangspoort. Het is een kleine, maar fraaie tempel geworden met een kleine stenen piramide met daarin uitgehakt het beeld van Oenitra, getooid met haar waardigheid als koningin, zonder de dubbelkroon, maar met de verenkroon met zonneschijf. Een met zuilengangen omringde voorhof, waar fraaie reliefs te bewonderen zijn, leidt naar een aanbiddings- en offergedeelte met enkele magazijnen. De naos is een fraai staaltje beeldhouwwerk. De schrijn met het zittende beeld van Oenitra is uit één stuk steen gehouwen en is volkomen gaaf. Op het dak boven de naos rust de kleine piramide. Beide zittende beelden kijken in noordelijke richting, de herkomst van het koningshuis. Aan de achterzijde is een stele aangebracht tussen twee zuilen; als een offerplaats voor bezoekers, die de kleine heiligdommen van de Amozische hogepriesters kwamen eren bij het heilige meer met zijn zonnekeverpilaren. Overigens hadden alleen priesters hier toegang. Het terrein is ommuurd en bezit een wachtplatform voor priester-soldaten. De tempel en de ommuring daar vormen het begin van de priesterwijk en liggen aan de toegangsweg. Oenitra Neferiset werd opgevolgd door haar zoon Ptamis.

PTAMIS V

Ptamis V koos als troonnaam de naam : Neteroehotep, wat bete-

* Na de plundering van haar graf heeft men haar mummie kunnen redden, net als haar gouden masker (met baard!) Ze werd provisorisch opnieuw ingewikkeld en heimelijk naar een ander graf gebracht. Vermoedelijk werd ze twee keer verhuisd. De laatste keer waarschijnlijk na de Hanzische inval.

* zie * op blz 19
1) zie 2) op pagina 26

6 kent: de goden zijn tevreden. Hij was een zwakke koning met een slechte gezondheid, die noodgedwongen het verre Getrië min of meer moest negeren. Het bestrijden van de Hanzische piraterij gebeurde enkele malen succesvol. Hij bracht zijn tijd afwisselend door in Amosa en Fersbank. Sommige geleerden zijn ervan overtuigd dat de beide door verval anonym geworden standbeelden links en rechts voor de pyloon van Chasatef en Amosa deze koning voorstellen en niet Ptamis IV, zoals meestal wordt aangenomen. Zij zouden dan meer te maken hebben met de dodentempel van zijn moeder, waar hij ook veelvuldig wordt afgebeeld, dan met het grote heilige huis van de zon.

Een zonnekapel in Fernsbank stamt uit zijn tijd. Daar ook werd de kop gevonden die zijn gelaatstrekken toont en die afkomstig is van een staand marmeren beeld dat werd omvergetrokken door de Hanziërs in de volgende regeringstijd. Aangezien het beeld voorover viel en in stukken brak, zijn de gelaatstrekken in het zand beschermd gebleven.

Neteroehoteps eerste echtgenote Kyi) stierf vroeg in het bewind en was een haremvrouw van Castische oorsprong. Onduidelijk is of zij een natuurlijke dood is gestorven of werd vergiftigd. In ieder geval was Oenitra (C), de tweede, van oude koninklijke komaf en vermoedelijk uit de Sjebhotep-tak afkomstig. Zij baarde in het vierde jaar van Neteroehoteps regering diens zoon en latere opvolger. Wegens de toenemende ziekte van haar echtgenoot nam zij veel van de regeringstaken op zich, samen met de vizier en hogepriester Tijoe.

) zie *) op blz. 22

1 Ptamis Neteroehotep regeerde toch nog 22 jaar in totaal, waarbij hij de laatste jaren het bijgebouw van het koninklijke paleis in Amosa niet meer verliet.

Zijn graf werd ontdekt in de Zoldarische bergen, een rotsgraf in een van de talloze rotskloven. Helaas was het graf geplunderd, waarschijnlijk al vrij spoedig nadat het na de begraving was verzegeld. Een fraaie van reliefs voorzien, bruine stenen sarkofaag en een deksel dat was gebroken om de mummie met zijn kostbaarheden te verwijderen, is al wat resteert. Van het na de plundering bij de sarkofaag geplaatste houten mummiebeeld (een vervangende mummie) resteerde niet meer dan een vermolmde hoop houtpoeder dat bij de minste aanraking uiteenviel. De reparatie van het deksel met een glimmend soort pleisterwerk is echter nog helemaal intact. *)

nog deels vergulde

Ptamis Neteroehotep werd opgevolgd door zijn veelbelovende zoon Ptamis, de zesde van die naam.

PTAMIS VI

Ptamis VI werd in Amosa gekroond en koos als troonnaam de titel: Perneteroe, wat betekent: het huis van de goden. Die titel was kennelijk een signaal aan de priesters die onder het bewind van zijn vader en vooral zijn moeder meer macht hadden gekregen dan hij vond dat hen toekwam. Hij liet als eerste daad vizier Tijoe ombrengen en verbande zijn moeder naar de havenstad Terk, waarvan de ligging onbekend is, maar vermoedelijk aan de kust van Zoldara moet worden gezocht.

Met kracht nam hij het bestuur van het land ter hand, maakte waar mogelijk een eind aan de corruptie van priesters en

1.) Ook de gebruikelijke voor met gouden naamstrip ontbreekt

*) De mummie in de stenen sarkofaag van Ptamis V en de gestripte binnenkist van Nachtibta is niet van een van die koningen, maar van Oenitra. Na plundering is haar lichaam en de kist van haar echtgenoot overgebracht naar dit eveneens leeggeroofde graf.

2.) In werkelijkheid gaat het hier dikwijls over omgeschreven afbeeldingen van Nachtibta

bestuurders en bouwde een vloot om de problemen die door Hanzie werden veroorzaakt op te lossen.

Perneteroe's invasie van de Hanzische piratenkust verliep succesvol. Volgens berichten uit die tijd wist hij zeven havens te vernietigen, maar liep tijdens de campagne een ziekte op die zijn karakter volkomen veranderde.

Hij trok zich terug op Fernsbank in het winterpaleis daar en bouwde dit uit tot een ware lusthof. Hij liet zich aanbidden als de levende zon. Zelfs zijn vrouw Meritra en zijn kinderen mochten hem niet aanraken omdat ze volgens hem dan spontaan zouden verbranden. Ptamis VI liet voor het paleis pylonen van glas plaatsen, wat de naam 'Kristallen paleis' deed ontstaan. Onvoorstelbare luxe in gouden en ander kostbare metalen gevatte deuren, ingelegd met kostbare stenen van het nabije schiereiland Dageto, het paleis werd veranderd in een soort hemel op aarde, waar de zonnegod in levenden lijve regeerde. De rest van het land verviel tot corruptie en armoede.

Perneteroe's hemel kon onmogelijk blijven en deed dat ook niet. Tijdens het negende jaar van zijn bewind wisten de Hanzische stadsteden zich te verenigen en vielen Fernsbank binnen. Perneteroe's paleis werd onder de voet gelopen en en verwoest, waarbij het koninklijke gezin levend verbrandde in de troonzaal, met uitzondering van de oudste zoon, die met zijn oom Chaoenef en zijn militaire regiment in Casto verbleef.

De verwoesting van het paleis was zo grondig en de invasie zo hevig dat de stoffelijke resten van Perneteroe niet konden worden geborgen en bijgezet. Er bestaat van deze vorst dus geen mummie en geen graf.

Het Hanzische invasieleger reisde zonder veel tegenstand te ondervinden door naar Casto, dat geplunderd werd, maar niet verwoest. Hier in de oude burcht van de Castische koningen vestigde het losvaste stedenverbond van Hanzie het hoofdkwartier van zijn bezettingsmacht.

Prins en overgebleven generaal Chaoenef vluchtte met de jonge prins Ptamis naar het Petrische hoogland en vervolgens naar Amosa. Onderweg werden zo veel mogelijk voorraden verzameld en de door de ontstane paniek overvolle stad sloot zijn poorten. De Hanzieers arriveerden niet langer dan een dag of drie later. En zo begon een beleg dat ongeveer een jaar zou duren. Rondom de stad werden graven geplunderd en tempels verwoest, waaronder de piramidetempels van de grote koningen en de grote buitentempel van Amosa/Chasatef en Ptamis IV.

Het was een bitter gelag voor de ooit zo machtige Petriërs, maar uiteindelijk bleek het geluk aan hun kant. Door onderlinge conflicten en machtsjagerij verdeeld viel het verbond van Hanzische steden uit elkaar. Onrust in de achtergebleven steden zorgden ervoor dat de Hanzieers terugkeerden naar hun eigen kusten.

De jonge prins Ptamis, de enige overlevende uit het koninklijke gezin, had een sterke, onverbreekelijke band met zijn oom, waarschijnlijk al van voor de ramp, ontstaan binnen de militaire geledingen waar Ptamis, misschien al vanaf zijn negende of tiende levensjaar was opgenomen. En deze band was wederzijds, wat de geschiedenis van dit laatste deel uit de klas-

sieke periode bewijst.

Chaoenef, die als prins-regent zijn leger naar Amosa leidde werd door de jonge Ptamis nog tijdens het beleg de titel koning verleend.

CHAOENEF

9 Chaoenef nam de kroon aan, ofschoon hij in het openbaar zelden werd gezien met een andere kroon dan de blauwe strijdhelm die hij tot zijn persoonlijk symbool koos. Als troonnaam koos hij Oeseranch (= de sterke leeft) Hij benoemde zijn jonge neef Ptamis tot kroonprins. Uit dank voor de redding van de stad liet Chaoenef een kleine tempel bouwen in de citadel, vlak naast de met beelden getooid poort van Amosa/chasatef. Wat daar op die plaats eerder heeft gestaan, daarover is binnen de kringen van historici de discussie nog niet verstomd. Wellicht stond er alleen de muur die de westelijke rand van Chaoenefs tempel vormt. Het is gebouwd naar voorbeeld van Chasatefs barkkapel en diende waarschijnlijk voor het bewaren van de heilige tempelattributen in een goudbeslagen houten schrijn.* Mocht die er ooit zijn geweest dan rustte deze schrijn op eigen poten. Een stenen platform vindt men er niet. Reliefs op de wanden tonen Chaoenef in aanbidding, zonder een hoofdbedekking te dragen, maar met alleen de ureusslang aan een (waarschijnlijk) gouden hoofdband. De zwartgranieten kop in het museum is afkomstig uit Casto, waarnaar het hof na het vertrek van de Hanziërs verhuisde.

Deze verhuizing, die tot diep in de middeleeuwen zou duren, tot de door Betero gestichte Petrische republiek, na het schrikbewind van keizerin Elesia en de Getrische 'heks' Ayik eeuwen later, wordt gezien als het einde van Petrië's klassieke periode. In Casto regeerden nog Ptamis VIII en Chaoenef II, waarna de dynastieke opvolging onduidelijk werd. Er zouden hierna nog 7 koningen met de naam Ptamis regeren. De laatste Ptamis XV zou door zijn eigen echtgenote: Elesia, wegens verraad (in werkelijkheid waarschijnlijk overspel, worden terechtgesteld door ophanging, waarna een ongekend bloedbad zou volgen tot aan de revolutie van Betero.

Nog weer later dook de naam Ptamis in modernere tijden weer op na de herinvoering van het koningschap door Paol I, met de Paol-Ptamis koningen.

Het oude Amosa raakte in verval, mede door enkele aardbevingen die het gebied troffen, maar wist aan totale vernietiging te ontkomen door de complete afsluiting onder bisschop Tomasso. Deze wist tijdens de regering van de godsdienstwaanzinnige Ptamis XII enkele tientallen jaren lang een religieuze staat te handhaven. De stad werd volledig met zand overdekt om de vele 'afgodsbeelden' te verbergen. De volgende koning wist na de dood van de bisschop kerk en staat weer te scheiden. Maar tegen die tijd waren de resten van de oude hoofdstad al voor verder verval behoed door een metersdikke laag door monniken aangestampte aarde. Een conservering die nooit de bedoeling van Tomasso kan zijn geweest. Het nieuwe Amosa was toen al enkele mijlen zuidelijker ontstaan bij de plek waar ooit Ptaroë Anchafre zijn laatste strijd met de Castiërs streed.

* Dit vertegenwoordigt de oude opvatting. Uit nieuwe vondsten van grafschilderingen blijkt dat hier schilden zijn geofferd na het ontzet. Het tempeltje wordt hier 'Het Huis van de Schilden' genoemd.

ENKELE TOEGEVOEGDE OPMERKINGEN:

In de eerste plaats moet er nog iets worden gezegd over het graf van Ptaroe en Jaiti, het mastabagraf bij de muur van het garnizoen van Amosa. Er is een ander graf bekend, het ligt aan de oever van de Amosarivier, vermoedelijk op de plek waar de koning destijds is gedood en stamt misschien uit de tijd van Sjebhotep 2. Dit graf is sarkofaagvormig, werd uit blokken kalksteen opgetrokken en is aan de buitenzijde van reliëfs voorzien. Het heeft misschien ooit een doorkist bevat, maar zeker niet Ptaroe's mummie. Het eerder genoemde mastabagraf, dicht bij de resten van het oude Norcorna-fort en dus Ptaroe's eigen paleis, is de originele plaats van bijzetting. Dit graf met zijn offerkapel en voorraadkamers is lange tijd bedekt geweest met lagen zand en puin en daardoor beschermd gebleven tegen grafroof.

Deze rust moet het behoud van de mummies en Ptaroe's zilveren binnensarkofaag zijn geweest, want het graf is in de oudheid zelf toegankelijk geweest. Het heeft echter niet de papyrusrollen kunnen redden die in drie aardewerken kokers links van Ptaroe's liggende mummiegestalte naast de binnensarkofaag waren gelegd. De afdichtende stoppen zijn vergaan. Slecht fragmenten van 2 van de rollen konden worden gerestaureerd. Ze bevatten ooit voorstellingen en verslagen uit Ptaroe's boeiende leven. Enkele Getrische namen en wat korte zinnen zijn deels behouden gebleven, niet veel meer dan dat.

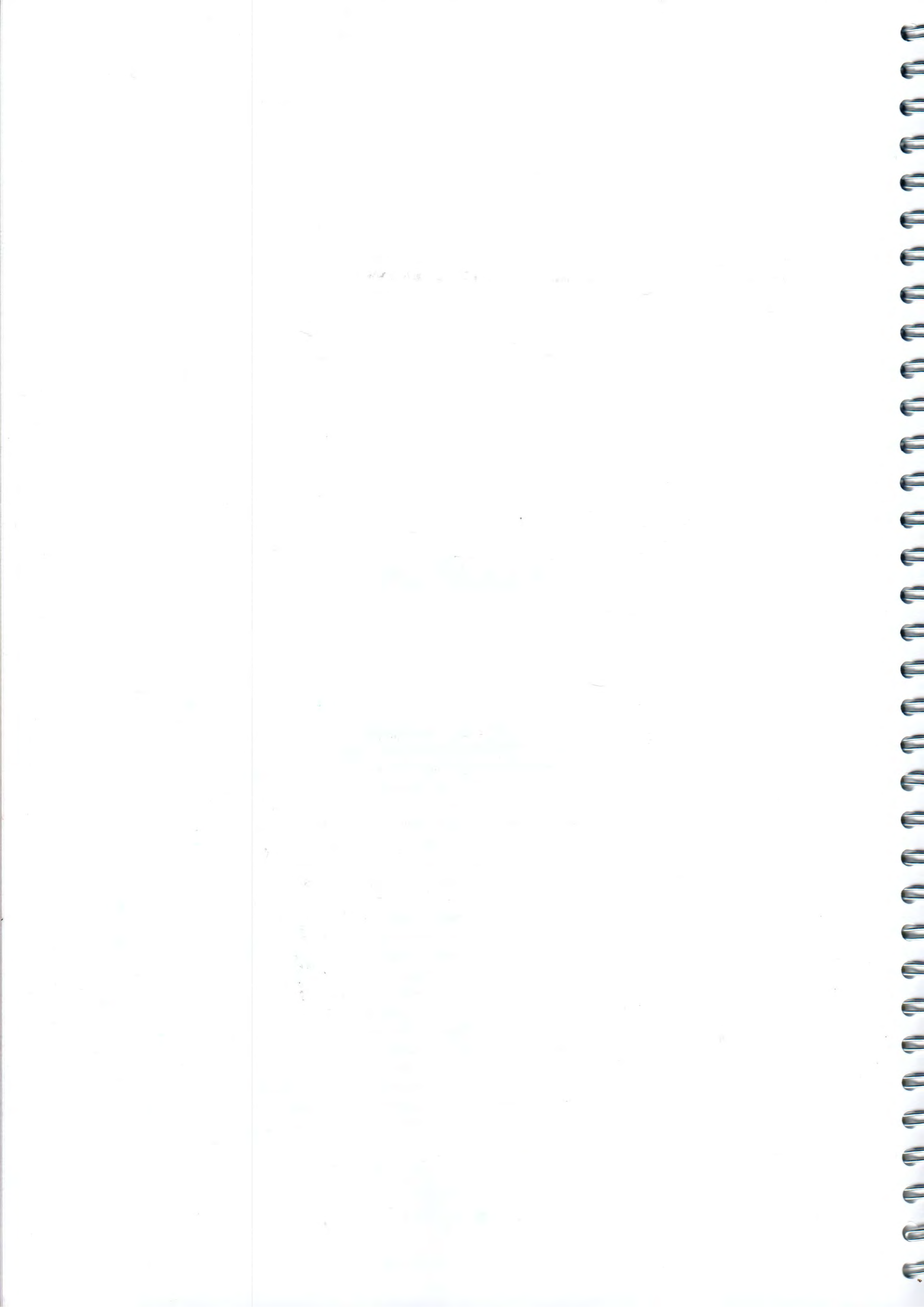
Binnen Ptaroe's sarkofagen werd zijn mummie met een verguld masker aangetroffen. Ook de mummie van zijn koningin Jaiti is behouden gebleven met een primitief gouden masker. Resten van blauwe verf in de opschriften aan de buitenzijde van de stenen buitenkisten zijn afkomstig van de begrafenis zelf (blauw is de kleur van de rouw in het oude Petrië). Deze gewoonte is ook te zien bij de buitenkisten van Ptamis 1 en Sjebhotep 2. Bij de sarkofagen van Ptamis 2 en later zijn er gewoon blauwe strips aangebracht, van faïence en lapis, zodat het beschilderen als onderdeel van het bijzettingsritueel verdween.

Een tweede opmerking betreft de beeldengang van de dodentempel van Amosa en Chasatef. Beschrijvingen uit de antieke tijd deden vermoeden dat er zich ergens in de bergen achter de stad een galerij met gouden beelden zou bevinden, waarbij het beeld van Ptamis 3 het achtste beeld zou zijn geweest. Dat laatste kon niet worden begrepen, voordat de uit de herinnering verdwenen Sjebhotepkoningen in de vrij recente tijd werden herontdekt.

Er is lang vergeefs naar een beeldengang gegraven en gezocht, heel wat tonnen rots en aarde zijn daarbij verplaatst, totdat de ware situatie en het ware aantal koningen begrepen werden. Doordat er zich nog maar twee naast elkaar staande, min of meer volledige beelden in de gang bevinden (Er is geen naams-cartouche behouden gebleven, maar het zijn Sjebhotep 1 en 2) kon ook de plaatsing van de rest worden gereconstrueerd. Het in geschriften genoemde goud kan eventueel bladgoud zijn geweest. Maar als dat ooit op deze beelden was aangebracht, is het al lang geleden verdwenen, misschien opzettelijk verwijderd in de tijd van bisschop Tomasso, toen alleen religieuze beelden met goud mochten zijn getooid.

P.S.

KAARTEN

KAART VAN DE STAD AMOSA

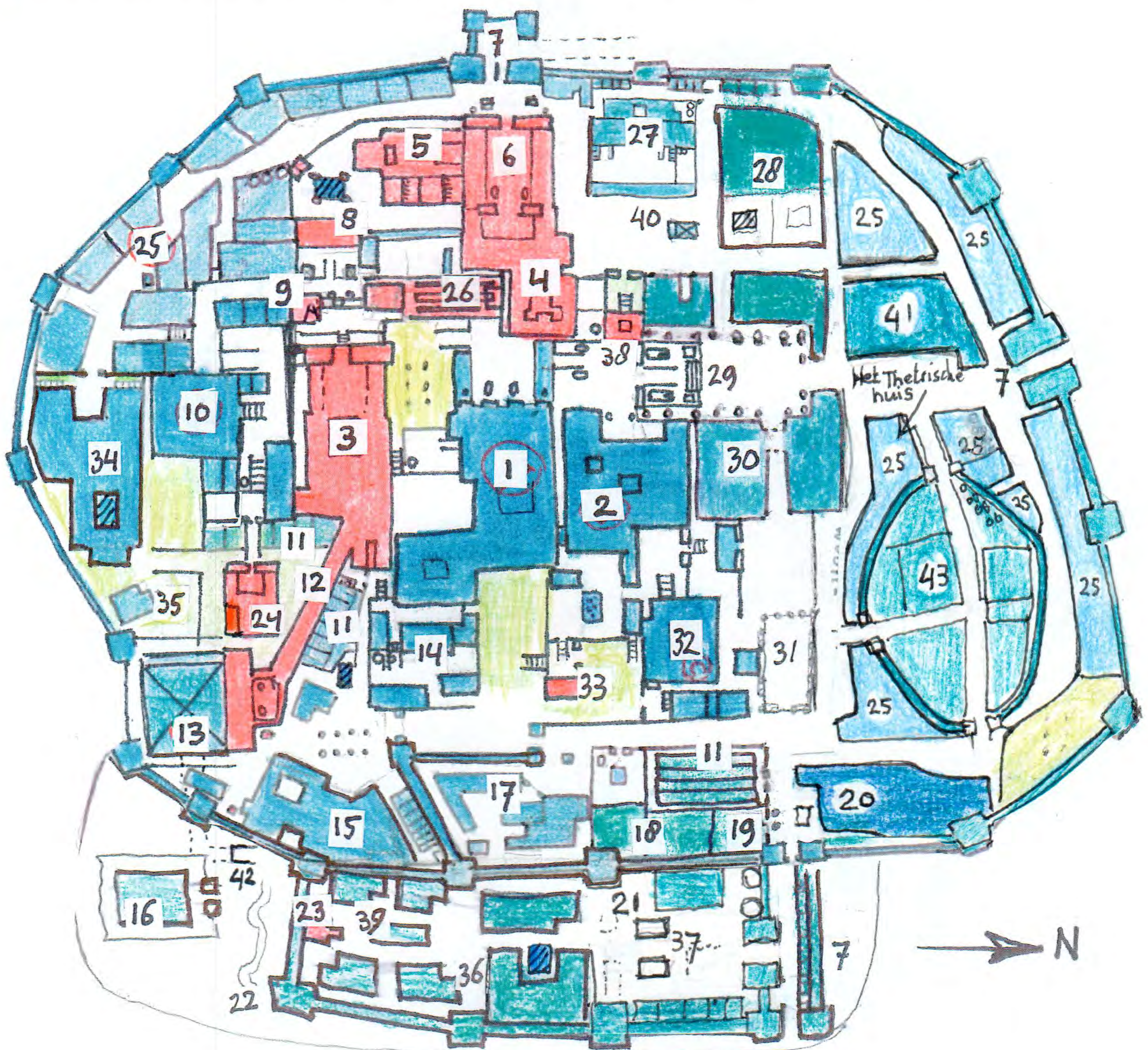
(...) = GEBOUWD ONDER: (PT III = PTAMIS III, CH/A = CHASATEF/AMOSA, ETC.)

- 1 - KONINKLIJK PALEISCOMPLEX (PT III)
- 2 - KONINGINNEPALEIS (CH/A)
- 3 - GROTE TEMPEL (PT III)
- 4 - DODENTEMPEL PTAMIS III
- 5 - DODENTEMPEL OENITRA
- 6 - TEMPELHAL + PYLOON CHASATEF/AMOSA
- 7 - STADspoorten W-N-O (PT III)
- 8 - BARKKAPEL (CH/A)
- 9 - SCHRIJVERSSCHOOL (PT III)
- 10 - PALEIS HOGEPRIESTER (PT III)
- 11 - VOORRAADSCHUREN
- 12 - KONINGSGALLERIJ DODENTEMPEL CHASATEF\AMOSA
- 13 - PIRAMIDE + DODENTEMPEL CHASATEF + AMOSA
- 14 - PALEISKEUKENS + RESTEN PALEISVLOER PTAROE
- 15 - HAREMPALEIS+ TUINEN (PT III)
- 16 - MASTABAGRAF PTAROE (PT+PT I)
- 17 - KONINKLIJKE STALLEN (PT III)
- 18 - VILLA STADSARCHITECT PRINS KAJ
- 19 - WERKPLAATS KON. BEELDHOUWER
- 20 - RODE PALEIS (OUDER GENERAALS VILLA, VERBOUWD TOT FEESTPALEIS (CHASATEF EN AMOSA

(9A: Het Huis van de Schilden)

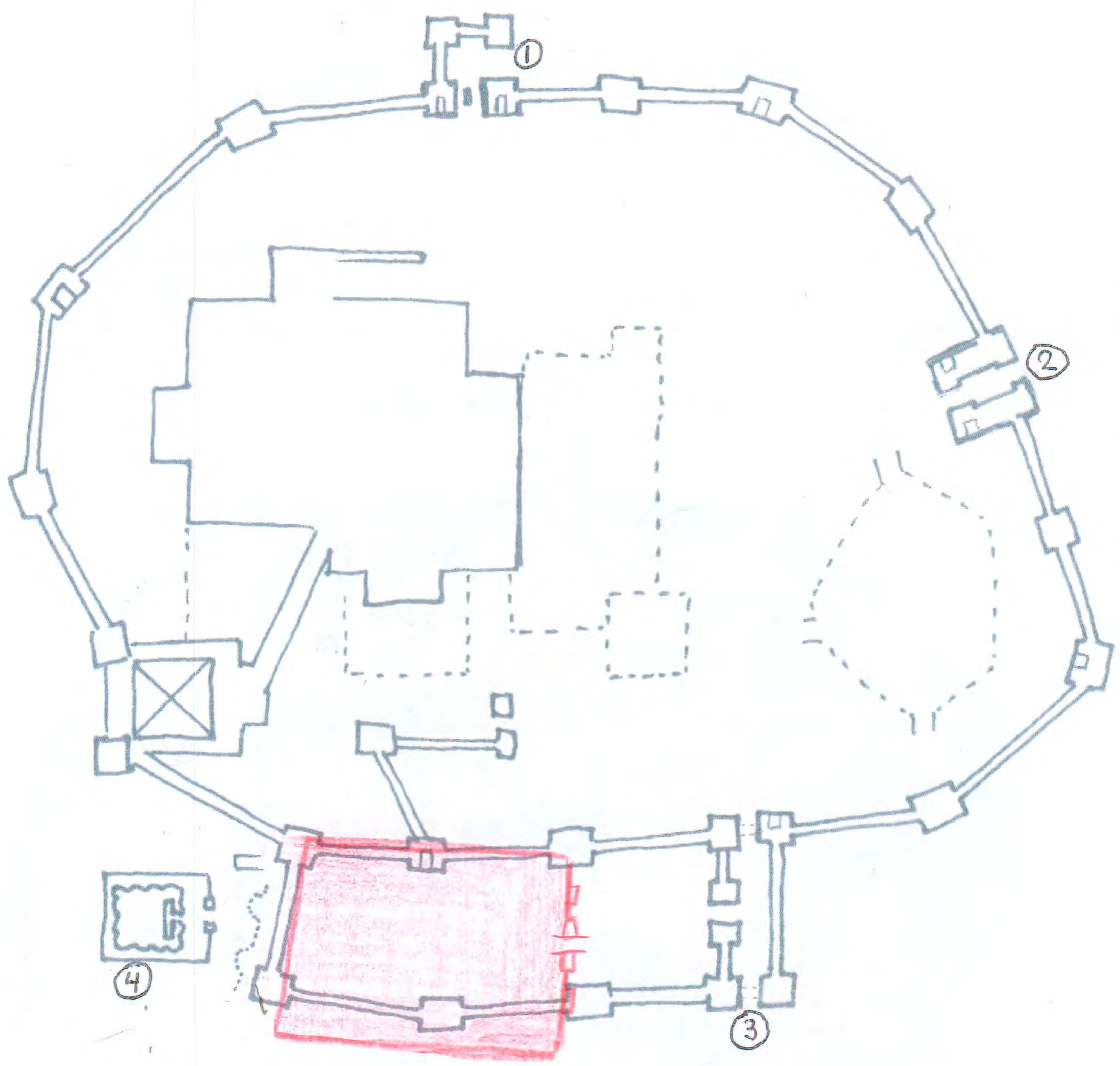
- 21 - GARNIZOEN (PT III)
- 22 - MUURRESTEN FORT NORCONDIA
- 23 - RESTEN TEMPEL SJEHOTEP II
- 24 - DODENTEMPEL MOENIWESET (PT III)
- 25 - PRIESTERWIJK (PT III) + woonwijken werkers
- 26 - GEDACHTENISTEMPEL OESERKA (CH/A)
- 27 - STADSHERBERG + PUBLIEK SANITAIR (PT III)
- 28 - STADSBORDEEL (PT III)
- 29 - TRAPPENPLATEAU+ SFINXEN (PT IV)
- 30 - STAATSARCHIEVEN (PT III)
- 31 - GERECHTSHOF/SLAVENMARKT (CH/A)
- 32 - WERKPALEIS VIZIER (PT III)
- 33 - MAANKAPEL KONINGIN (PT III)
- 34 - TEMPELMAAGDENPALEIS (PT III)
- 35 - HUIS VAN OPPERPRIESTERES (PT III)
- 36 - OPGRAVING PALEIS S'HOTEP II/ PTAMIS II
- 37 - BEELDEN+PLATFORM+POORT (PT II)
- 38 - MAANKAPEL AMOSA + BEELDEN (A)
- 39 - OPGRAVING TEMPELKAPEL PTAROE
- 40 - OVERWINNINGSOBELISK PTAMIS III
- 41 - HUIS VAN DE DODEN (PT III)
- 42 - Ingang Piramide-graven
- 43 - ommuurde werkplaatsen

■ PALEIZEN, TORENS, HUIZEN, MUREN   ■ TEMPELS   ■ PARKEN, TUINEN   ■ VIJVERS

AMOSA

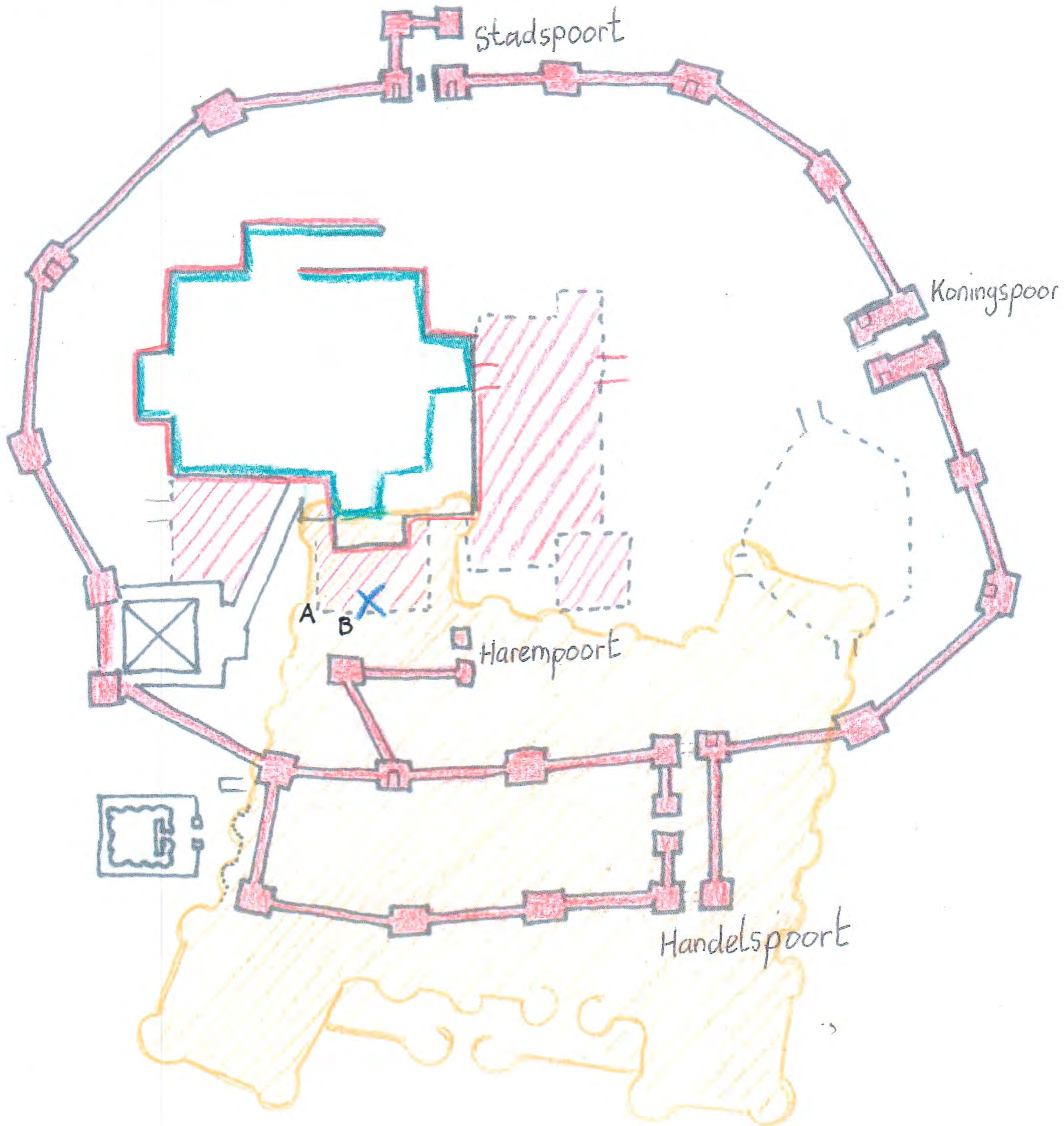
PALEIS- EN TEMPELCOMPLEX SJEHOTEP II - PTAMIS II

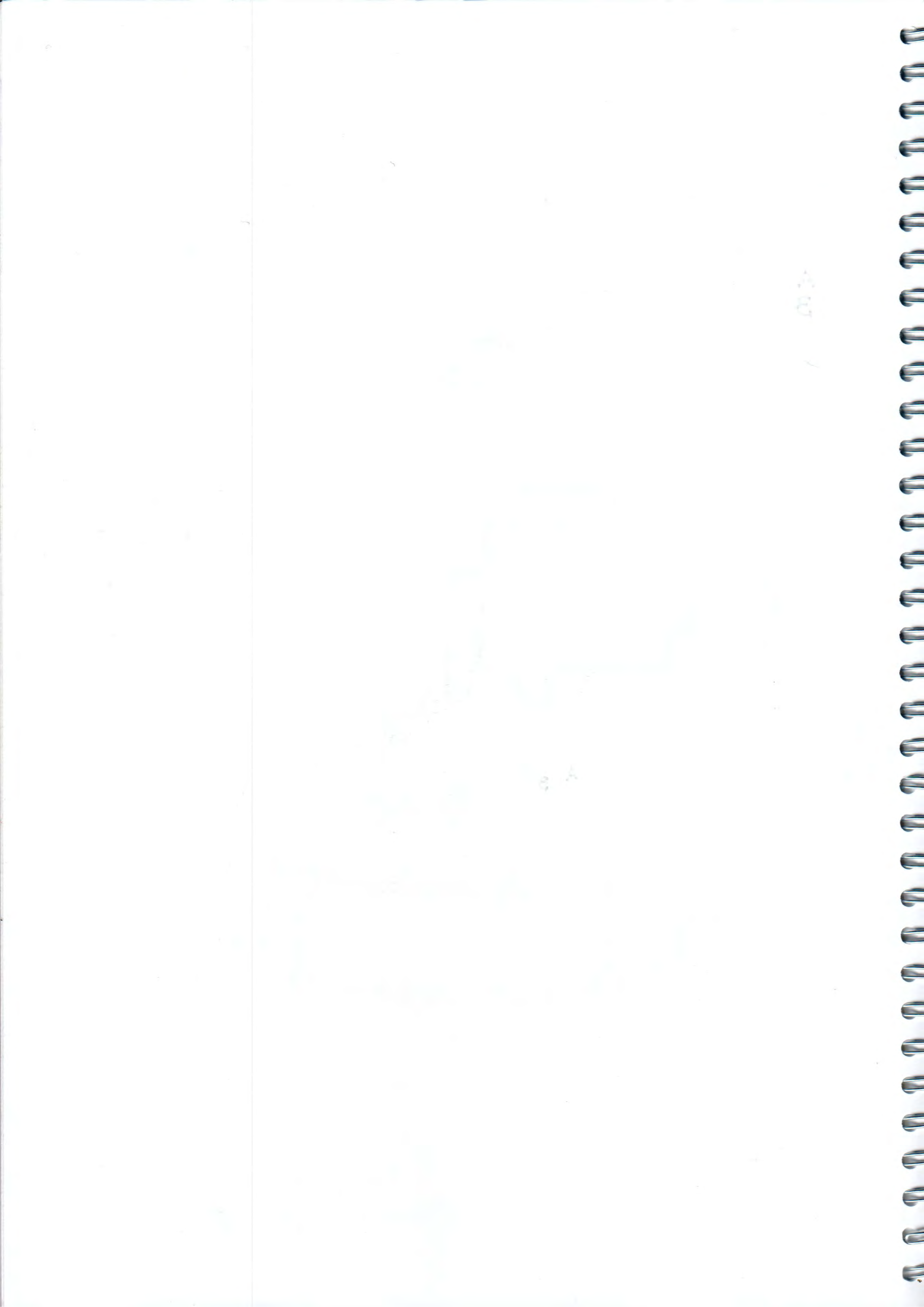

- ① Stadspoort tempelplein
- ② Koningspoort
- ③ Handelspoort
- ④ Graf van Ptahmose

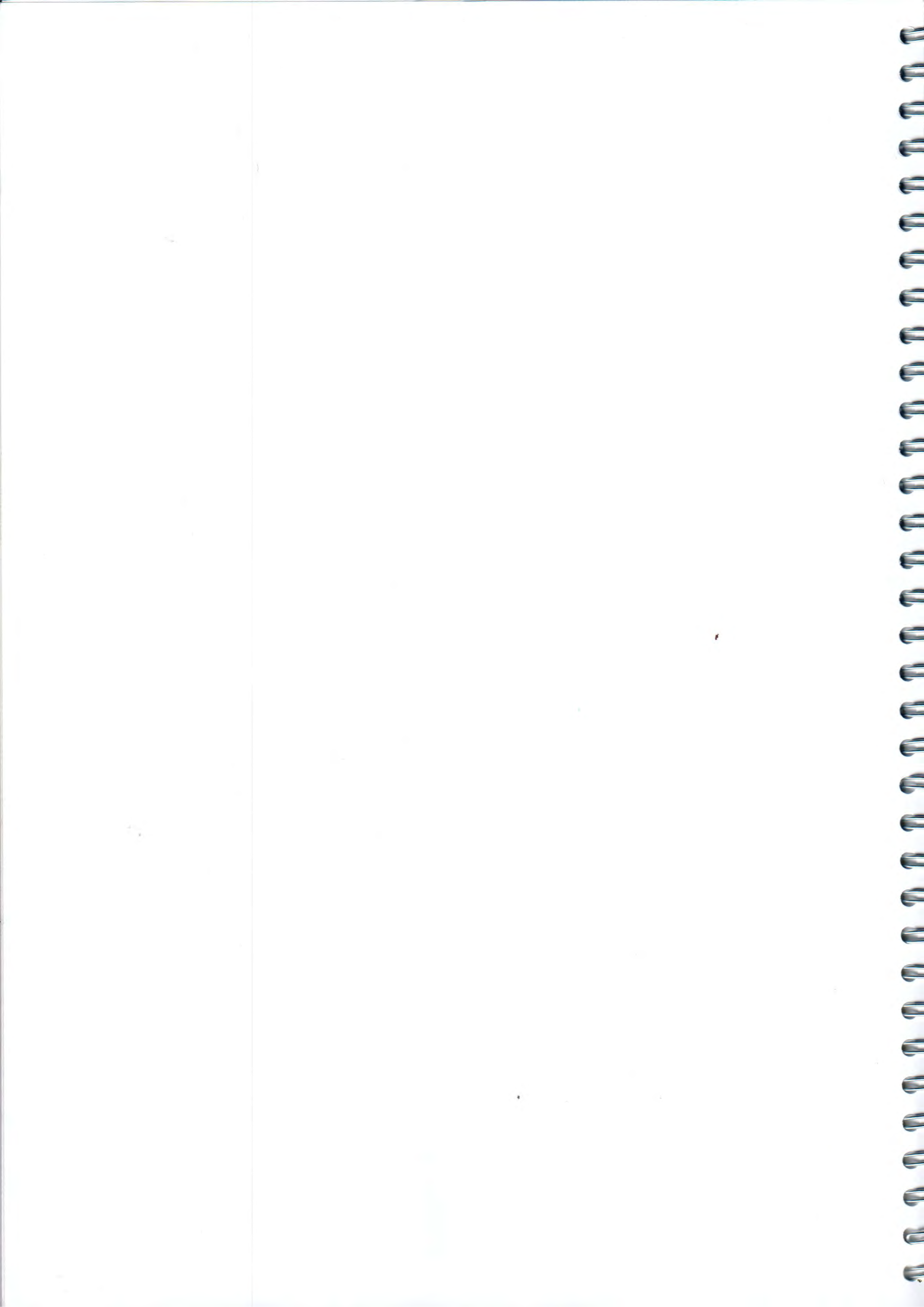
AMOSA

- ▬ OORSPRONKELIJK PLAN CITADEL PTAMIS II
- ▬▬▬ OMMURING, POORTEN, CITADEL+OPHOGINGEN PTAMIS III
- ▬▬▬ FORT NORCONDA (NIHAR)
- X PLAATS PALEIS PTAROE
- A RESTEN VAN DE ANTIEKE WERSTELIJKE TOREN
- B RESTEN VAN PTAROE'S BESCHILDERDE PALEISVLOER

HET SCHRIFT

Konings-

HIËROGLYFEN

ERIDAANS

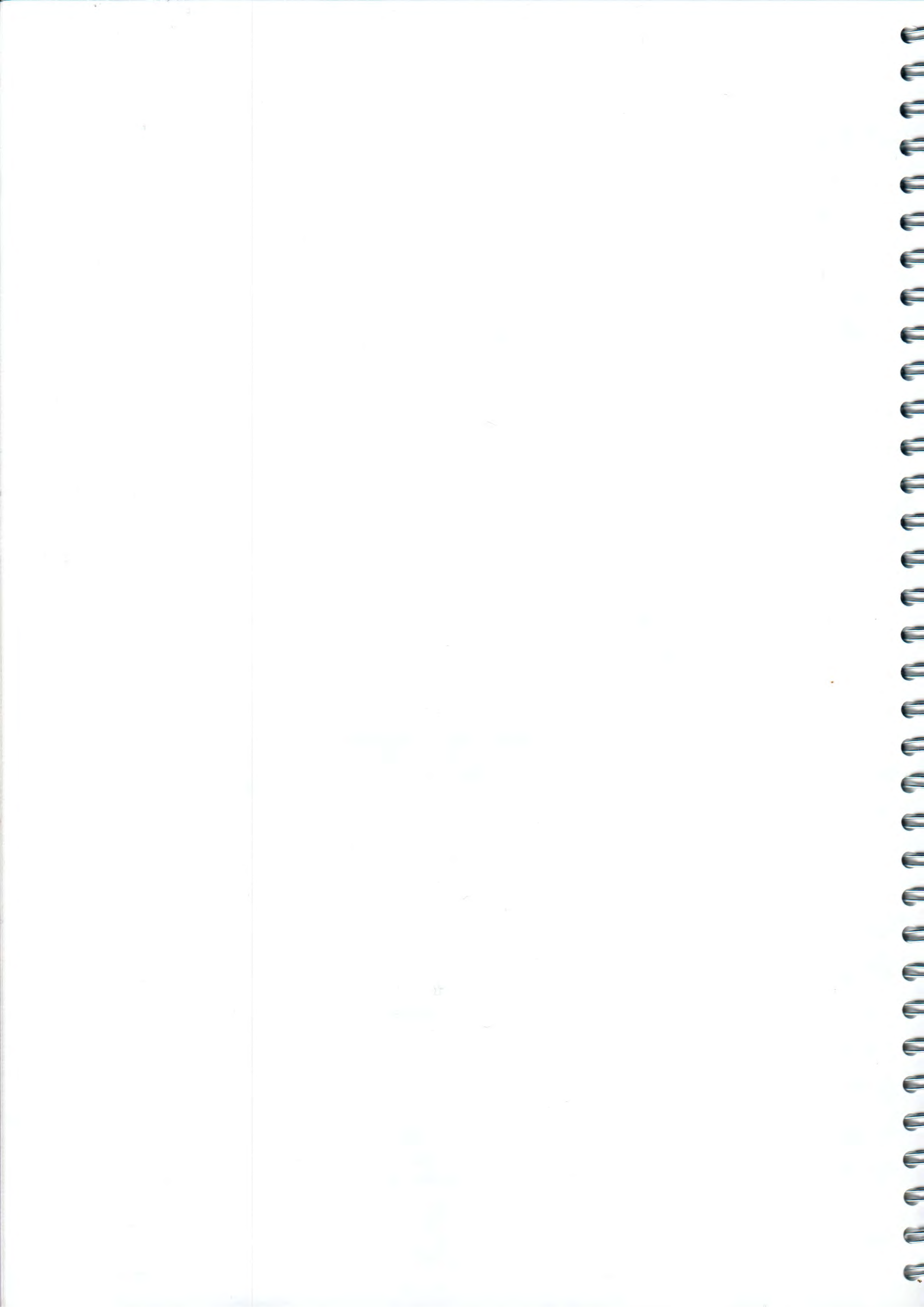
E. Lopend

	Konings-			
	HIËROGLYFEN		ERIDAANS	E. Lopend
A	A, 	A	□	2
B	∩	B	J	Y
C	Δ	C	Δ	λ
D	☉	D	Y	/
E	□	E	!	c
F		F	B	δ
G	⊙	G	∩	2
H	8	H	∩ (ch)	A
I	A, "	I	∩, "	=
J	44	J	"∩, ∩	o
K	Δ, ∩	K	Δ	R
L		L	Q	3
M		M	8	k
N	wavy, 	N	Q	b
O	∩	O	Δ, Δ	Ω
P	□, □	P	6, 6	f
Q	Δ	Q	Δ	γ
R	∩	R	∩, ∩	3
S	∩, #	S	∩	?
T	∩	T	∩, ∩	b
U	∩, 	U	∩, ∩ (oo)	h
V		V	∩	6
W	∩	W	∩ ∩	6
X	#	X	∩	∩
Y	∩	Y	"∩	8
Z		Z	#, #	?

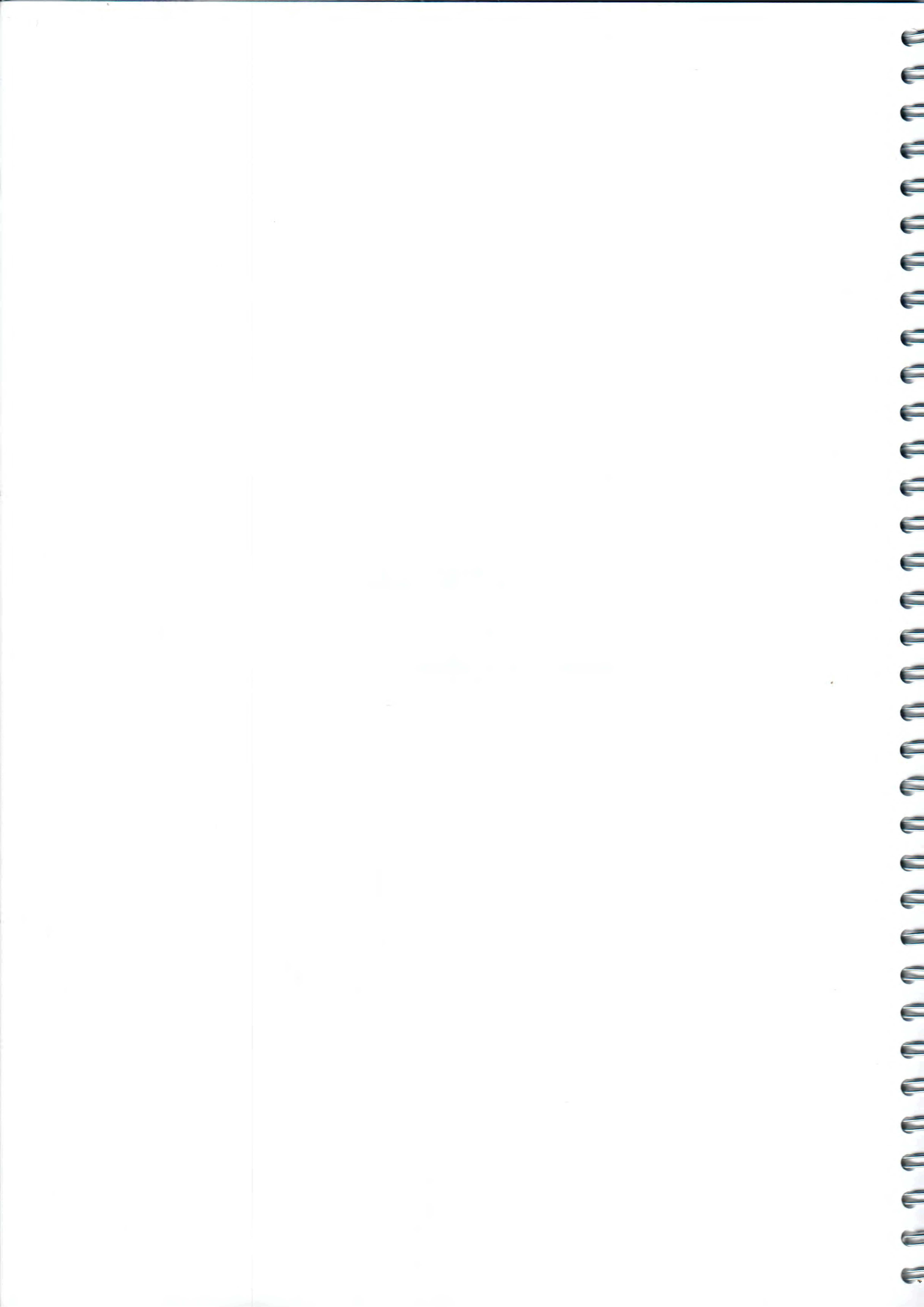

Handwritten text in a cursive script, possibly a mix of English and another language. The text includes words like "faktors", "besch", "sich", "bleib", "hoffen", and "sich". There are some corrections and a small diagram with boxes around "faktors" and "bleib".

Handwritten text continuing the previous paragraph, mentioning "sich" and "hoffen".

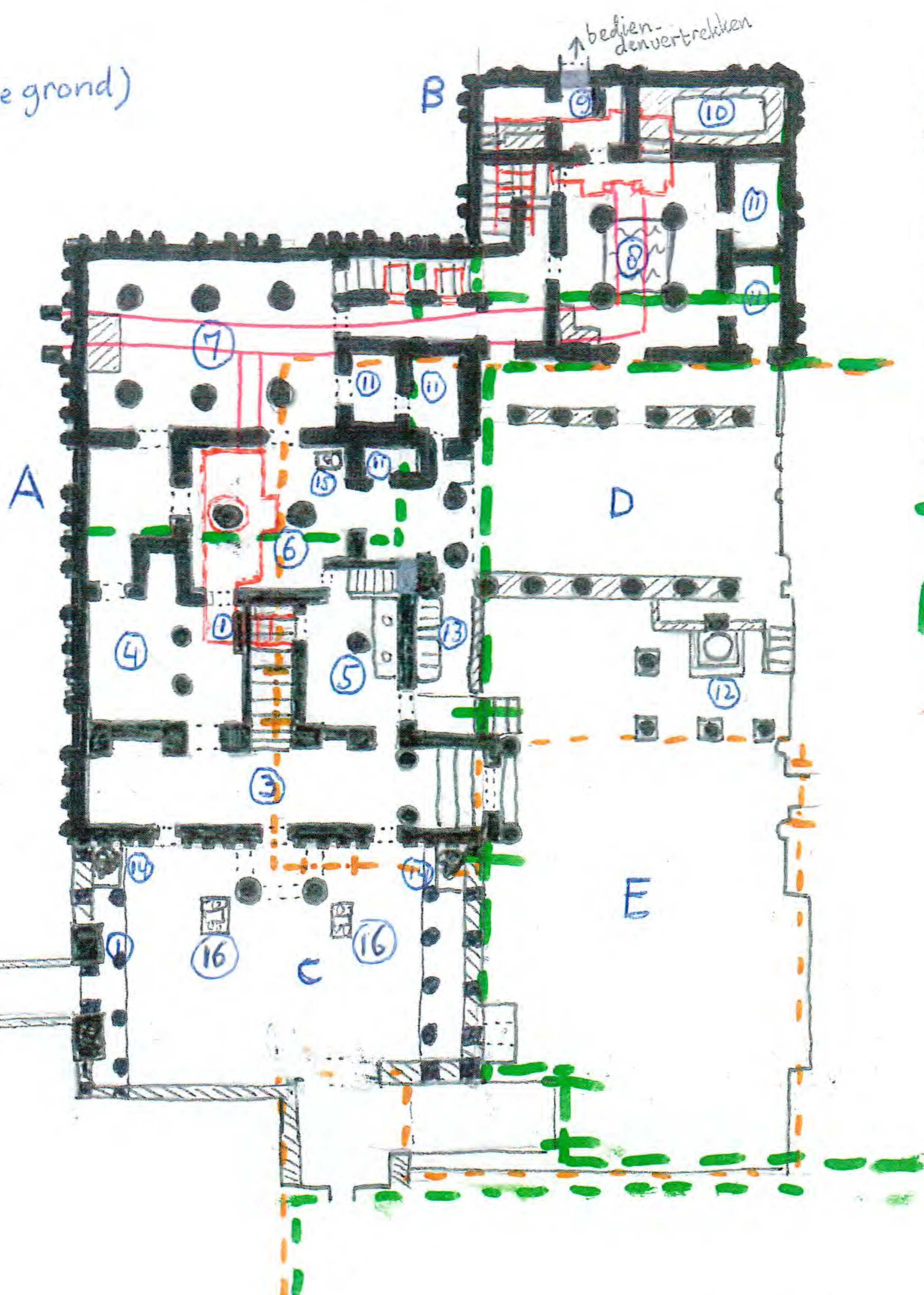
**ONTWERPEN
EN
RECONSTRUCTIES**

Paleis van Ptamis-Oeserka (begane grond)

- A. centraal paleis
- B. ~~harem~~ paleis
- C. koningsplein
- D. hoge terras (plaats van oude troon-zaal)
- E. Tuin

- 1 stèles Ptamis II
- 2 beelden Ptamis II
- 3 vestibule
- 4 noordelijke hal
- 5 keuken
- 6 centrale hal
- 7 troonzaal
- 8 centrale hal met bad A
- 9 privé vertrekken koningin
- 10 bad B
- 11 dienarenkamers
- 12 waterput
- 13 bakovens
- 14 beelden Chasatef
- 15 beeld Ptamis III staand
- 16 ~~beelden van Ptamis III zittend~~

- muur
- Lage muur
- zuilen
- zuil op sokkel
- beeld op sokkel
- deur of poort
- kelder
- trap naar verdieping
- (vermoedelijke) begrenzing van oude houten paleis
- Poorten van oude paleis (alleen ontwerp)
- grondplan van vóór-petrische t bouwing (het oude fort Niha)

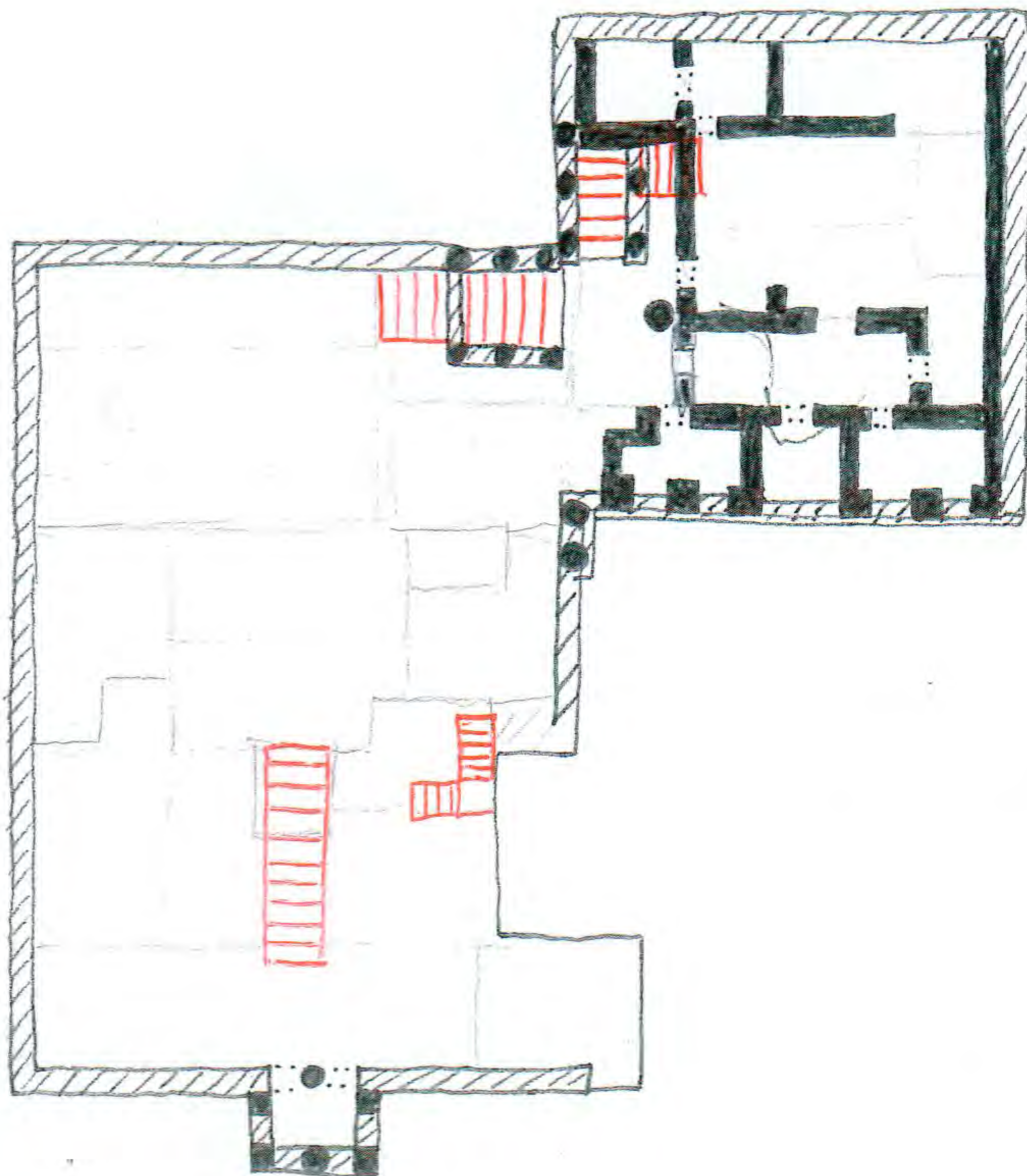
(alleen ontwerp) paleis van Ptamis II

Paleis van Ptamis-Oeserka

verdieping

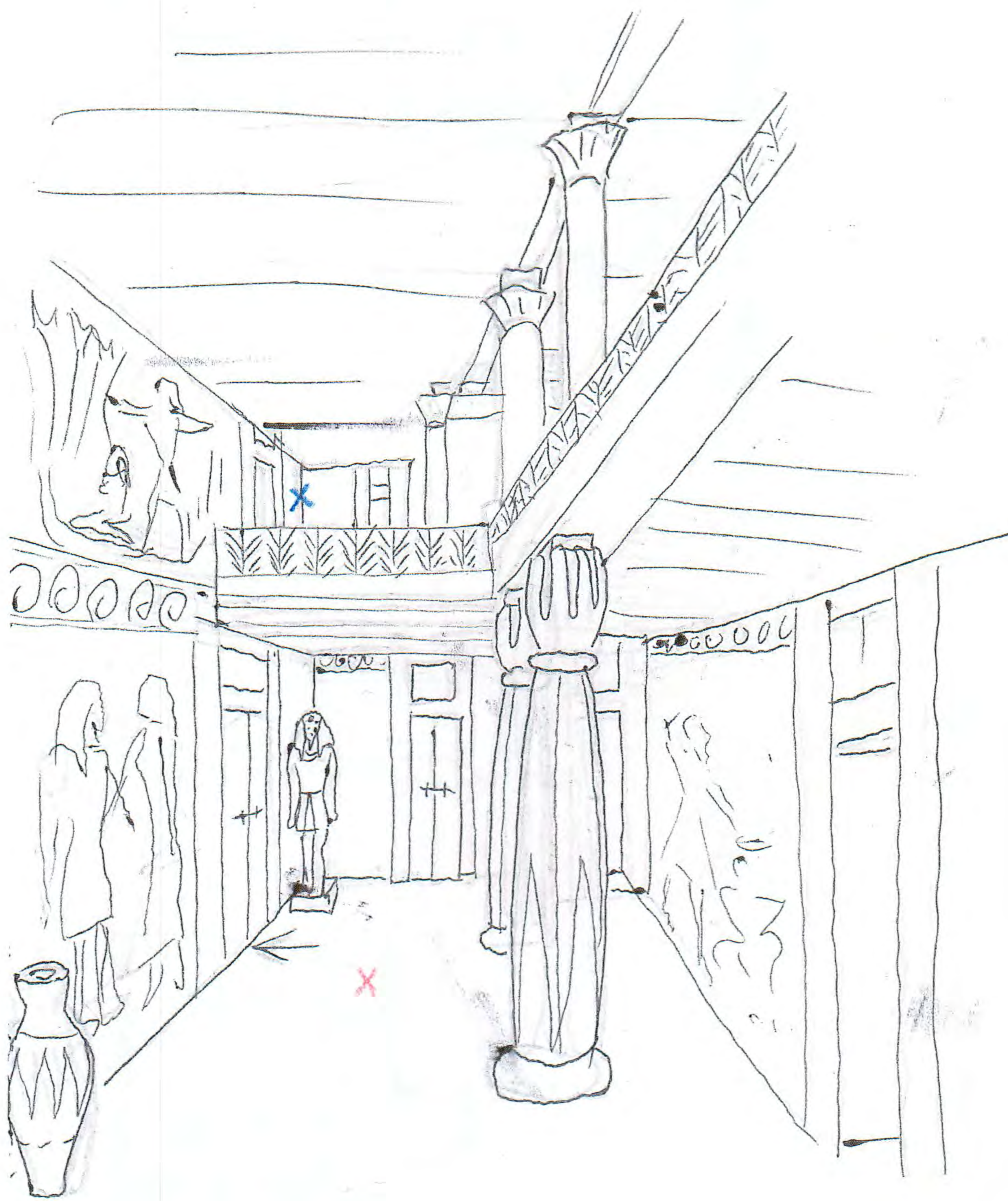
Deze ontwerpen zijn op de voorgevel en de opgaande partij met de beelden na zo uitgevoerd (goeddeels)

P.S.

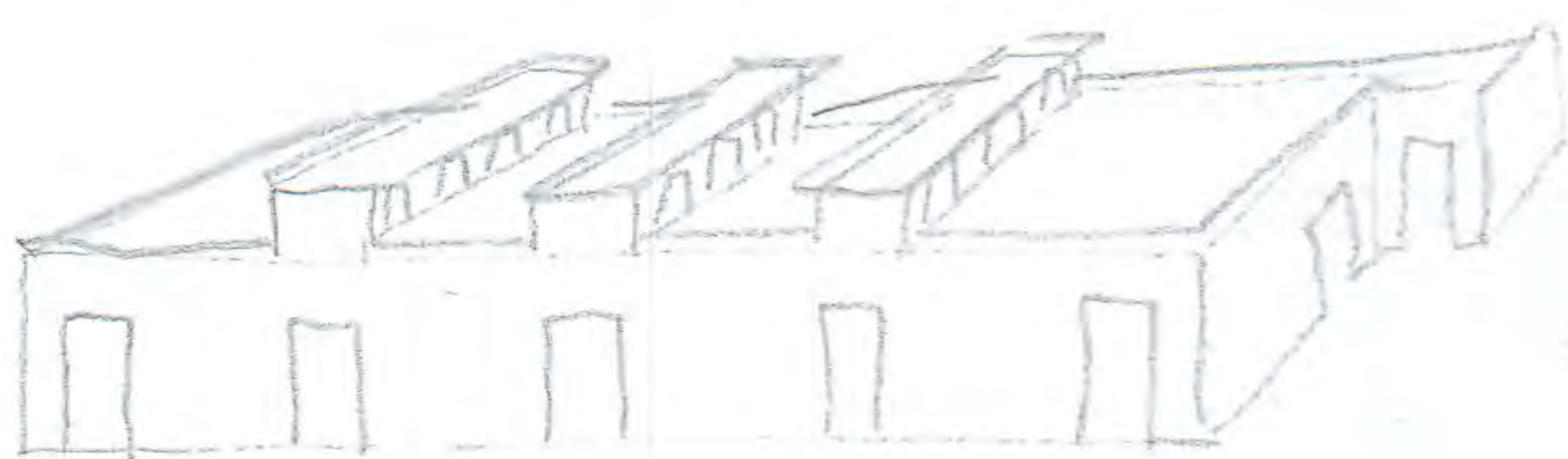

- trap naar de begane grond

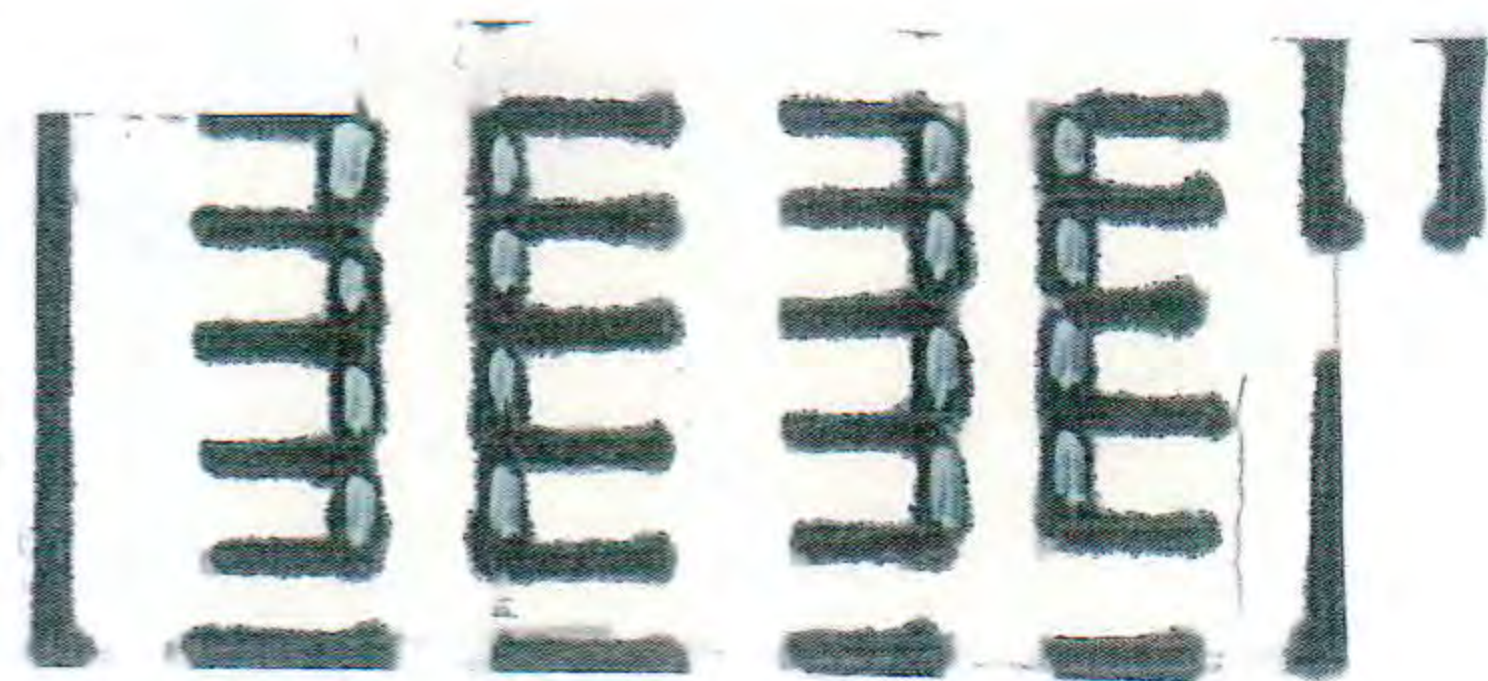
schets audiëntieruimte paleis Ptamisi III in Amosa
x plaats voor de koning   x plaats bezoekers

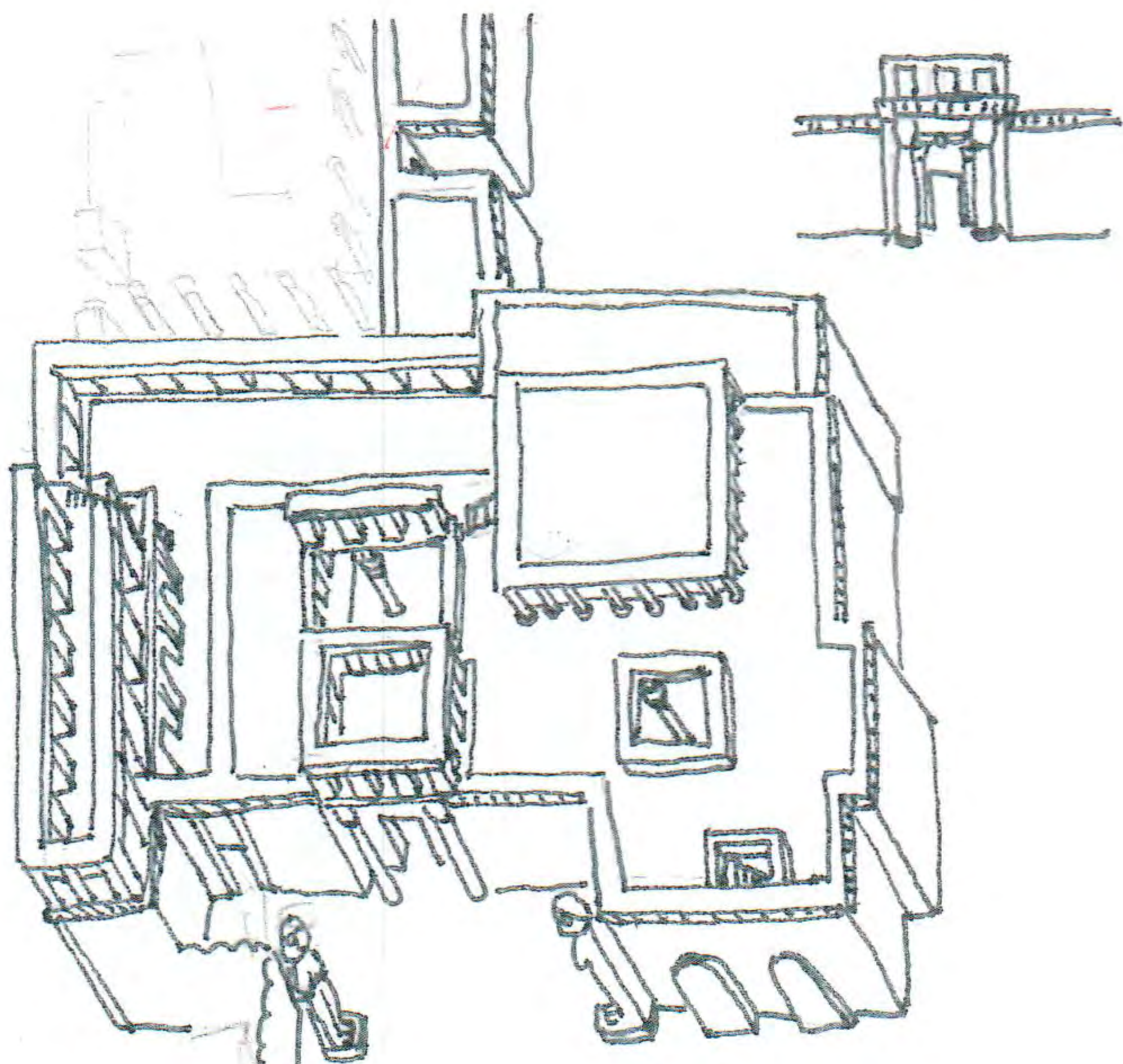

← Deuren naar de troonzaal

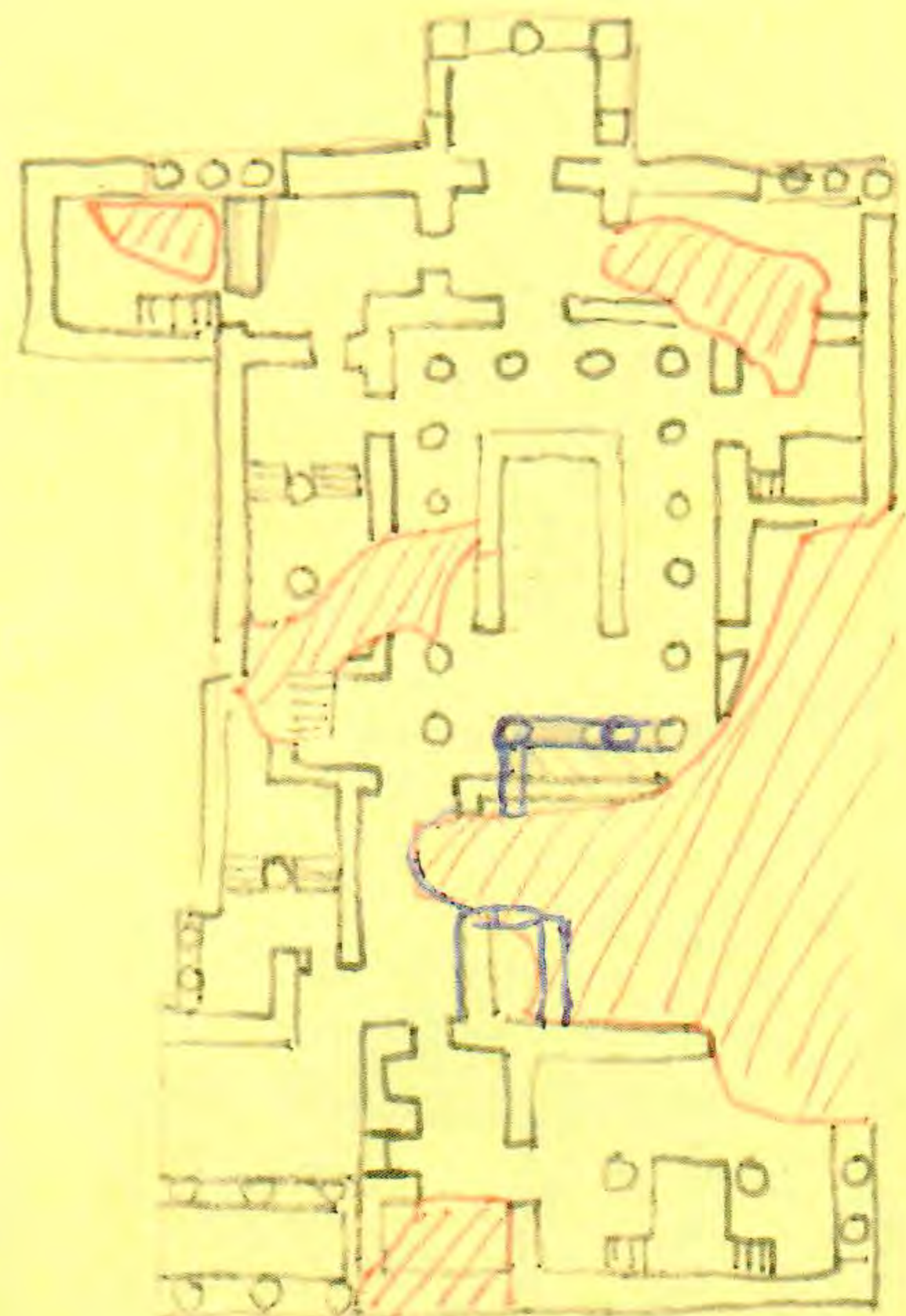
Stallen Garnizoen (ontwerp)

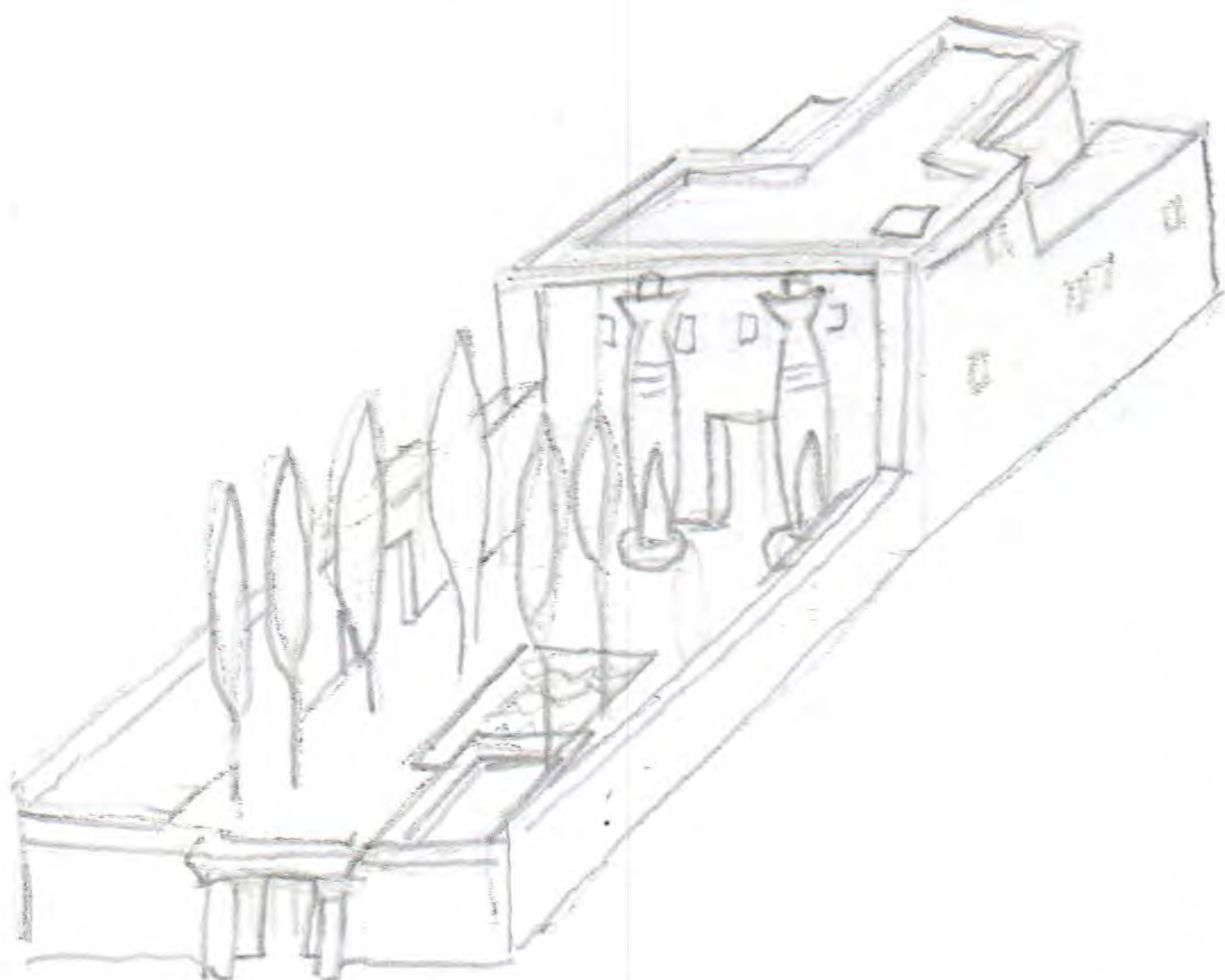

ontwerp paleis
koningin Amosa (gevel werd
gewijzigd)

Voor dieping
Koninklijk paleis

ontwerp huis stadsbouwer
Prins Kaj

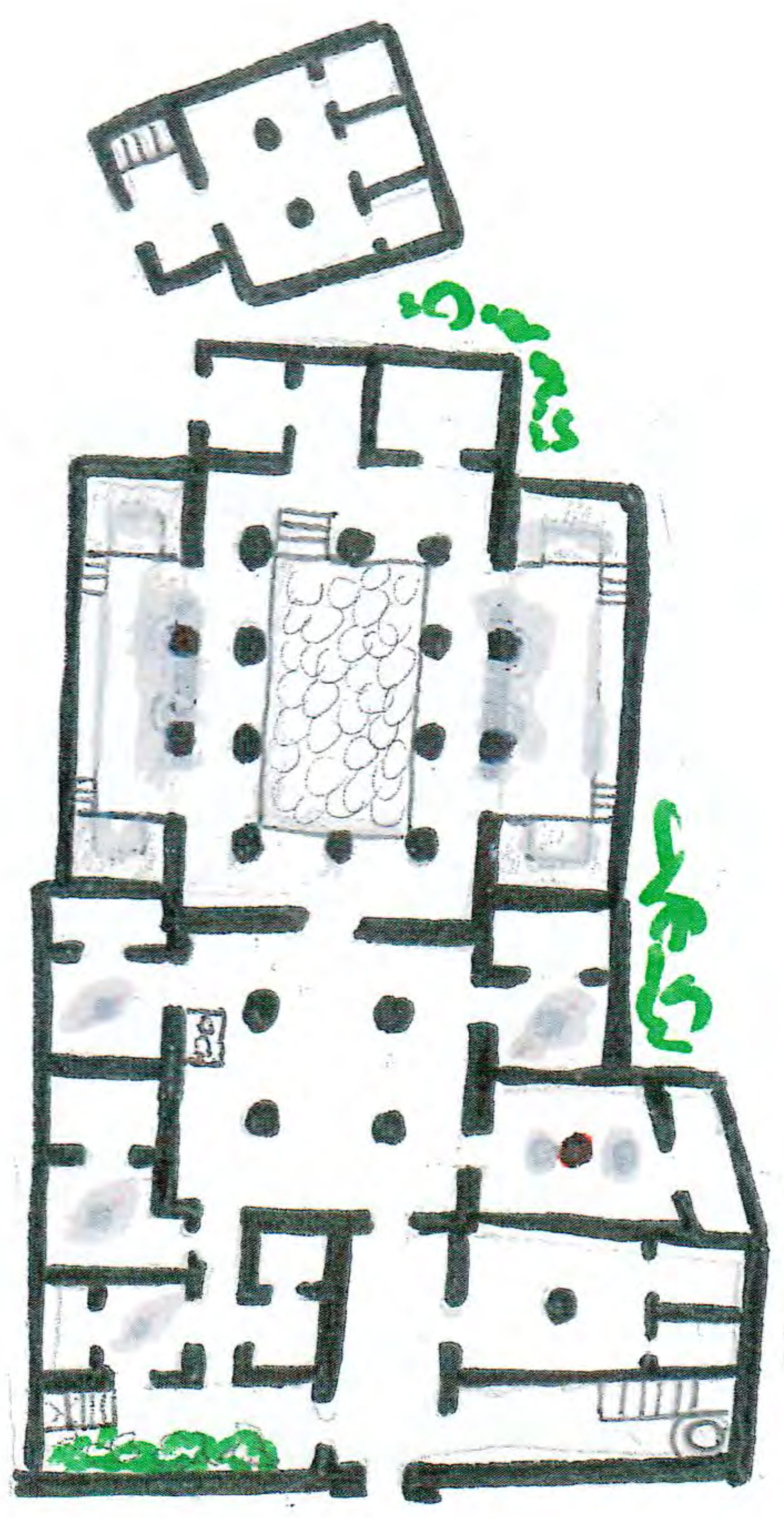
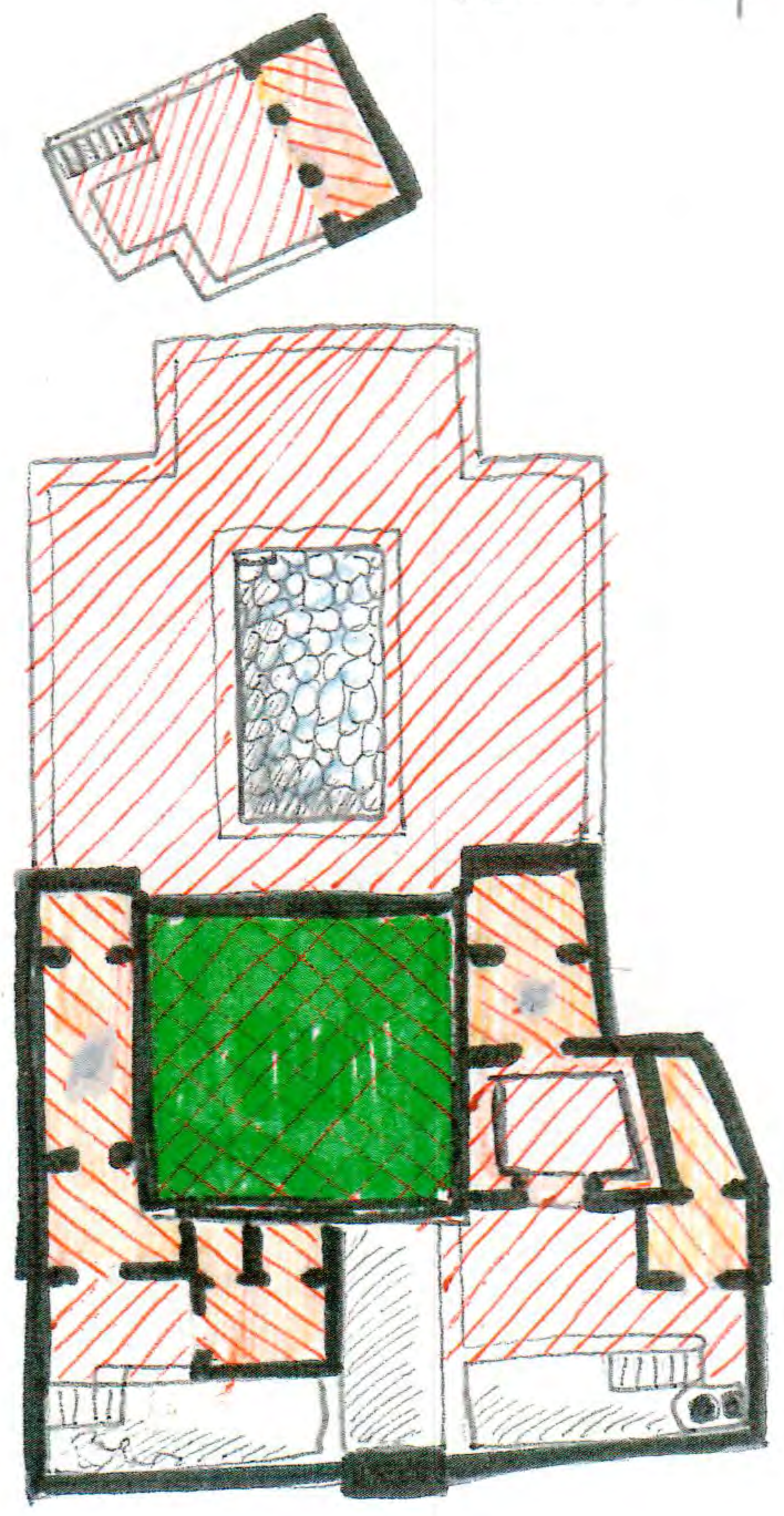
ontwerp paleis
Koningin Amosa

(gedeeltelijke) vloerschilderingen

- 1-Enige resten PTAROE paleis: verm. planten en landschapstekeningen
- 2-Deel troonzaal SJEBHOTEP II: plant- en geometrische motieven + lijnen
- 3-Troonzaal PTAMIS III: Anch-tekens en landschappen (planten en woestijn)
- 4-Troonzaal Amosa: idem
- 5-priesteressenpaleiszaal: geometrische en religieuze tekens + lijnen.
- 6-Haremzaal: Visvijver met planten en vogels
- 7-Feestzaal bordeel: idem
- 8-Feestzaal rode paleis: Gebonden gevangenen+ geometrisch lijnenspel
- 9-woonkamer stadsbouwer: plant-motieven+ lijnen + *naam Kaj*

Priesteressen-verblijf
(maagdenpaleis)

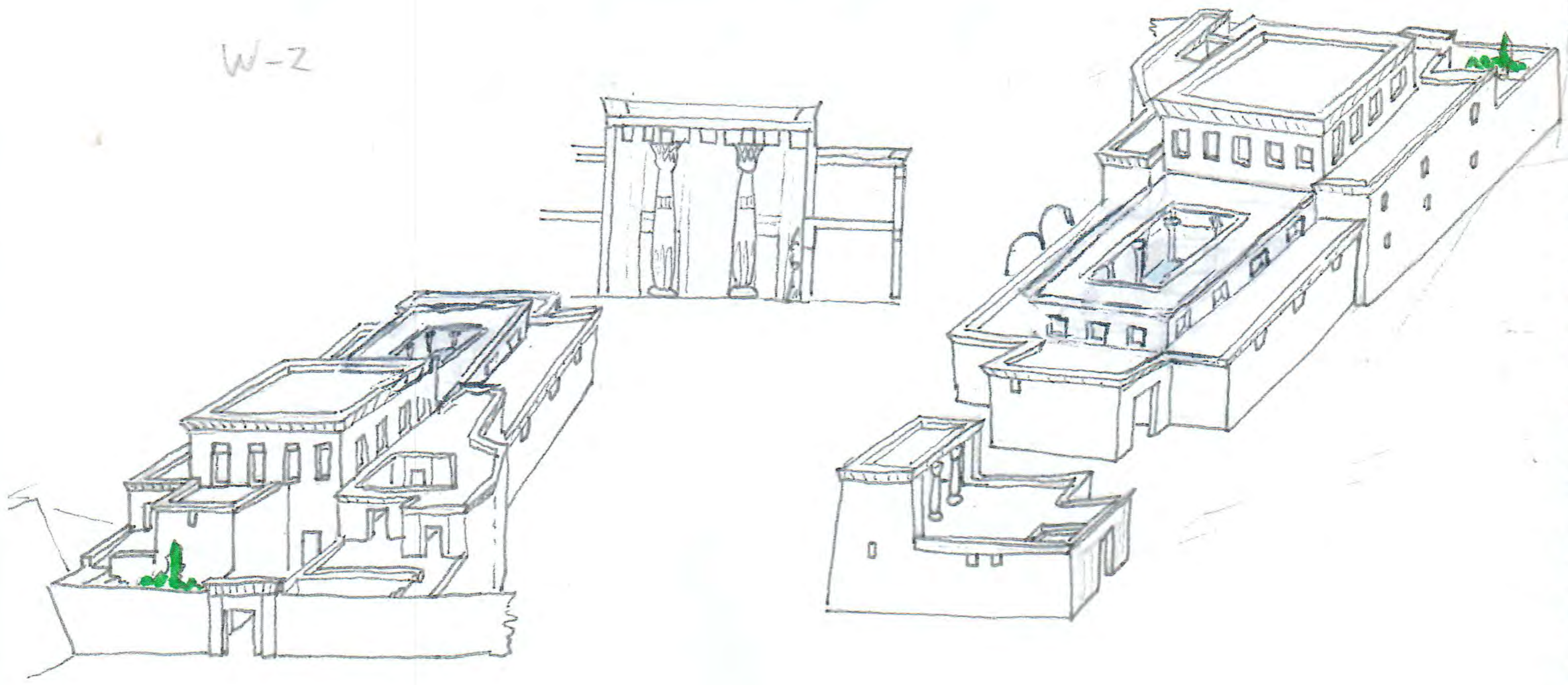
dak + verdieping

Reconstructie Maagdenpaleis (priesteressenhuis)

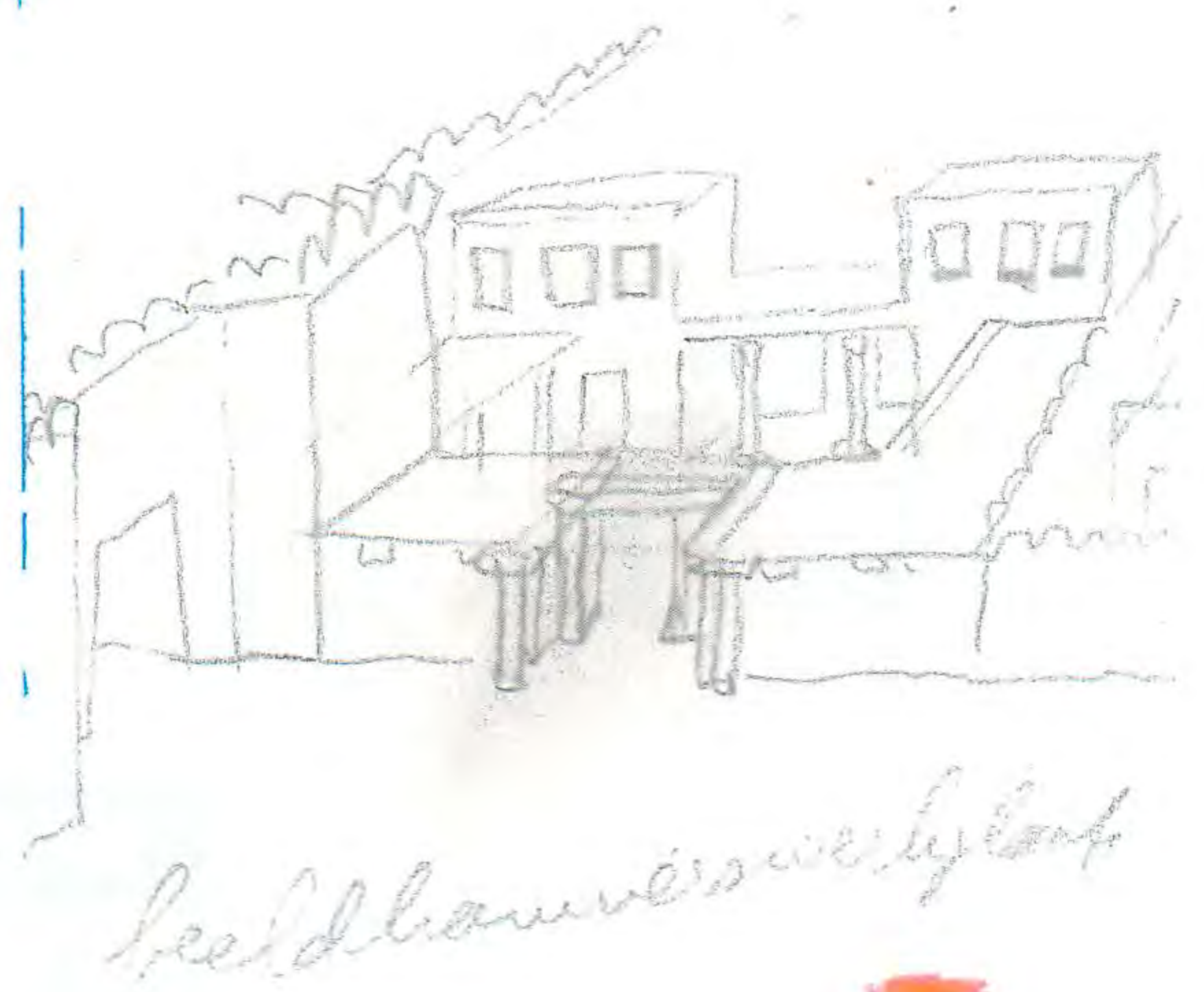
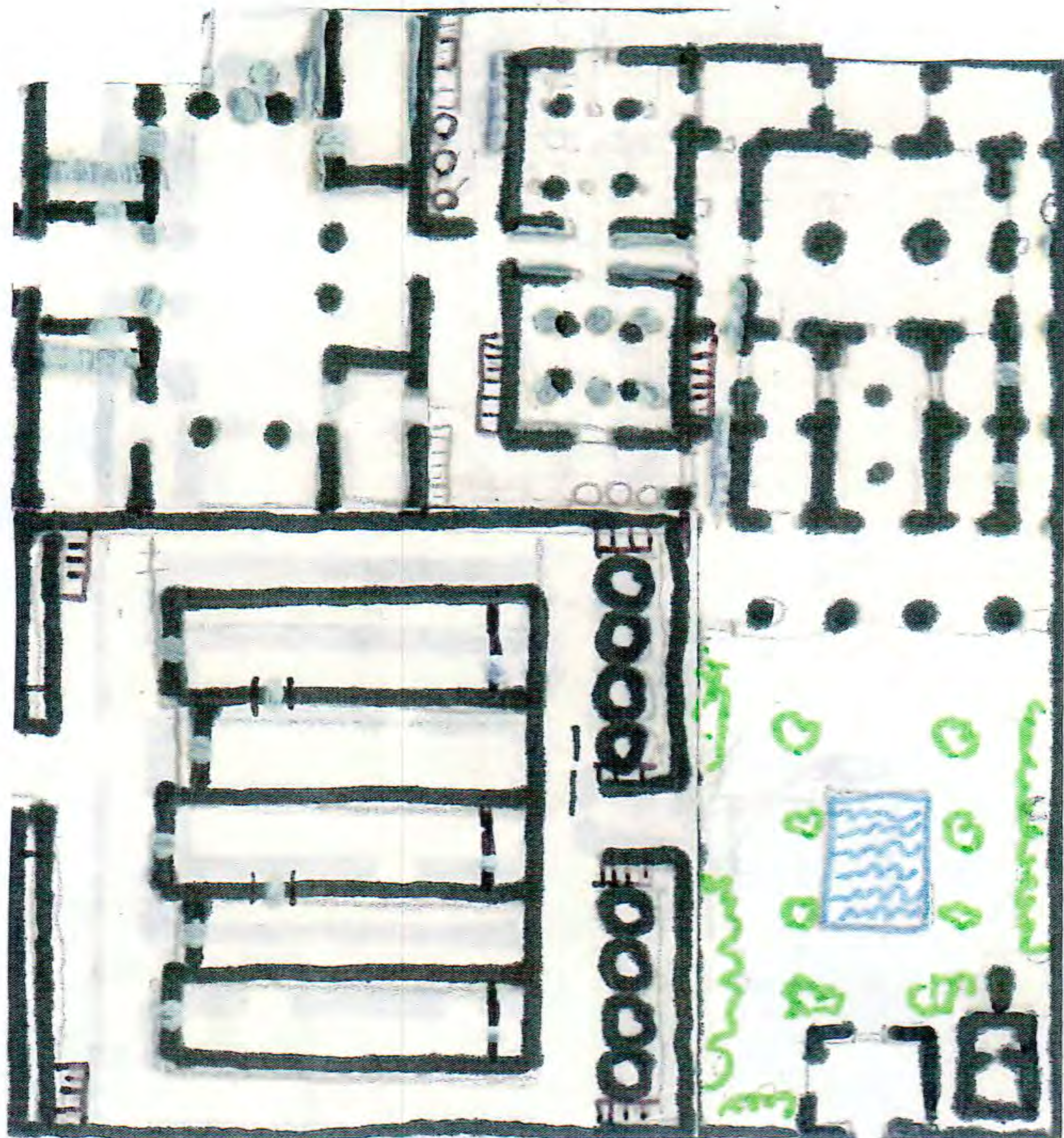
O-Z

W-Z

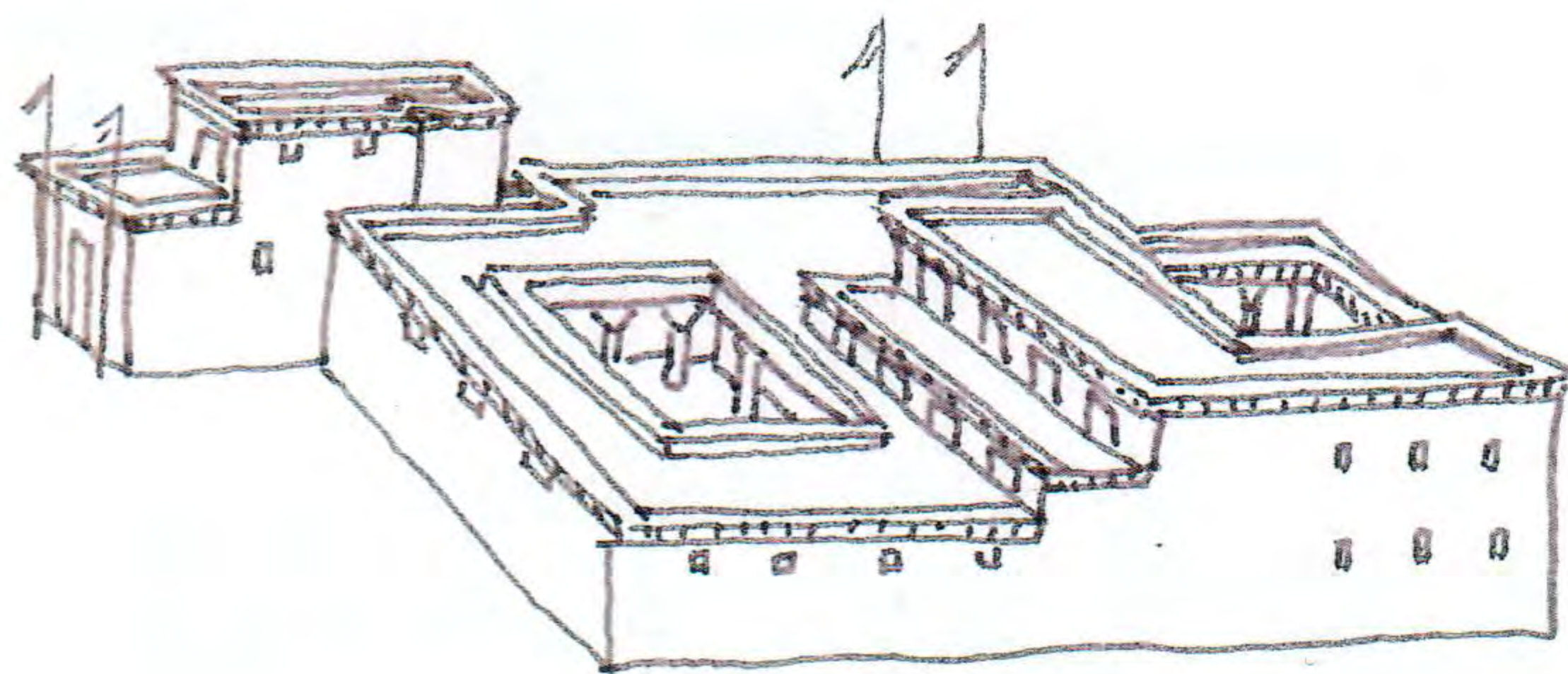
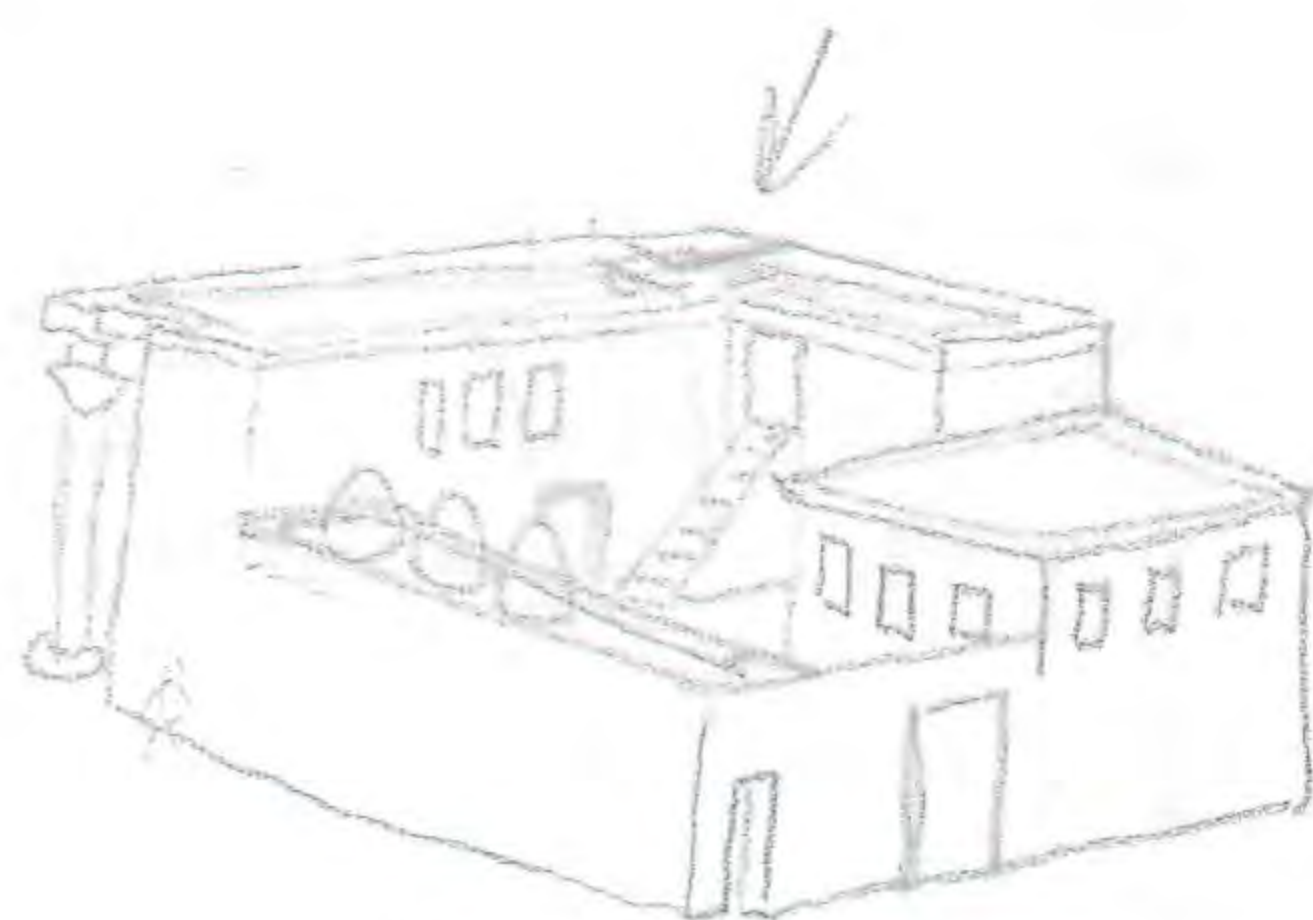
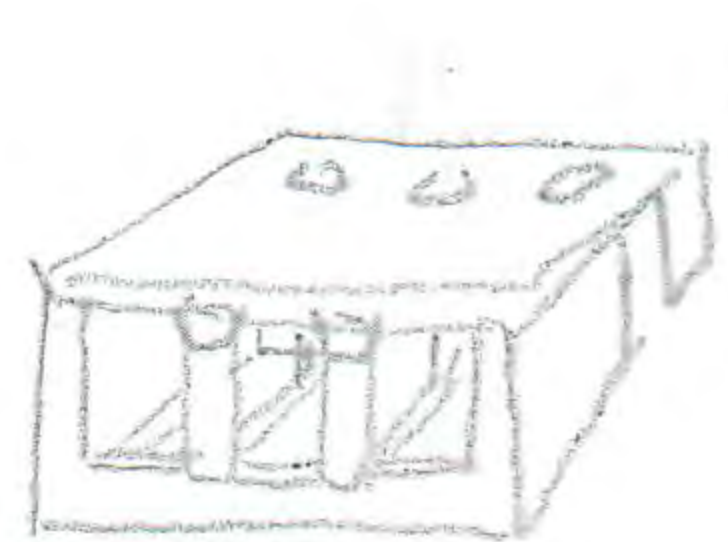
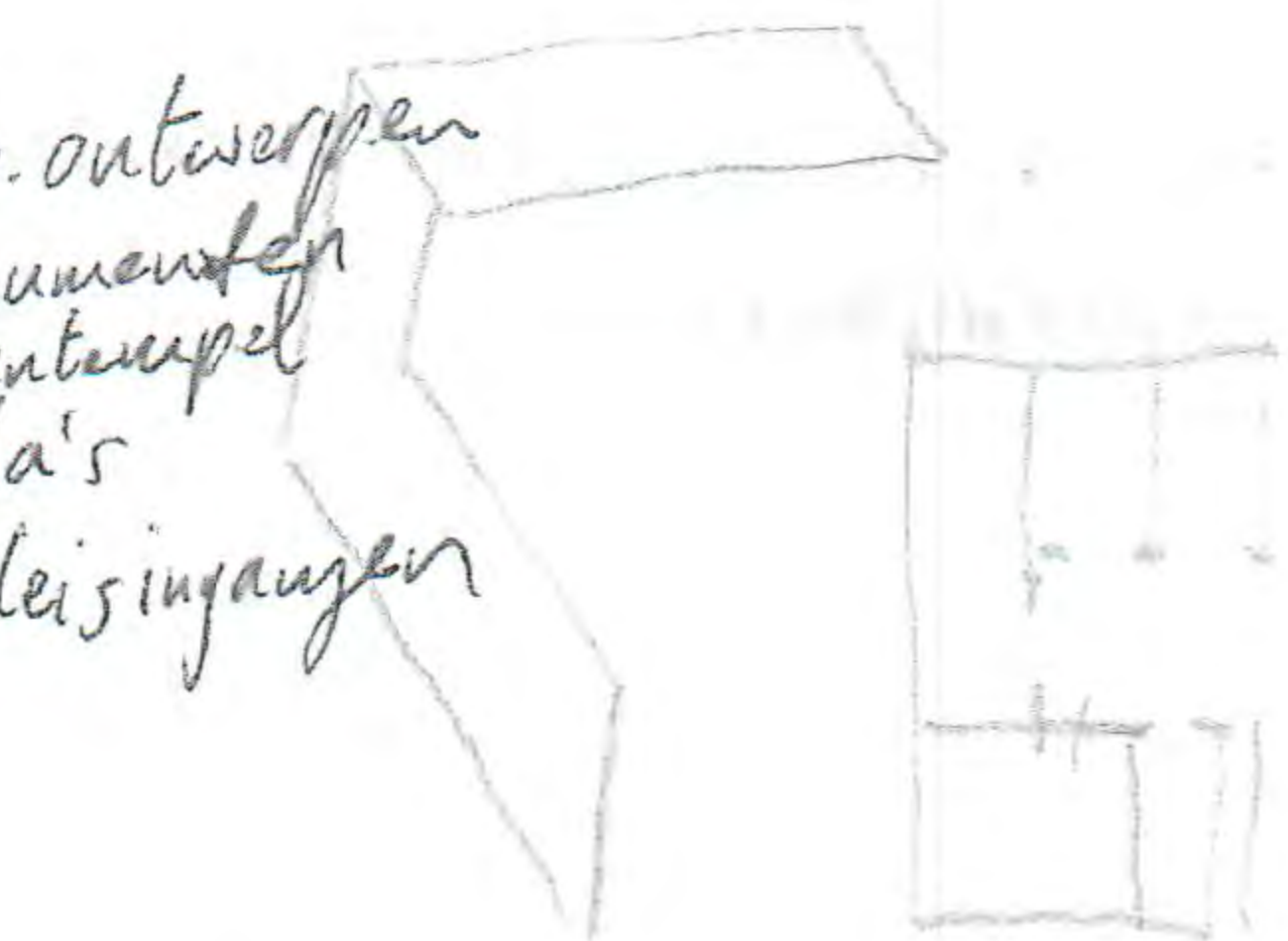

Woon- en werkeiland Prins Kaj, Beeldhouwersatelier
en kon. Voorraadschuren

Beeldhouwerswerkyloof

- div. ontwerpen
- monumenten
- maantempel
- Villa's
- Paleis ingangen

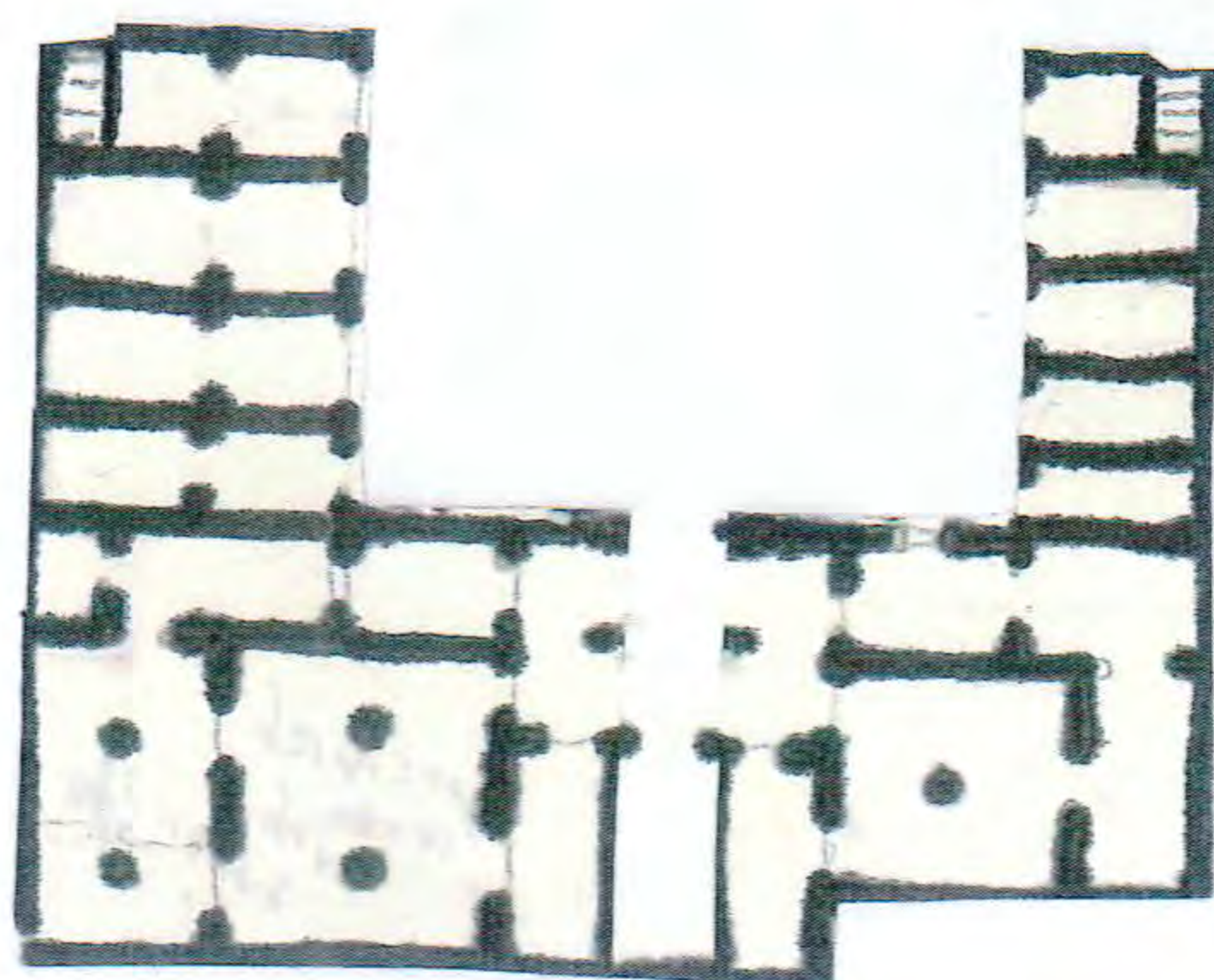

ontwerp Generaalspaleis bij handelspoort

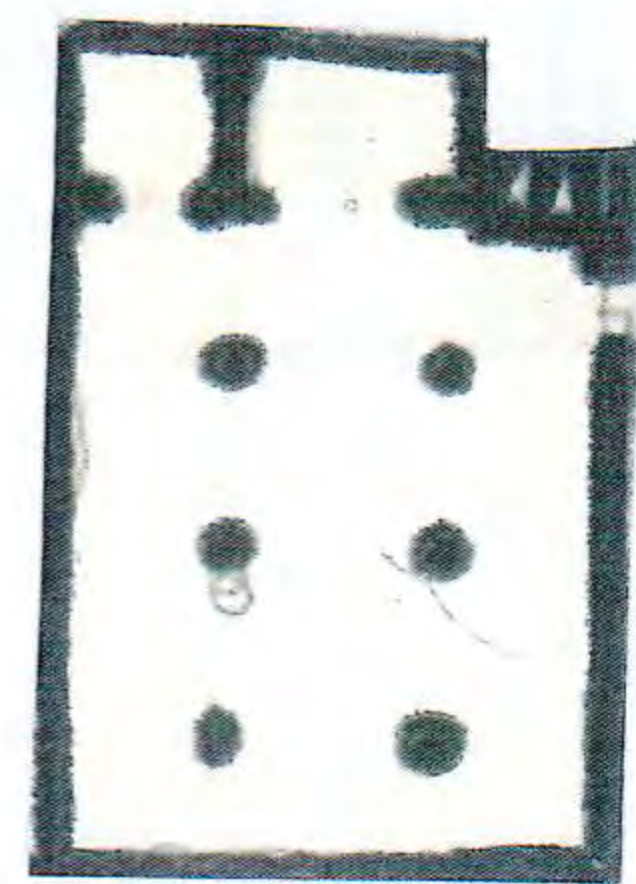
Garnizoen!

villa

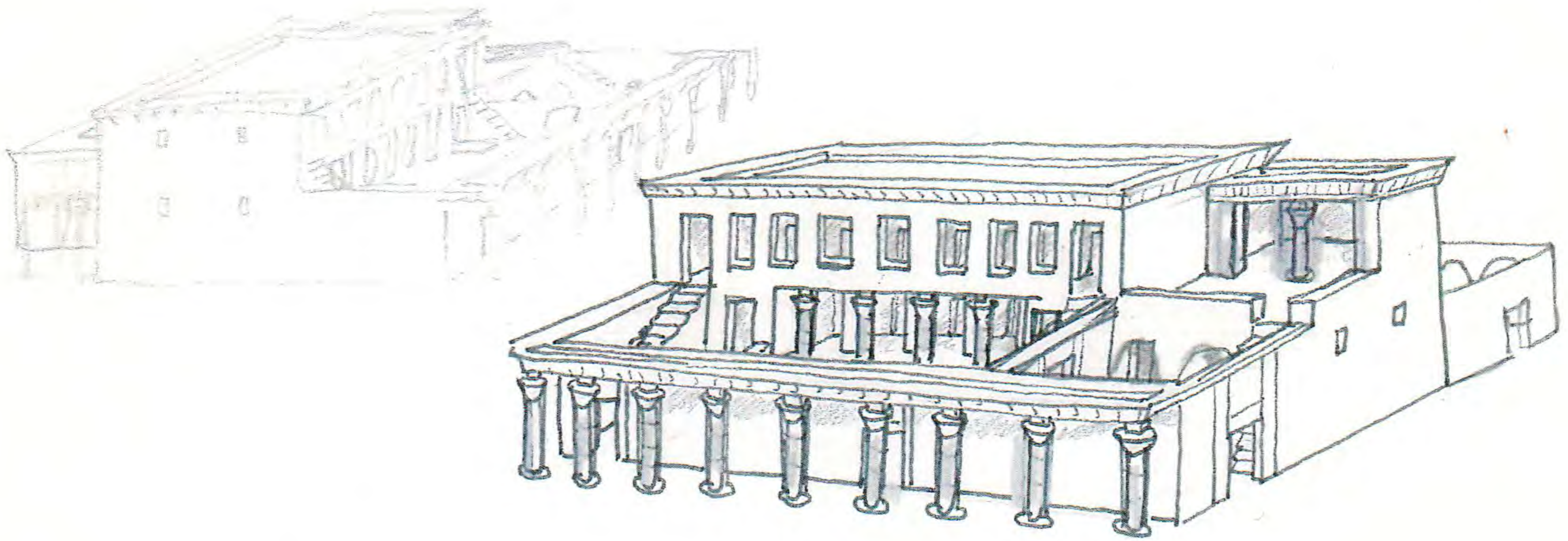

officiersverblijven

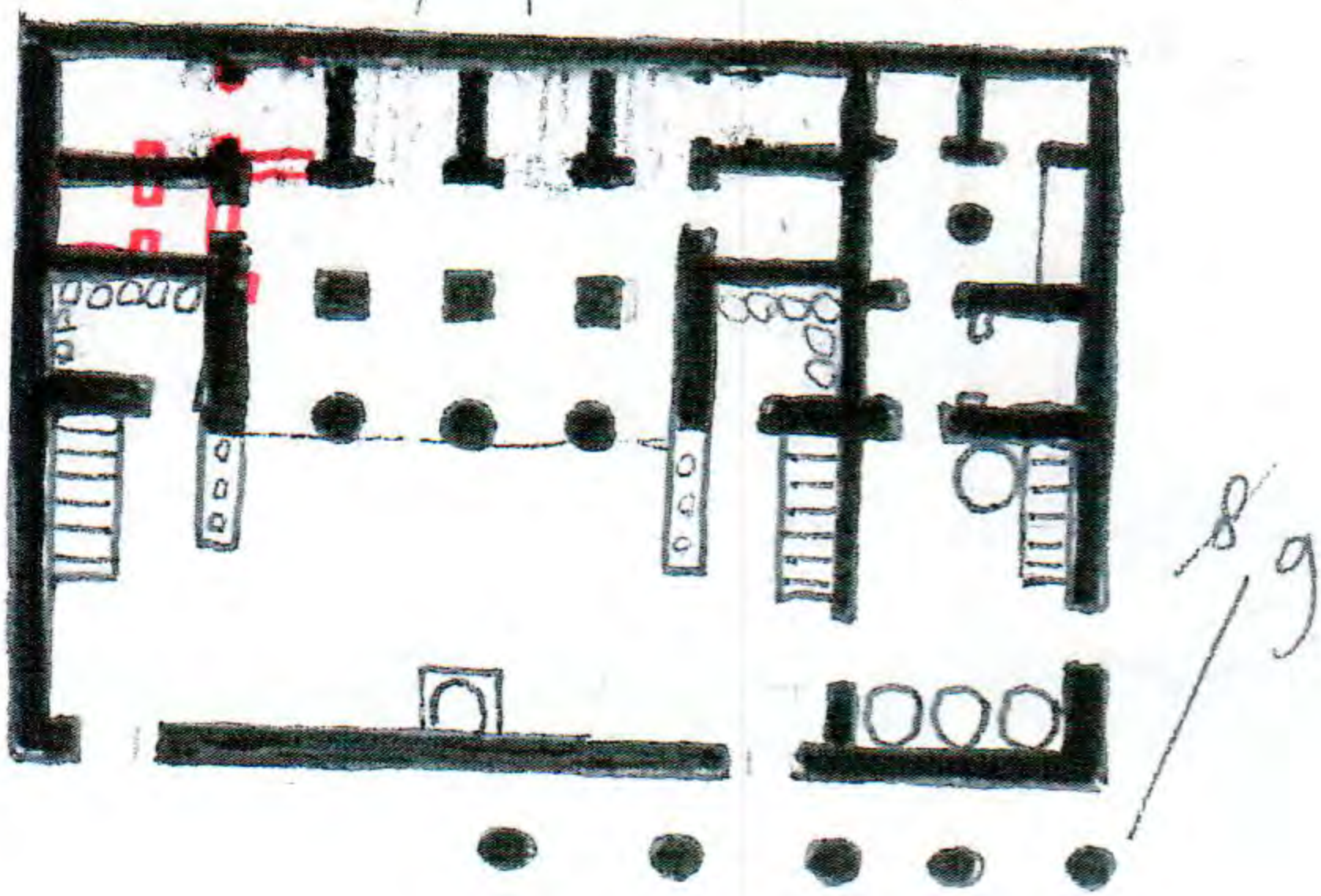
Barak v. manschappen

Herberg + privé huis herbergier (rechts)

herberg Amosa
(begane grond)

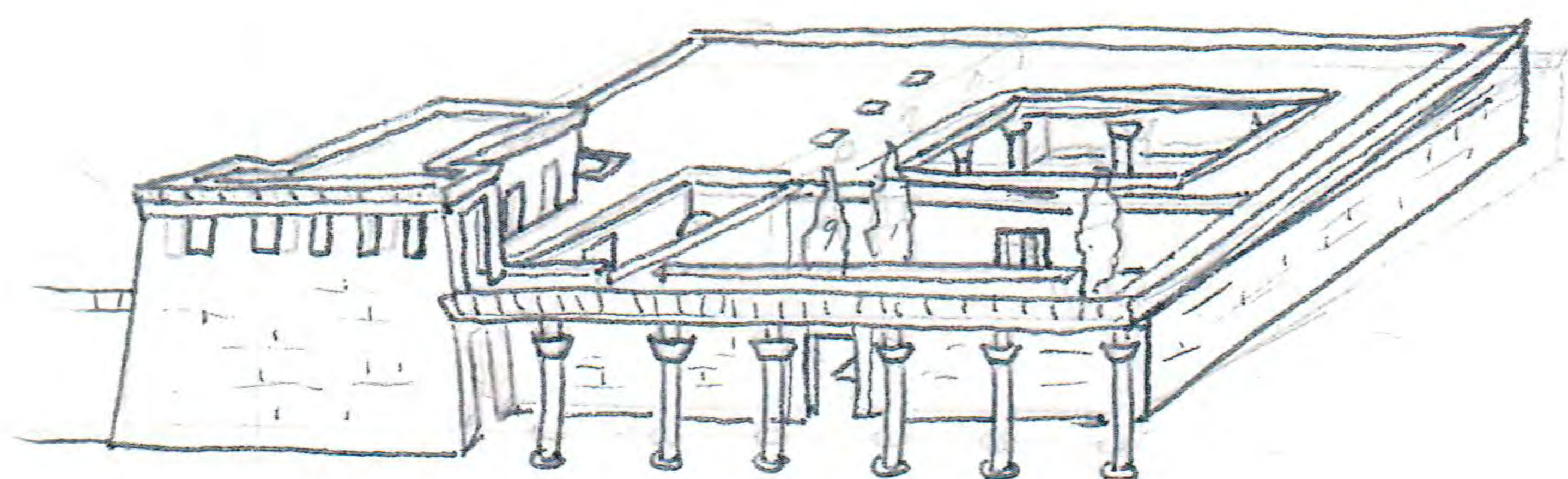
2/3

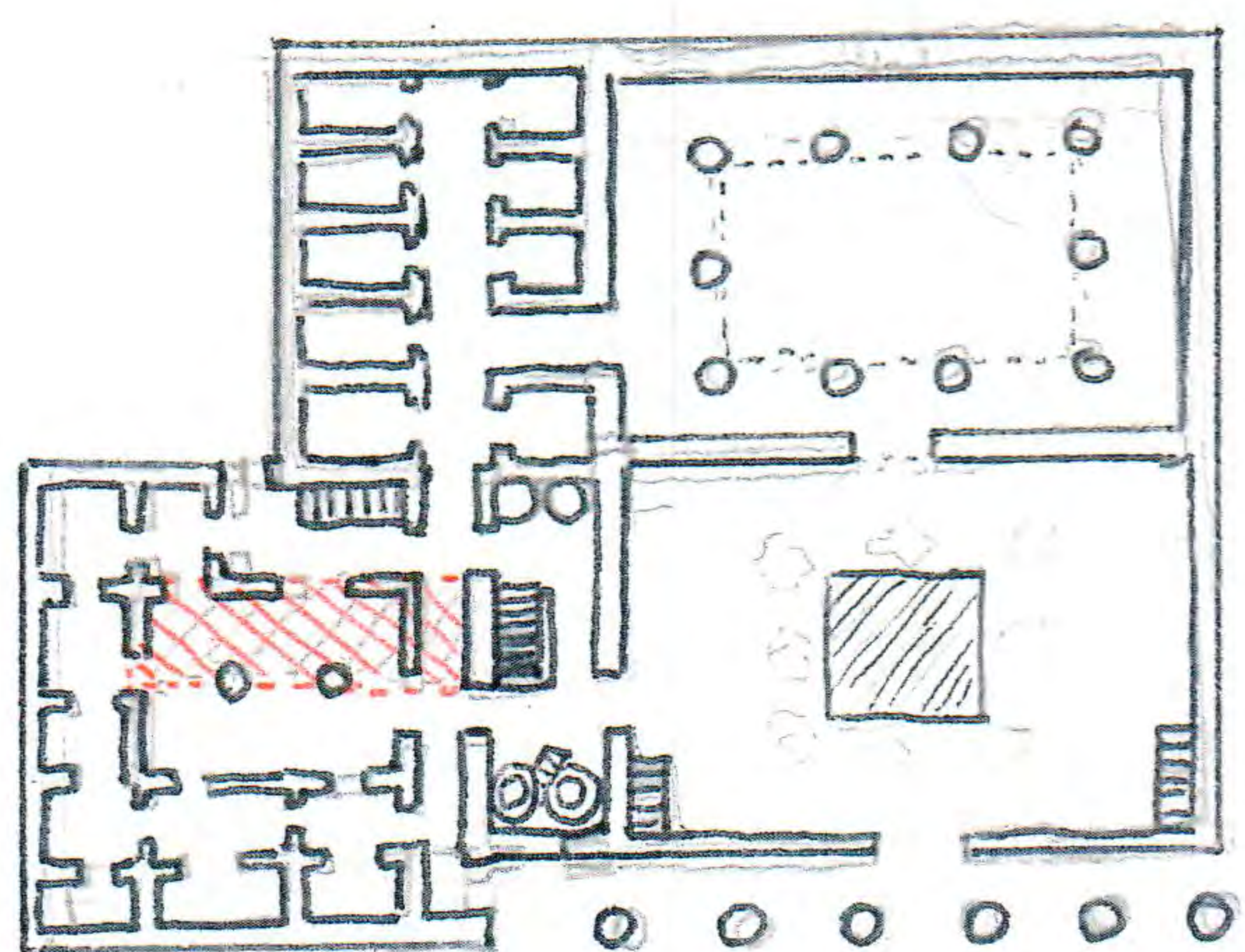
Herberg
(verdieping)

2/3

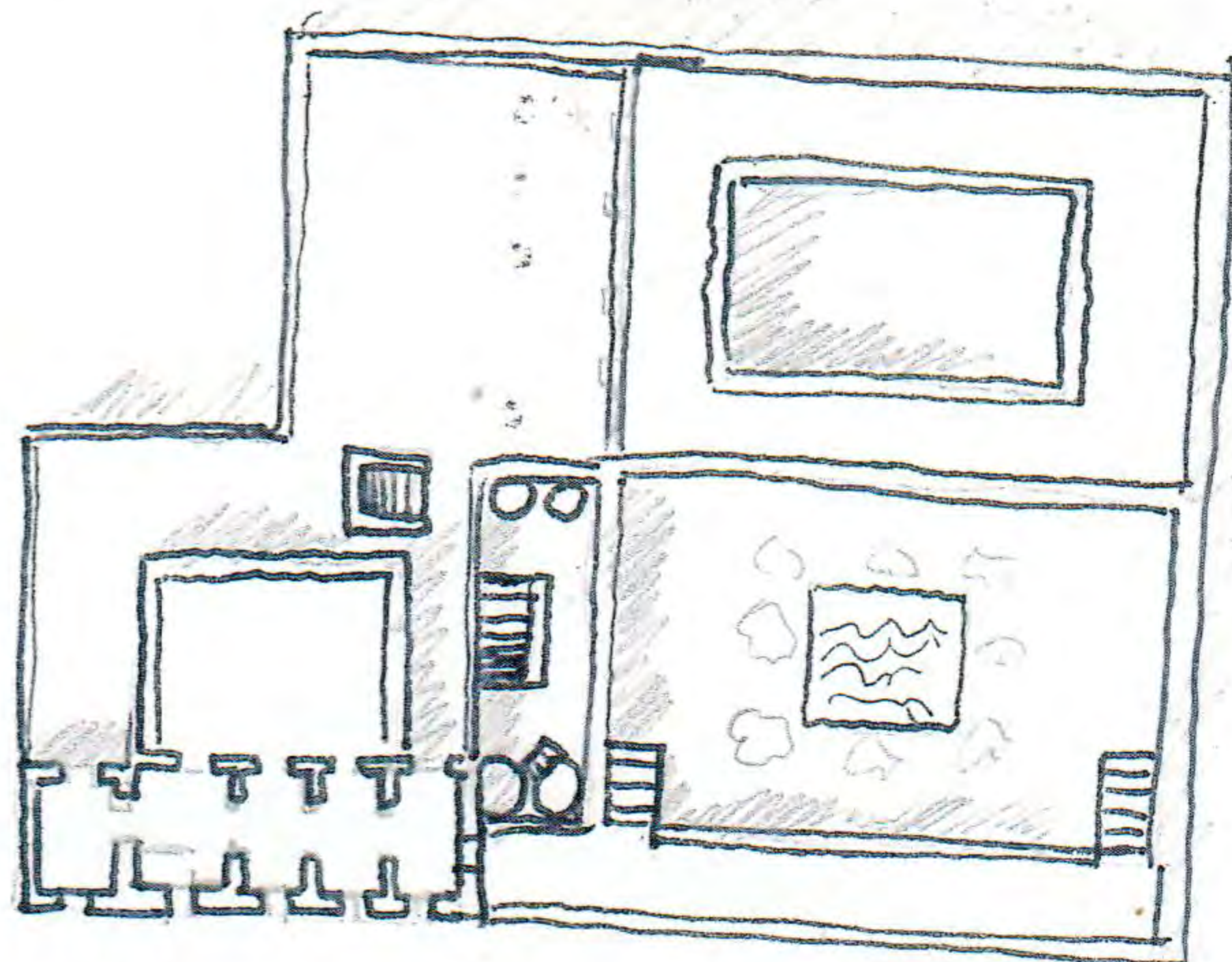

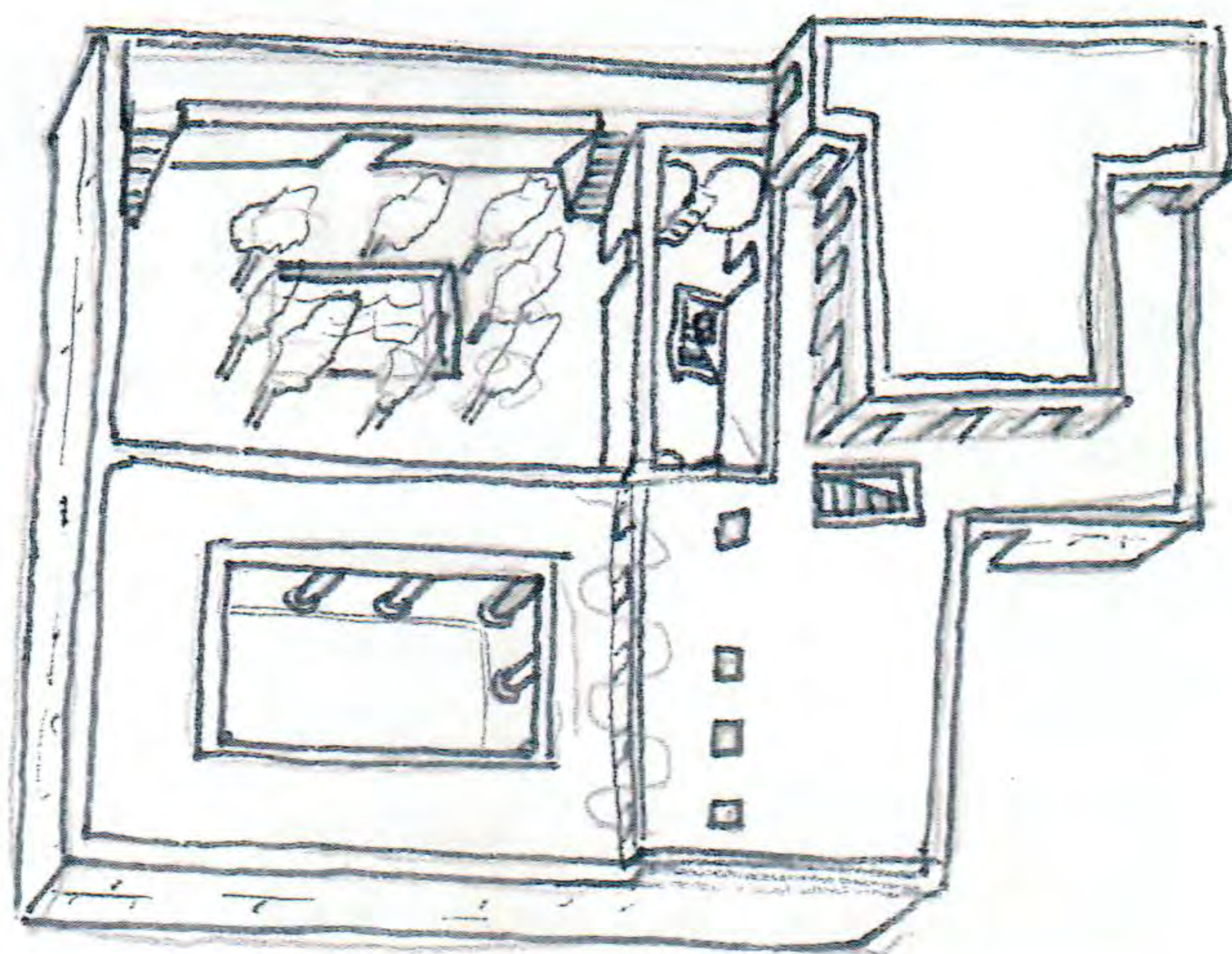
Stadsbordeel (3 prijsklassen)

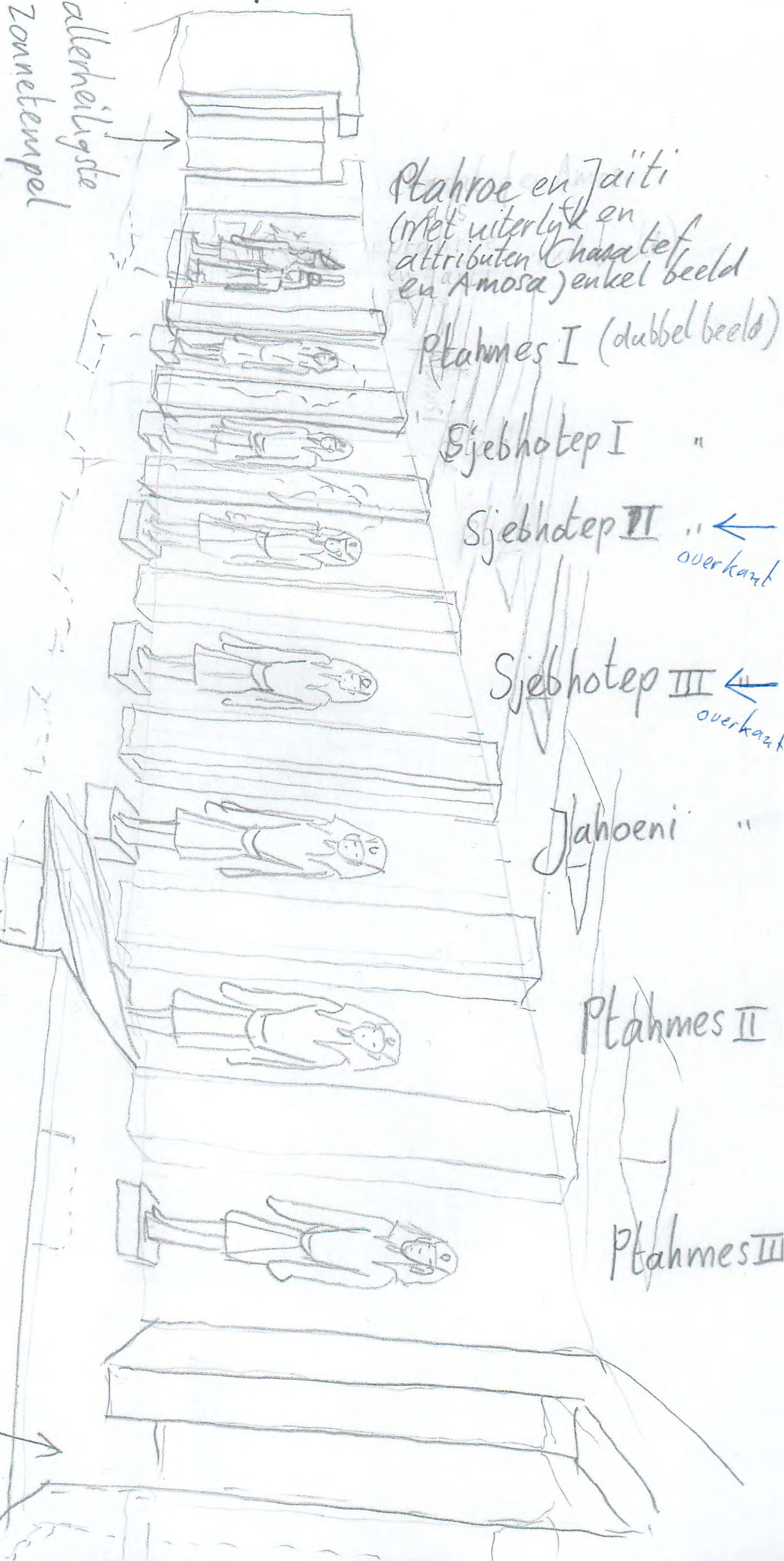
Begane grond

Verdieping

W. Ste

Zonnetempel
 allerheiligste

Ptahroe en Jaïti
 (met uiterlyk en
 attributen Chasatef
 en Amosa) enkel beeld

Ptahmes I (dubbel beeld)

Sjebhotep I "

Sjebhotep II " ←
 overkant

Sjebhotep III ←
 overkant

Jahoeni "

Ptahmes II

Ptahmes III

Gallerij van (God-)koningen ter
 rechtvaardiging van vergoddelyking
 Chasatef en Amosa (1/2 getekend)

naar dodentempel
 Chasatefen
 Amosa
 en Pirawa

DE FOTO'S :

HET MUSEUM

Foto 1A, Koningin Amosa

Foto 1.

Het Petrisch museum anno 1990. Verscheidene stukken ontbreken nog, zoals sommige Sjebhotep beeldjes en Chaoenef. Wel aanwezig is nog het staande beeldje bovenaan op de hoge vitrine rechts van koningin Amosa, dat zich nu in Warschau bevindt in het huis van Professor Karol Myśliwiec, als onderdeel van diens oud-Egyptische privé-collectie! (volgens hemzelf de beste vervalsing die hij ooit heeft gezien. Iedere egyptoloog die bij hem op bezoek komt is ervan overtuigd dat het een oud Egyptisch kunstwerk is uit de late 18de dynastie)

FOTO 2 . Amulet in
Vuursteen van Masjoepal.
Al in de Sjebhoteptijd
werd deze Getrische vorst
in Petrië aanbeden
als dodengod.

FOTO 3 . Mummie van PTAROE.

FOTO 4 . Zittend grafbeeld van Ptah, uit de serdab, de kamer
achter de offerkapel in zijn mastaba. Overzicht en detail.

FOTO 5 . Portretbeelden van Ptamis I en Sjebhotep I (zwart)
 Daar achter vanaf de linker benedenhoek met de klok mee de
 sarkofagen van Jaïti, Ptaroe (met zilveren binnensarkofaag)
 Ptamis I (met gouden binnensarkofaag) en Ammaweset (gouden
 cartouchesarkofaag) . Die van Ptaroe en Ptamis met openstand
 deksel .

FOTO 6 . Voorgrond links: Sjebhotep II. Midden: Sjebhotep III
 Rechts: Jahoeni. Achter: reliëf en beeld van Ptamis II

FOTO 7 . Zilveren sarkofaagdeksel
Van Sjebhotep II met sarko-
faagdeksel met ingelegde
naamcartouches en onderaan
relief van koning met godin.

Foto 8 . Vier in elkaar passende sarkofagen van Ptahmehes II.
+ portretbuste en masker van deze koning, beide waarschijnlijk
afkomstig van een sfinx

Foto 9 . Nogmaals een sarkofaag en twee schrijnen van Ptahmose II. Deze keer zijn de deksels met de mummiegestalte en de ingelegde afbeeldingen (deels) te zien. Linksachter sarkofaag Moeniweset.

Foto 10 . De vitrine van Ptahmose III. Met voor een schildering en een portretbuste van de koning. Rechts Nefertitisoemosest, evenals het zwart met gouden staande beeld er achter. Linksachter Amon en krijgsbeeld Ptahmose III. Middenachter piramidevormig overwinningsmonument (origineel)

Foto 11 .Middelste sarkofaag Ptamis III met als beschermgodinnen
Links Amosa en rechts Nefernitisoeamoset.

Foto 12 . Sarkofaagdeksel van
foto 11 met binnensarkofaag,
Bij het hoofdeinde een van de
zonnevogels.

Foto 13 .Mummie + sarkofaag
Van Nefernitisoeamoset (later Oenitra)

Foto 14 .Koningin Amosa. Zie in de hoofdtooi de koninklijke slang met de dubbele kroon. Dit beeld stamt uit haar gezamenlijke koningschap, anders dan haar beeldje van foto 10 dat stamt uit haar vroege solo-jaar.

Foto 15 . Hoogreliëf-afbeelding van Chasatef en Amosa als Ptaroë en Jaïti in de koningsgallerij van hun dodentempel.

Foto 16 .Twee beelden van Chasatef met de dubbele kroon van Petrië en Getrië. Een eer die hij geheel zelf heeft verdiend na zijn succesvolle cam.pagne in het oude land als Oeserka's generaal.

Foto 17 .De staande sarkofagen van Chasatef en Amosa. Met daar achter, de vleugels spreidend, de gouden zonnevogel met zonneschijf

FOTO 18. Portretbeeld en staand beeld van Ptahmose IV, beide met dubbele kroon.

Foto 19 . Mummievormige sarkofaag van Ptahmose IV. Rechts vaag zichtbaar relief van Nachtibta (in zuidelijk dialect als Naidoepas gespeld) Afkomstig uit het verwoeste Fernsbankpaleis.

Foto 20 . Kleine vitrine met mummiemasker van PtamisIV en de mummie van zijn koningin Wanitnefera. Van haar is rechts de gouden cartouchevormige sarkofaag te zien, met op de achtergrond de buitensarkofaag van haar echtgenoot.

Foto 21 . Deze foto is direct rechts van de vorige gemaakt. Van links naar rechts: Cartouchesarkofaag van Wanitnefera, vitrine met mummie van Ptamis IV en binnensarkofaag van Ptamis IV. Op de achtergrond zijn buitensarkofaag en rechts een deel van het staande beeld van foto 18

Foto 22. Deels uitgepakte mummie van Ptamis IV

Foto 23. Nogmaals de sarkofagen van Ptamis IV. Links op de buitensarkofaag is zijn opvolger Nachtibta te zien bij het begrafenisritueel van het openen van de mond, waardoor de ziel van de mummie naar binnen en naar buiten kan.

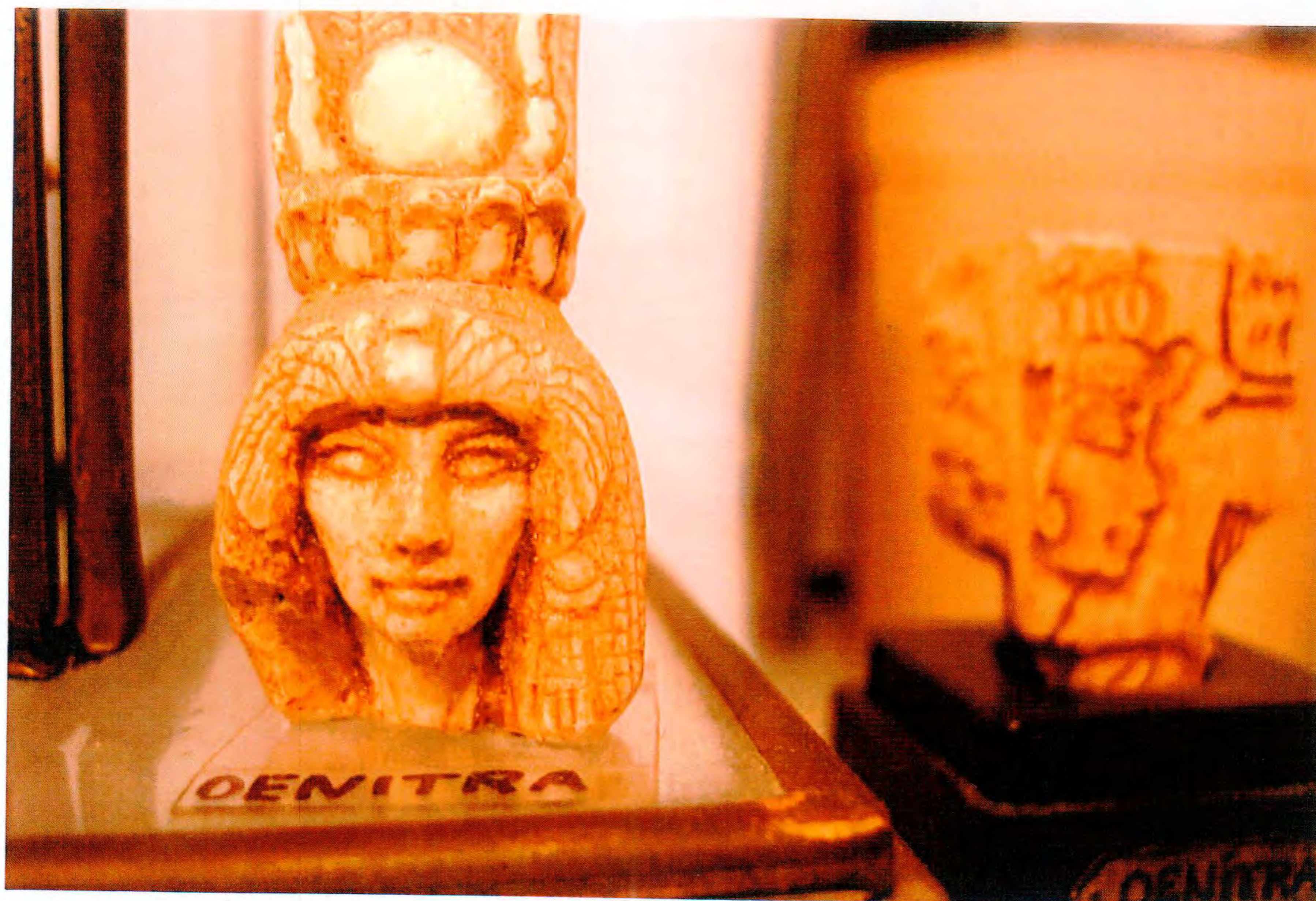

Foto 24. Twee portretten van Oenitra, dochter van Ptamis IV, vrouw van Nachtibta, moeder van Ptamis V, regentes en regerende koningin van en met haar zoon.

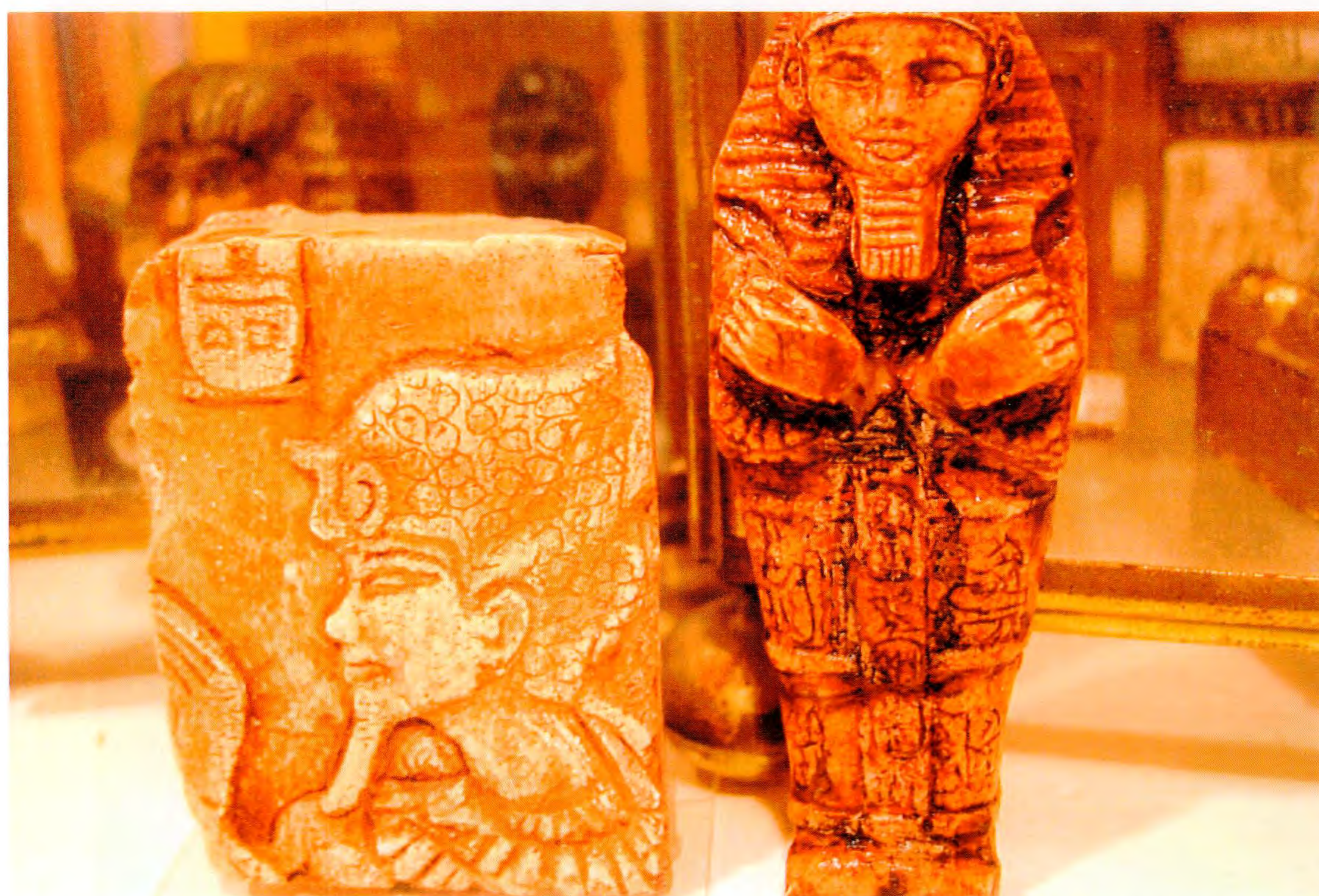

Foto 25. Reliëf en sarkofaagdeksel van Ptamis V. Let op de herstelde breuk, de beschadiging waardoor de grafrovers de mummie konden plunderen en verwoesten. Na plundering werd Oenitra hier in, in binnensarkofaag (gestript) van Nachtibta herbegraven.

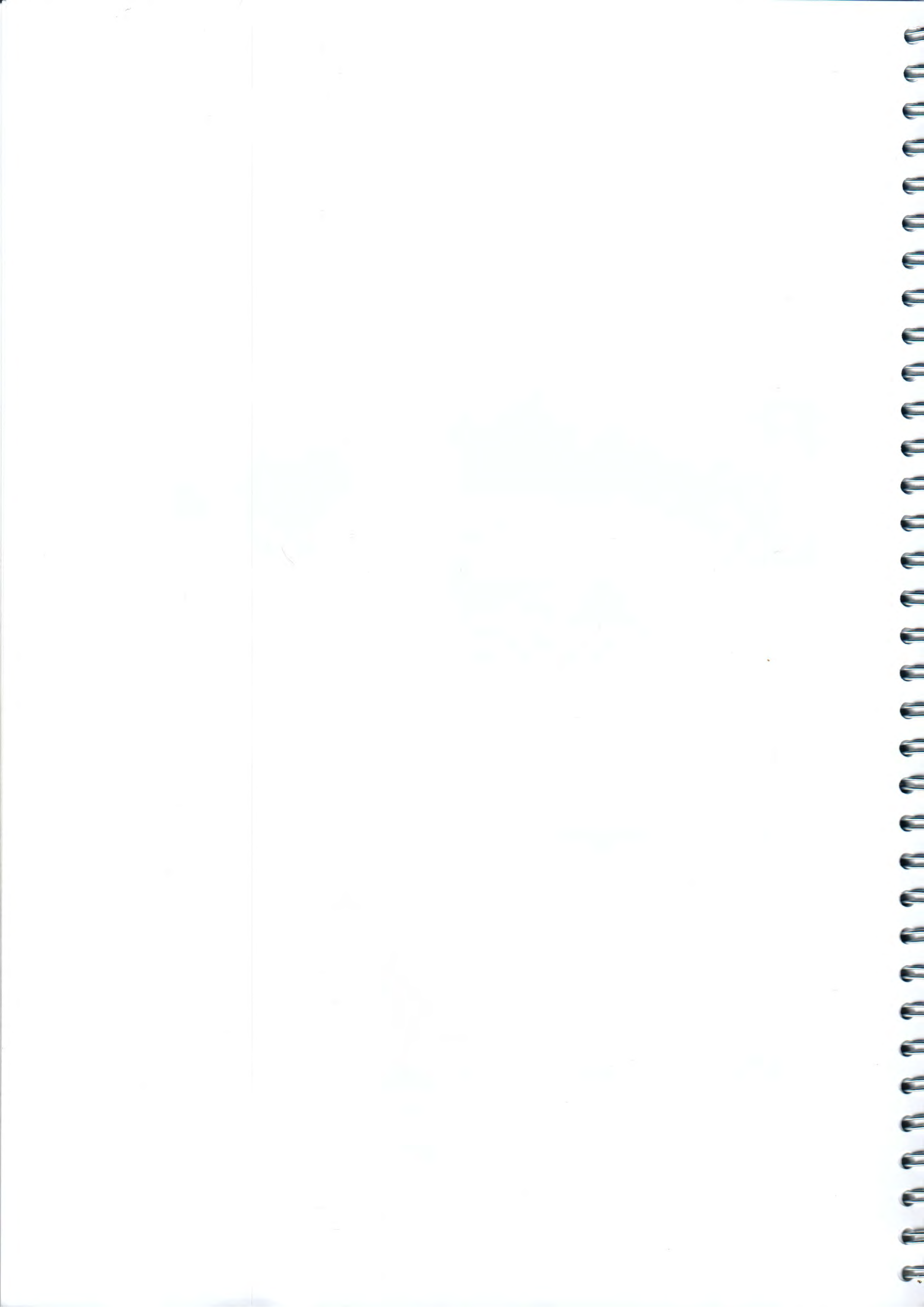
Foto 26. Sarkofaag (~~leeg~~) en deksel van Ptamis V. De fraaie voorstelling in hoogreliëf van de zonnevogel op de schouder en de herstelde breuk onder de middelste band van het deksel zijn goed te zien. (zie tekst foto 25)

Foto 27. Van links naar rechts: reliëf van Ptamis V, schildering van Ptamis VI en portretkop van Ptamis de zesde, de laatste twee uit het verwoeste Fernsbankpaleis

Foto 28. Portretkoppen van Ptamis V en Chaoenef, de laatste met de blauwe strijdkroon. Hij is de broer van de in zijn paleis omgekomen Ptamis VI; redder van Amosa, regent voor zijn kleine neef Ptamis VII en na het succesvol doorstaan van de Hanzische belegering de laatste regerende koning vanuit de stad.

DE FOTO'S :

DE STAD AMOSA

Foto 29A. Overzicht vanuit ongeveer het westen. Vrijwel de hele stad goed zichtbaar. Let op links boven: de oudste beelden, de 2 grote jubileumbelden van Ptamias II voor de plek waar zijn paleis stond in het latere garnizoen.

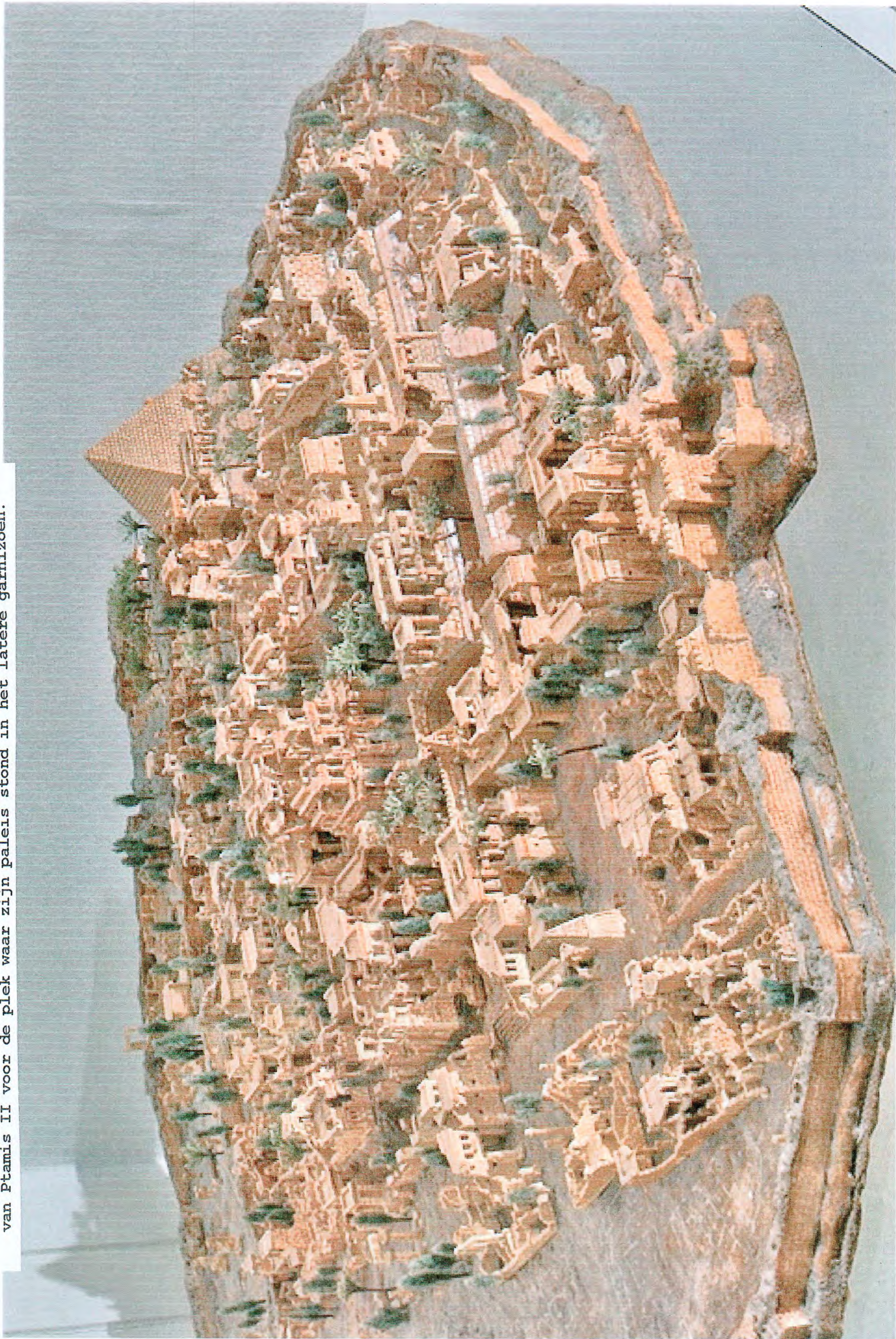
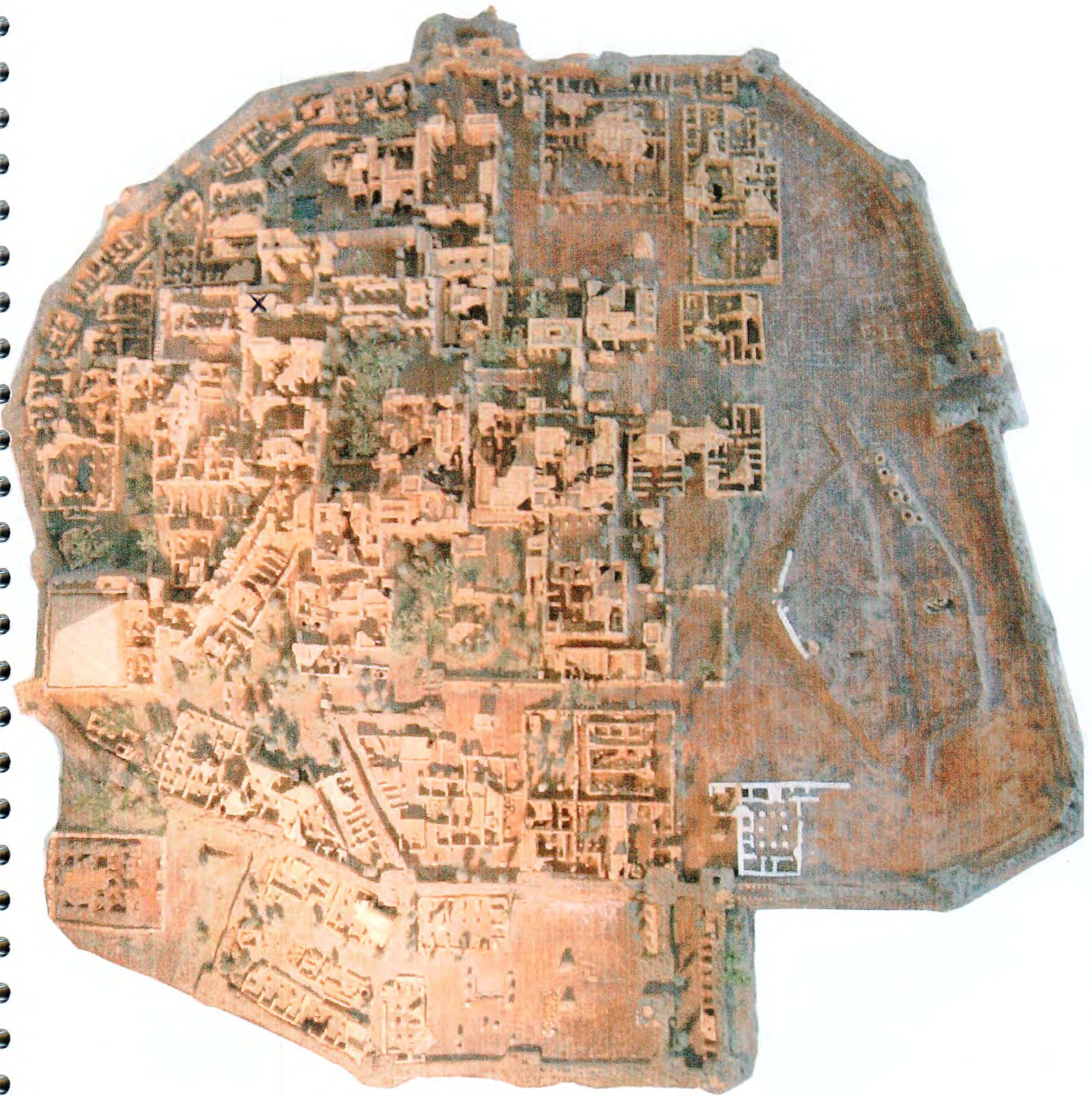

Foto 29B Overzicht vanuit het Noorden. Zie paleisopgangen: Rechts van 2de opgang staand beeld Ptamis III. Rechts, tempelhof. Aan binnenkant linkerpyloon staand beeld Chasatef. (Amosa ontbreekt, was al gestorven)

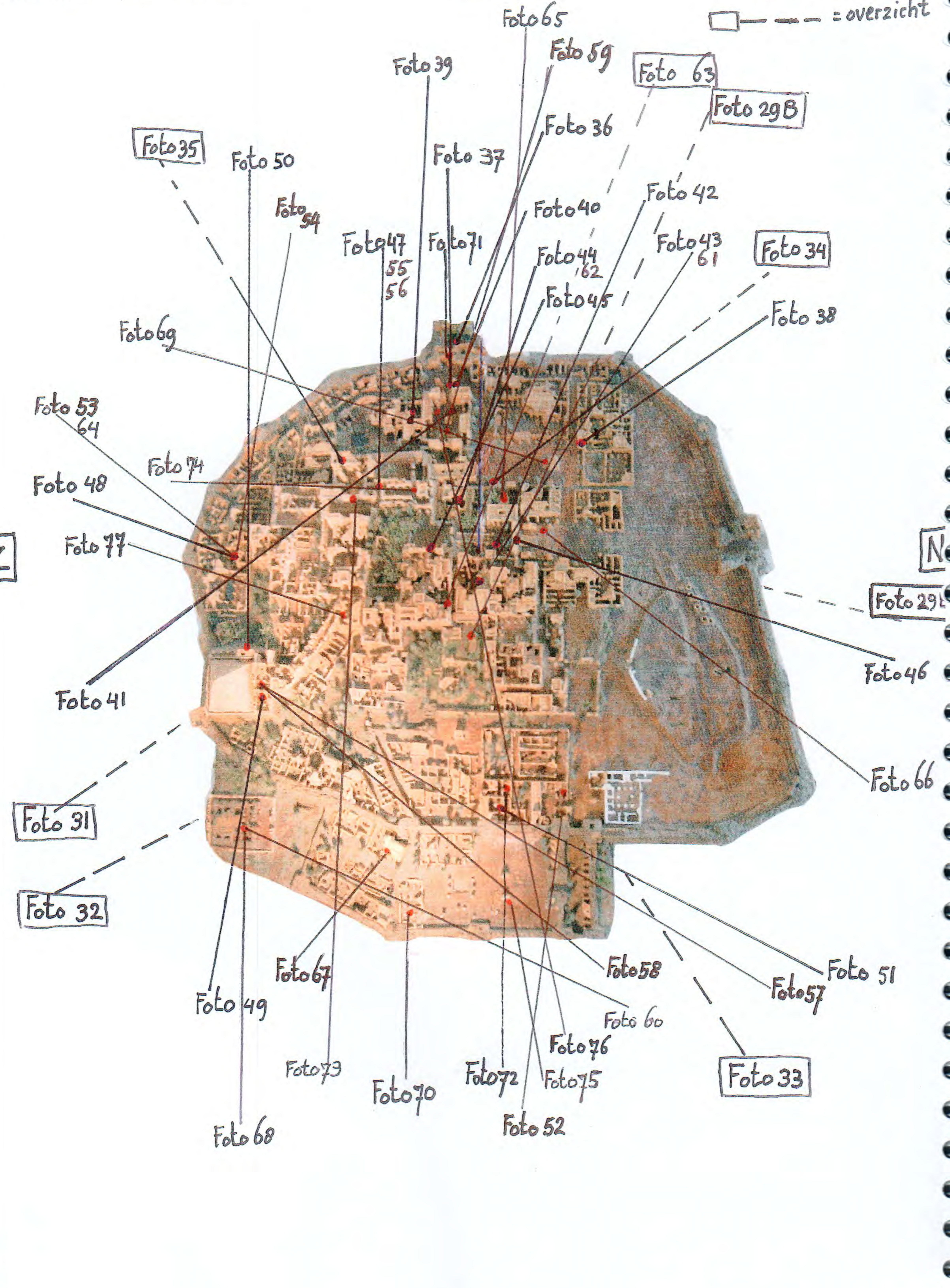

X Het Huis van de Schilden

W

— = detail
□ — — = overzicht

N

S

Foto 31 . Overzichtsoopname vanuit het Zuidoosten over de piramide heen van Amosa en Chasatef, We volgen de koningsgallerij naar het Allerheiligste en de rest van de zonnetempel. Rechts daarvan het privé-gedeelte van het grote paleis met de keukens (de oude plek van Ptaroë's paleis in het fort Norconda) Rechts onder ligt de harem, rechtsboven het paleis van de vizier, het cellenblok en de drinkplaats voor de paarden. Net boven de punt van de piramide zijn de pyloon en de zuilenhal zichtbaar van Moeniwesets dodentempel.

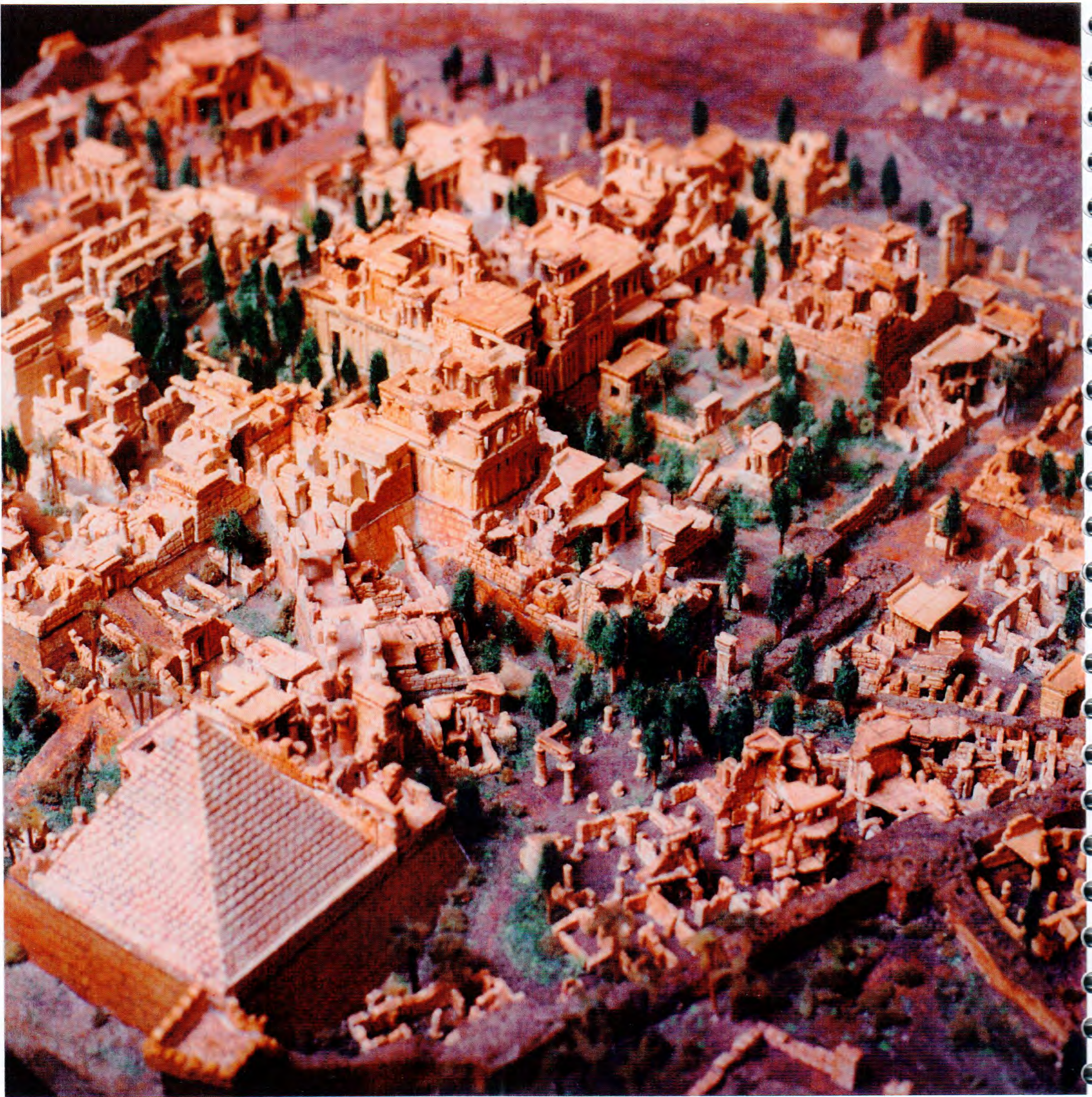

Foto 32 . Vergelijkbaar overzicht met de vorige foto, maar van een hoger standpunt.

Foto 33 .Overzicht vanuit het noordoosten.Middenonder en links de koninklijke voorraadschuren, de beeldhouwerswerkplaats en het huis van stadsarchitect Kaj. Daar achter de koninklijke stallen. Rechts zicht op de slavenmarkt, de cellen en het pales van de vizier met daarachter Amosa's paleis. Rechts boven is een sfinx te zien van de paleistoegang.

Foto 34 . Overzicht vanuit het Noordoosten over de omgeving van het overwinningsplein met de obelisk. Middenonder de herberg. In het midden de dodentempel van Ptamis III en de tempelhof van Amosa en Chasatef. En de tempel van Oenitra. Links weer een Sfinx van Ptamis IV. Ook de beide paleizen daar achter zijn te zien.

Foto 35 .Overzicht vanuit het Zuidwesten naar de citadel.
 Centraal in het beeld staat de barkkapel van Chasatef, let op de
 Hathorkapitelen met de portretten van Amosa. Links onder de
 achterkant van de dodentempel van Oenitra met het heilige meer,
 de keverzuilen en de tempeltjes van hogepriesters. Rechtsonder
 de priesterwijk met het huis van de betaalmeeester (baldakijn en
 graansilo's. Daar boven in de citadel de schrijversschool en
 links daarvan het tempeltje van Chaoenef.) Achter de obelisk zijn
 beelden zichtbaar van Chasatef en Amosa die een tempelpoort
 bewaken. Links daarvan de zuilentempel van Chasatef.

)Het Huis van de Schilden

Foto 36 .Detailopname van de officiële Stadspoort met daar bovenop het beeld van de maangodin met de trekken van Amosa (hoogte in werkelijkheid 15mm) let op de kantelen en de gevleugelde maan boven de ingang. zie foto 71

Foto 37 . Detailopname van de tempelpylon voor de hof van Chasatef en Amosa, wier beelden (8mm) en obelisk de poort flankeren. Links en rechts beelden van Ptamis IV of V. Op de achtergrond zijn vaag een barkaltaar en zittende beelden van Ptamis III te zien. Rechtsboven de hof van Oenitra's tempel.

of Nactibtah

Foto 38. Detailopname van het staatsbordeel (het woongedeelte van de dames) met linksboven peeskamers, rechts daarvan de feestzaal. Rechts het woongedeelte van de stadsherberg aan het plein van de overwinning.

Foto 39. Detailopname van de dodentempel van Oenitra, de hof en rechtsboven de piramide met het beeld van de koningin.

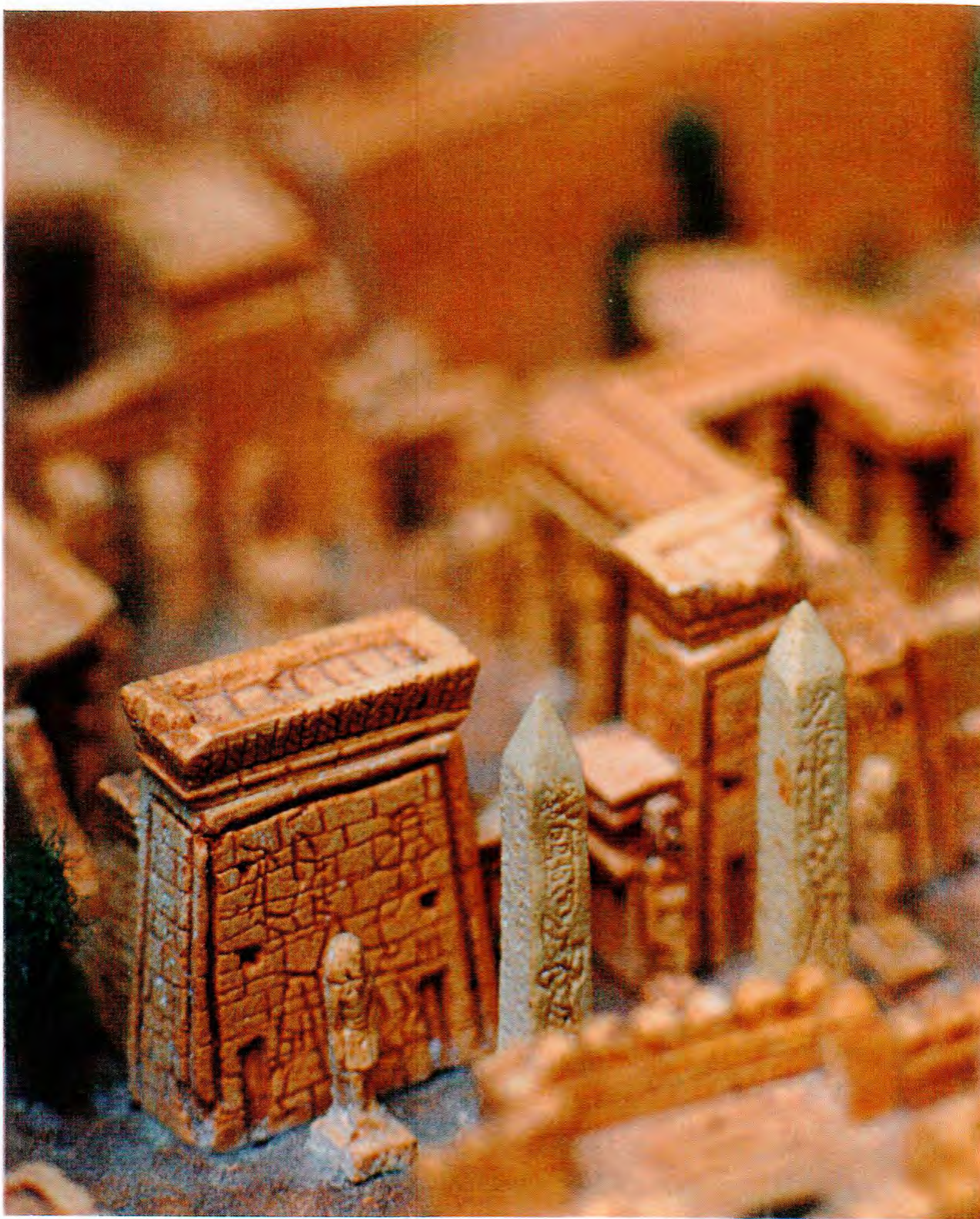

Foto 40. U ziet over de linkerkant van de stadspoort de pyloon van het grote tempelcomplex die met de hof er achter door Chasatef en Amosa zijn gebouwd. Voor de pyloon zijn de beide beelden van Ptamis IV/V te zien en Naast de poort een beeld van koningin Amosa. Haar echtgenoot Chasatef wordt door de linker obelisk juist afgedekt. U ziet achter de pyloon vaag de grote zuilenhof en een zittend beeld van Ptamis de Derde voor de pyloon van zijn eigen dodentempel. Rechts is de hof zichtbaar van een andere dodentempel, nl. die van Koningin Oenitra. Op de Achtergrond de zuidelijke muur van de citadel.

Foto 41. Dezelfde hof vanaf De tegenovergestelde kant. In het midden ziet U het altaar voor het heilige Godenschip, waar deze met het beeld van de Zonnegod tijdens de jaarlijkse processie een tijd kwam te rusten voor bepaalde ceremoniën met gebed en dans van de tempelmaagden. Op de voorgrond vaag de obelisk van Ptamis III en de poortmuur van de Citadel. Links van het midden kijkt u tegen de achterkant van de doorgang naar Oenitra's dodentempel. Op de grote hof was de lege plek achter de pyloon bedoeld voor een groot beeld van Amosa. Dit is er nooit geplaatst, omdat ze na of tijdens de plaatsing van Chasatefs beeld moet zijn gestorven. (zie foto 76)

Foto 42. Detailopname van de ingang van het koninginsepaleis met aan weerskanten van de poort onder baldakijnen beelden van Amosa (15mm) Rechts daarvan 2 steles. Rechtsonder, de opgang naar het koningspaleis, flankerend beelden van Ptamis III.

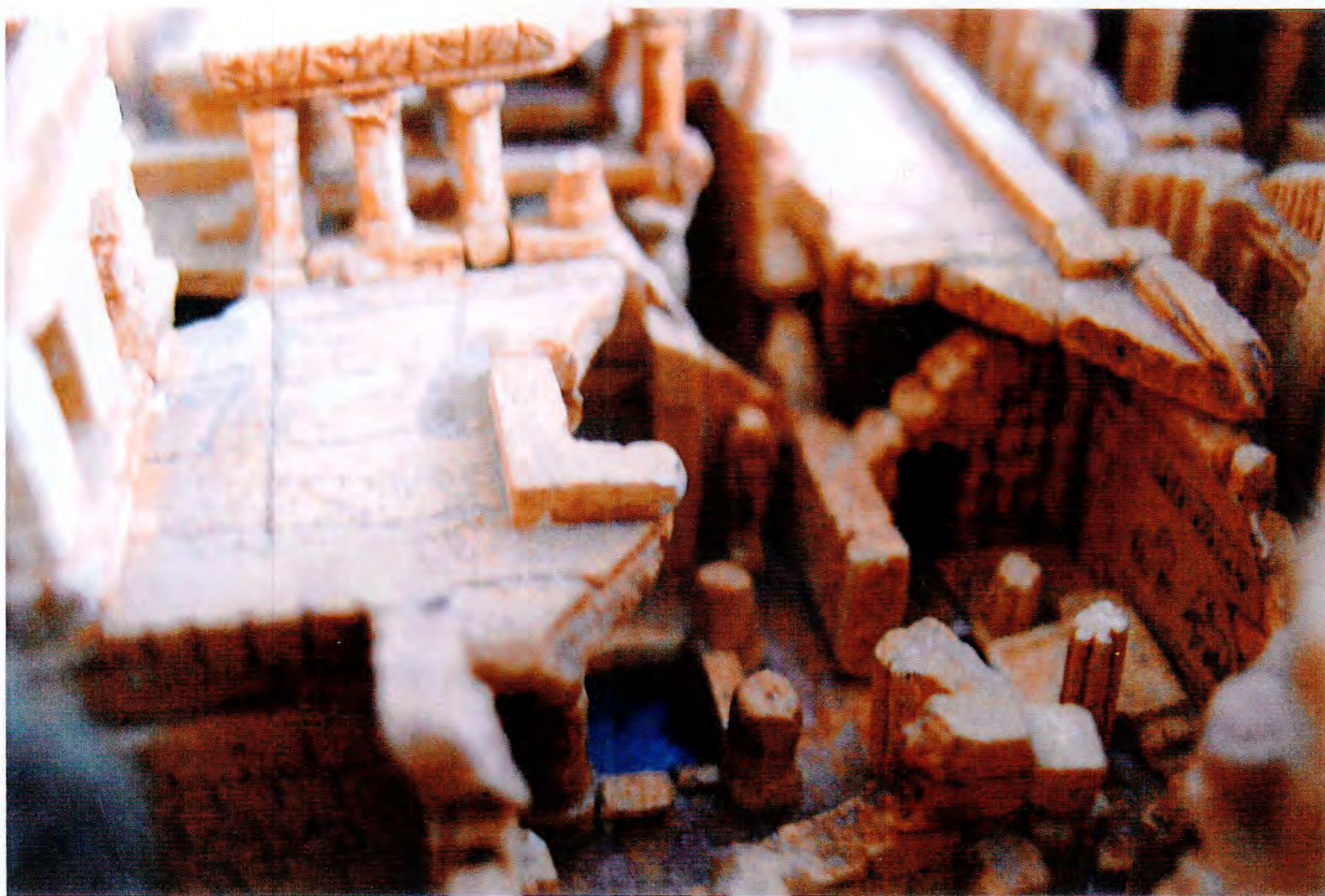

Foto 43. Detailopname van koninginsepaleis met Rechts slaapkamer en midden (met naakt beeld van 6mm) badkamer. Daar achter troonzaal met geschraagde zuilen. Zie ook foto 61

Foto 44. Detailopname van de dodentempel van Ptamis III. Op het dak van de cenotaaf staat de kleine piramide met het zittende beeld van de grote koning. Onder de dakrand staat (niet zichtbaar) het dubbelbeeld van Ptamis en Nefernitisoeamoset. zie foto 62

Foto 45. Detailopname. Paleisfront met beelden van Ptamis III. Boven de middelste poort het zg. verschijningsvenster, waar de koning het eregoud omlaag wierp naar trouwe dienaren.

Foto 46. Detailopname van opgang naar de paleizen. Zuilenpoort van Amosa en Chasatef. Sfinxen en obelisksen van Ptamis IV. Achter de poort staat beeld van Ptamis III.

Foto 47. Detailopname vande offerkapel van Chasatef met knielend en offerend beeld van de koning (10mm). Rechts tempelpoort met beelden van Chasatef en Amosa zie foto's 35, 55 en 56

Foto 48. Vanuit het zuiden kijkt u over de stadsmuur met rechts een toren over het middelste deel van het maagdenpaleis. Rechts de grote hal voor de rituele reiniging (een hoek van het bassin is nog juist zichtbaar. Deze hal werd gestut door twee dubbele rijen zuilen, met het dak op twee niveaus. Boven het bassin bevond zich een opening naar de vrije lucht. Links en op de voorgrond zijn woon- en slaapvertrekken te zien. In het midden bevinden zich de resten van de grote zaal. Eén van de zuilen is nog intact met een klein deel van het dak met kroonlijst, Daaronder zijn op de muur schilderijen te zien van religieuze voorstellingen. Tegen de noordelijke muur staat het dubbelbeeld van Moeniweset, de weduwe van Ptamis II met haar zoon Ptamis III, voorgesteld als kind. Naakt, met een lok haar opzij, een vinger in de mond. Achter de noordelijke buitenmuur ziet u een hoek van de citadel en de paleistuin. *Zie ook foto 64*

Foto 49. Detailopname van de offerkapel uit de dodentempel van Amosa en Chasatef. Dubbelbeeld van koningspaar (5mm) rechtermuur offerplaats met uit schijndeuren komende koningen. Links de oostelijke wand van de piramide.

Foto 50. Detailopname uit de westelijke galerij van Chasatef en Amosa's dodentempel. Het koningspaar (5mm) komend uit een schijndeur, zg uit de piramide naar de levenden.5)

FOTO 51. Detailopname van het huis van stadsarchitect Prins Kai.
 Nl. de woonkamer. Deurposten stellen bouwwerken voor die in op
 de muren geschilderde tuinen zijn geplaatst op 2 niveaus. Links
 een kamer met wandschilderingen (jachttaferelen met dieren)

Foto 52. Beeldhouwerswerkplaats in hetzelfde oostelijke
 huizenblok als foto 51, gezien vanaf het garnizoen. Het zittend
 beeldje op de stenen tafel is minder dan 3mm hoog.

Foto 53. Terug naar het priesteressenpaleis (zie foto 48) Bij ander licht en lager standpunt. Dubbelbeeld van Moeniwaset en Ptamis (als kind) zijn goed te zien. Rechts muurschilderingen naast doorgang naar de rituele reinigingsvijver.

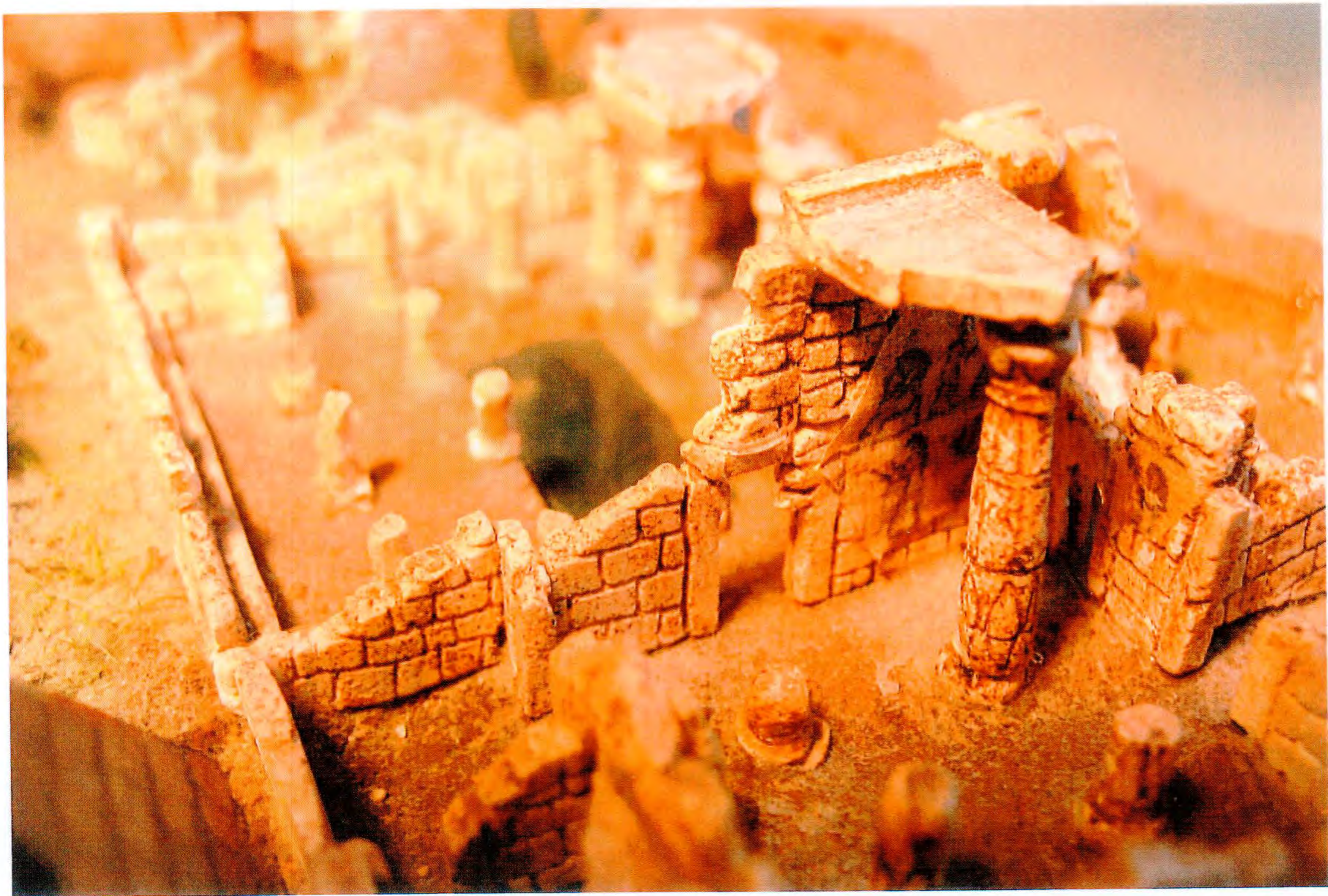

Foto 54. Nogmaals priesteressenpaleis. Blik vanaf de andere kant (achter het beeld) op de feestzaal en de reinigingsvijver achter de doorgang vanuit het westen.

FOTO 55. Evenals foto 47 een detailopname van Chasatefs aanbiddingskapel achter zijn zuilentempel. Ook niet ingekleurde muurschildering is zichtbaar. Niet afgemaakt door zijn dood?

↓
Het Huis van de Schilden (Chasatef)

Foto 56. Tempelpoort achter Chasatefs aanbiddingskapel. (zie Foto 47). Het koningspaar flankeert de poort voor Oeserka's grote tempel. Alleen Chasatefs naam is in de latei gebeiteld. Was Amosa overleden? zie ook foto's 47 en 55

Foto 57. Het rituele centrum van Chasatef en Amosa's piramidetempel. Chasatefs cultusbeeld staat tegen de achterwand van de tempel, voor de noordelijke piramidewand, links van de aanbiddingsstele. Rechts is op de muur een schildering van het koningspaar te zien.

Foto 58. Nogmaals dezelfde ruimte, deze keer is ook Amosa's cultusbeeld zichtbaar en links boven de piramidewand. Zie rechts achter de zuilen weer de schildering.

Foto 59. Binnen de zuilenhof van Chasatef en Amosa ziet men hier het front, de Pyloon van Oeserka's (Ptamis III) dodentempel. 2 zittende beelden van deze koning en religieuze reliefs zijn te zien.

Foto 60. Blick op de Mastaba van Ptaro. Vanuit de aanbiddingskapel ziet men Ptaro's cultusbeeld in de serdab, met een gat in de muur waardoor de ziel van de koning de offeraar kan zien. Links ziet men in een voorraadkamer het bovenste deel van een amfoor (zie ook foto 68)

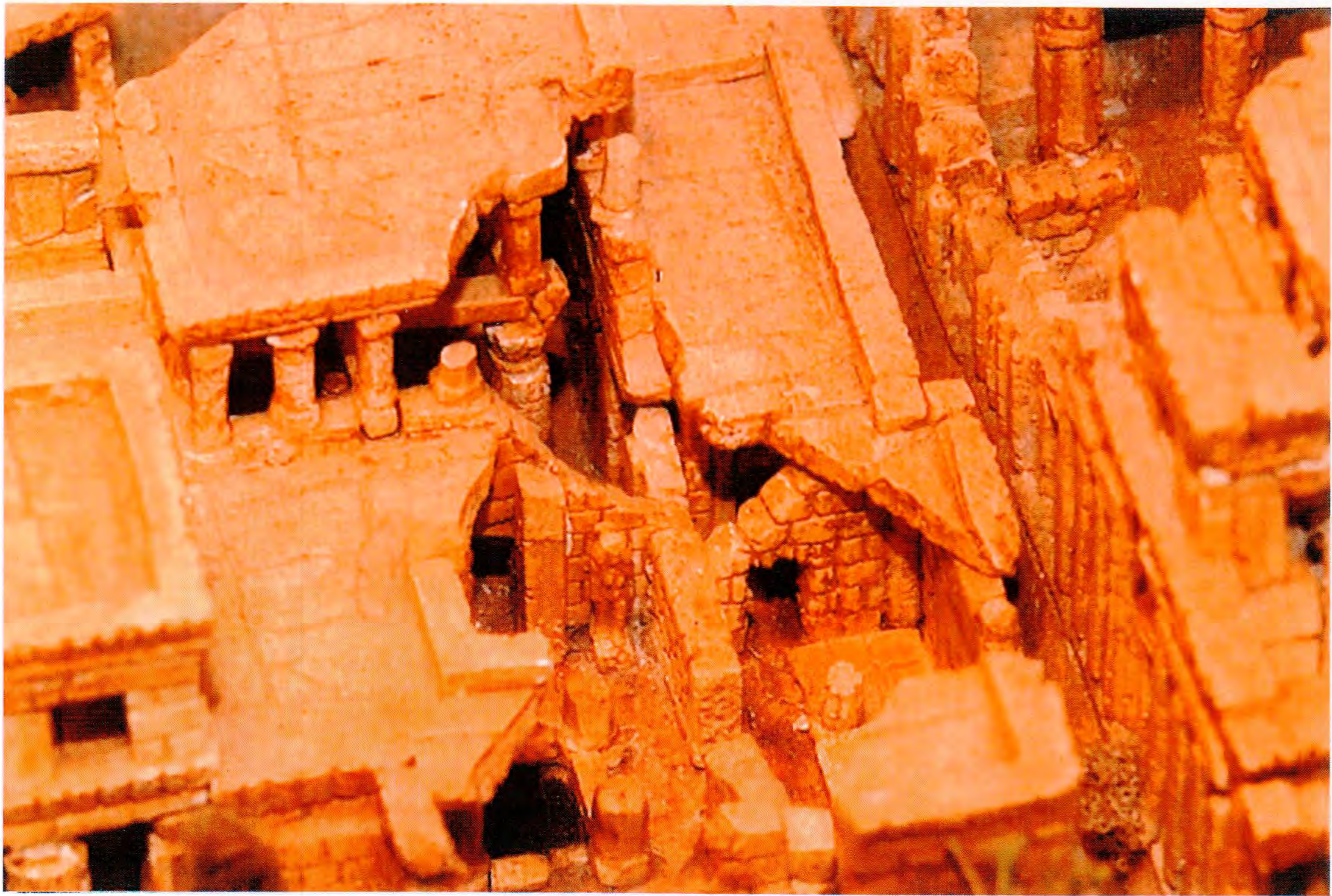

FOTO 61 . Nogmaals paleis v. koningin Amosa. (zie foto 43) Naakt beeld v. koningin in hoek badkamer. Rechts slaapkamer. Links boven Geschraagde zuilenhal. Rechtsboven troonzaal Ptamis III en opvolgers met koninklijk podium.

Foto 62. Nogmaals Dodentempel van Ptamis III met piramide. Daar onder net zichtbaar deel van dubbele cultusbeeld van Oeserka en Nefernitiseamoset. Rechts Zonnestier onder baldakijn van Chasatefs zuilentempel. zie ook foto's 44 en 74

FOTO 63. Zicht op de paleizen in "avondlicht" vanuit het Noordwesten. Linksonder bibliotheek, rechtsonder dodentempel Ptamis III. Linksboven Kon. Stallen. Rechtsboven Zonnetempel

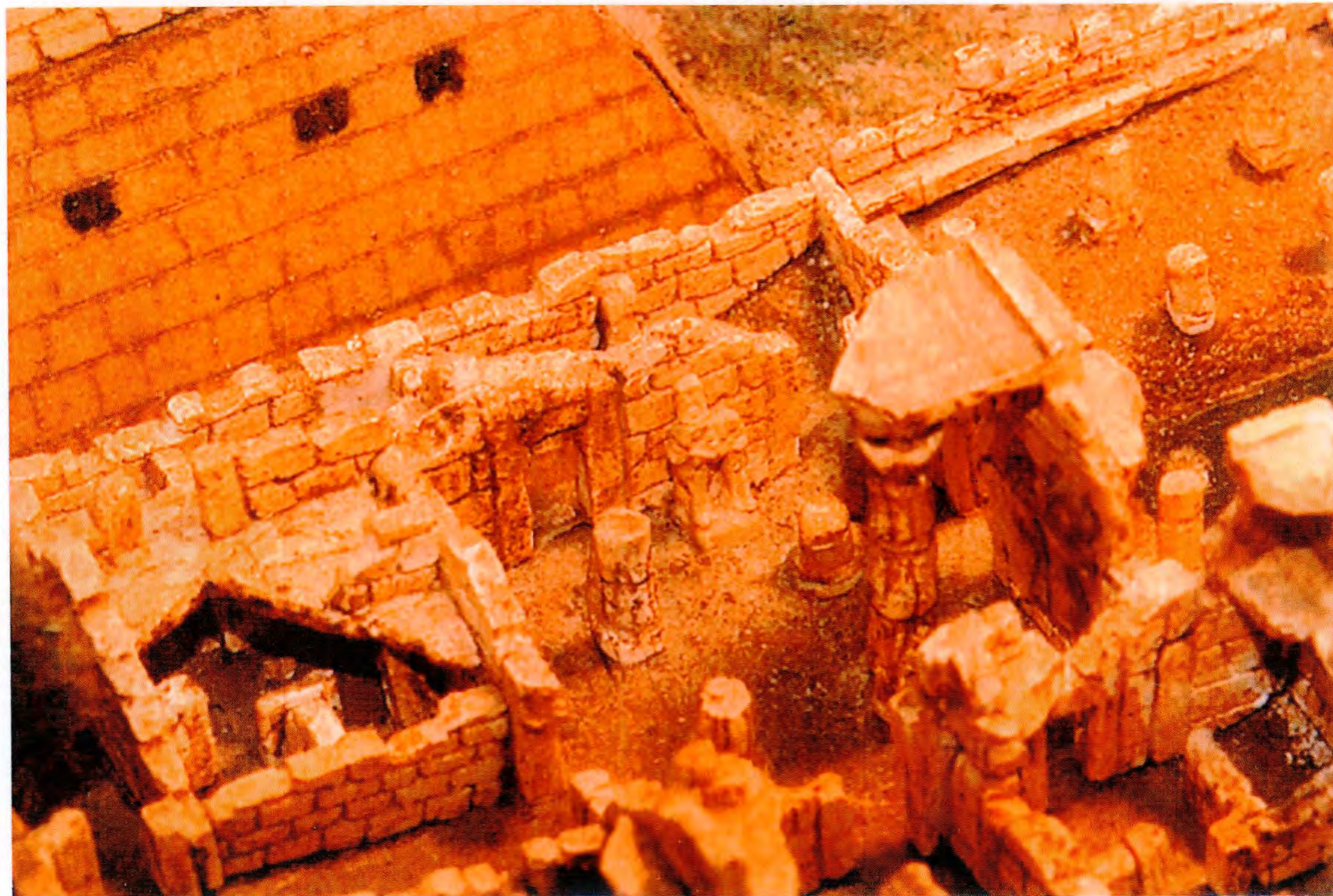

Foto 64. Nogmaals feestzaal tempelmaagden met dubbelbeeld van Moeniweset en Ptamis III als kind (symbool v. wedergeboorte) Zie ook foto's 48, 53 en 54

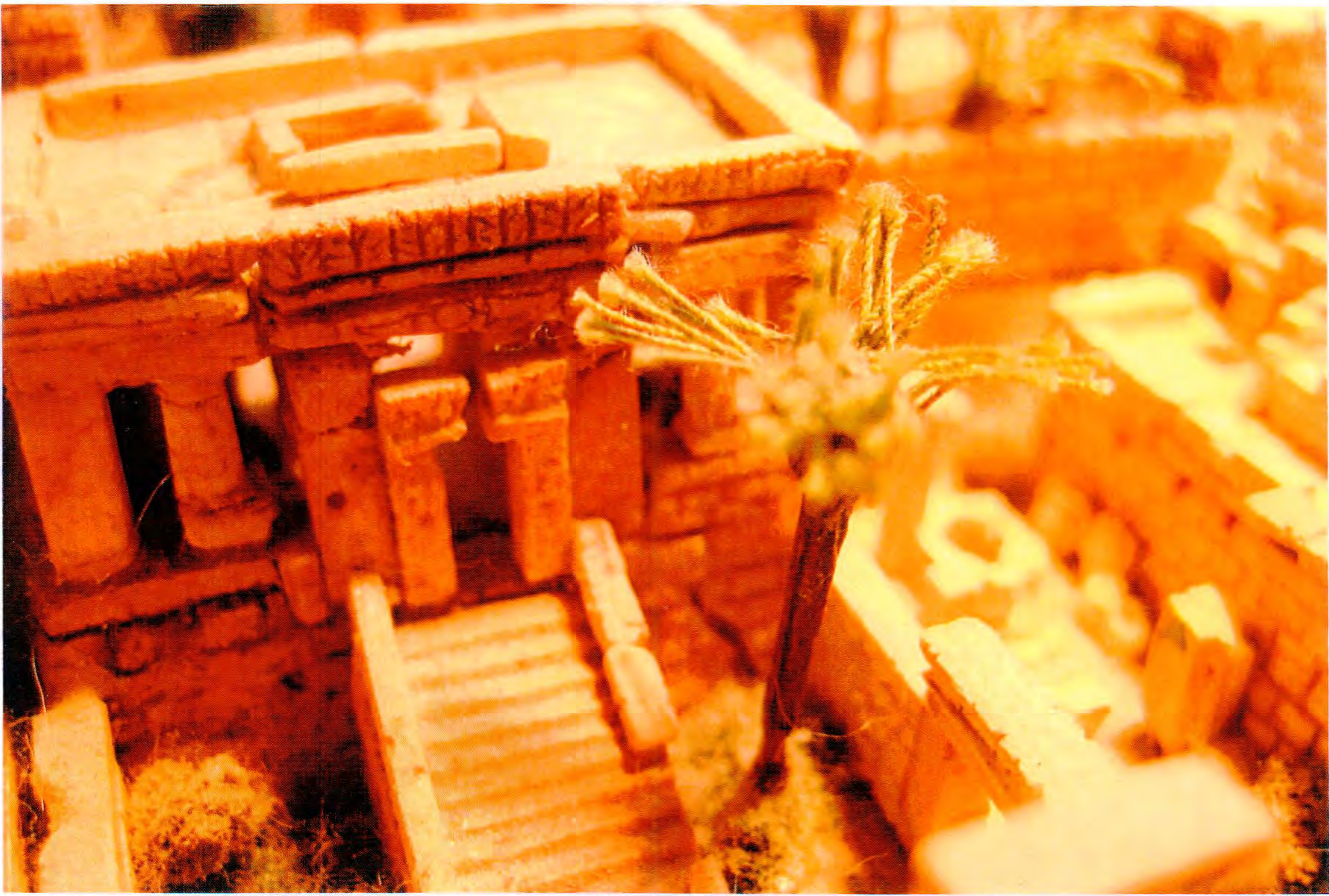

Foto 65 . Maantempel Amosa, tevens
Ontvangsthal konininnenpaleis

Foto 66 . Sfinx Ptamis IV
Bij paleisingang.

Foto 67 . Manschappenverblijf
In het garnizoen

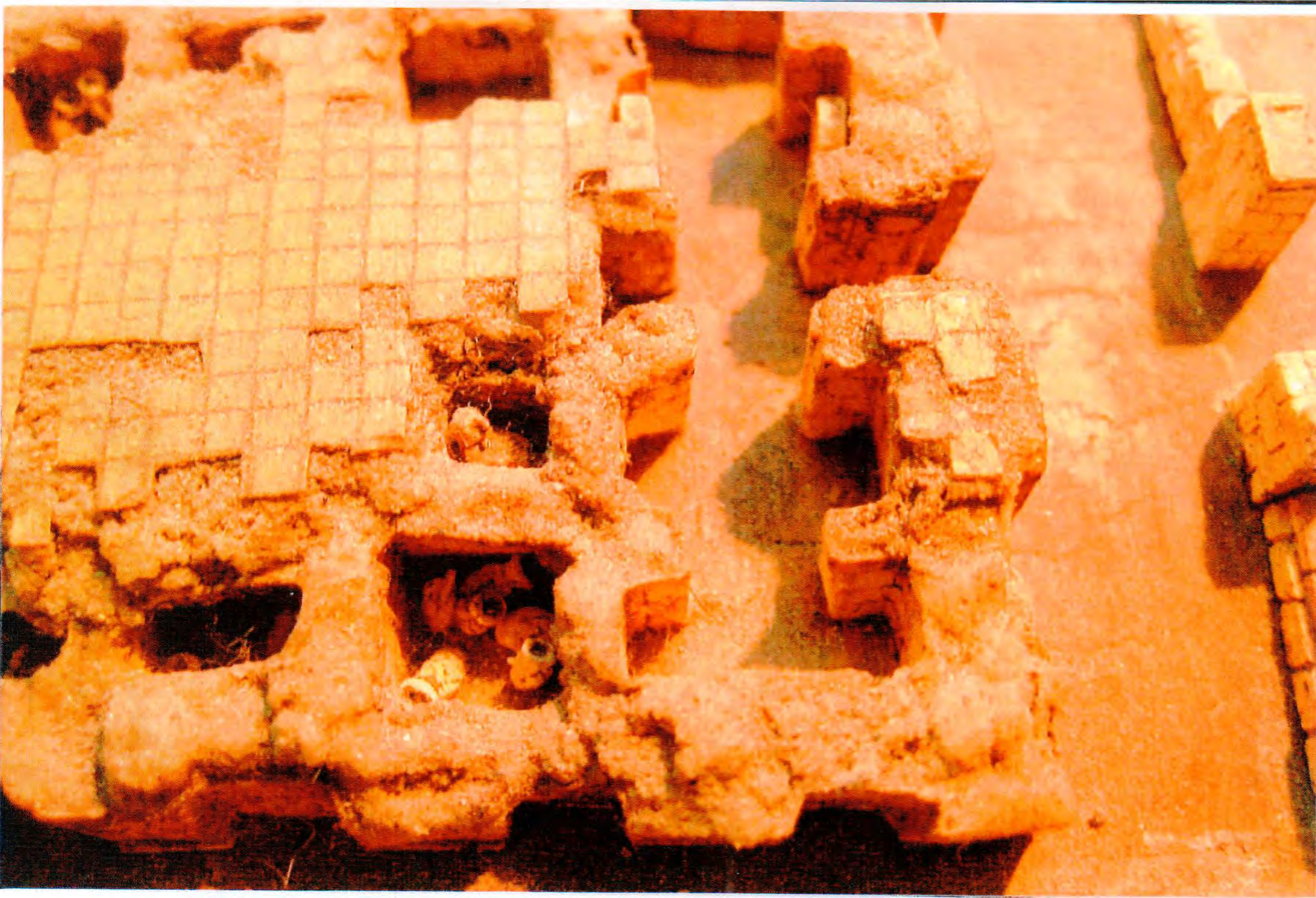
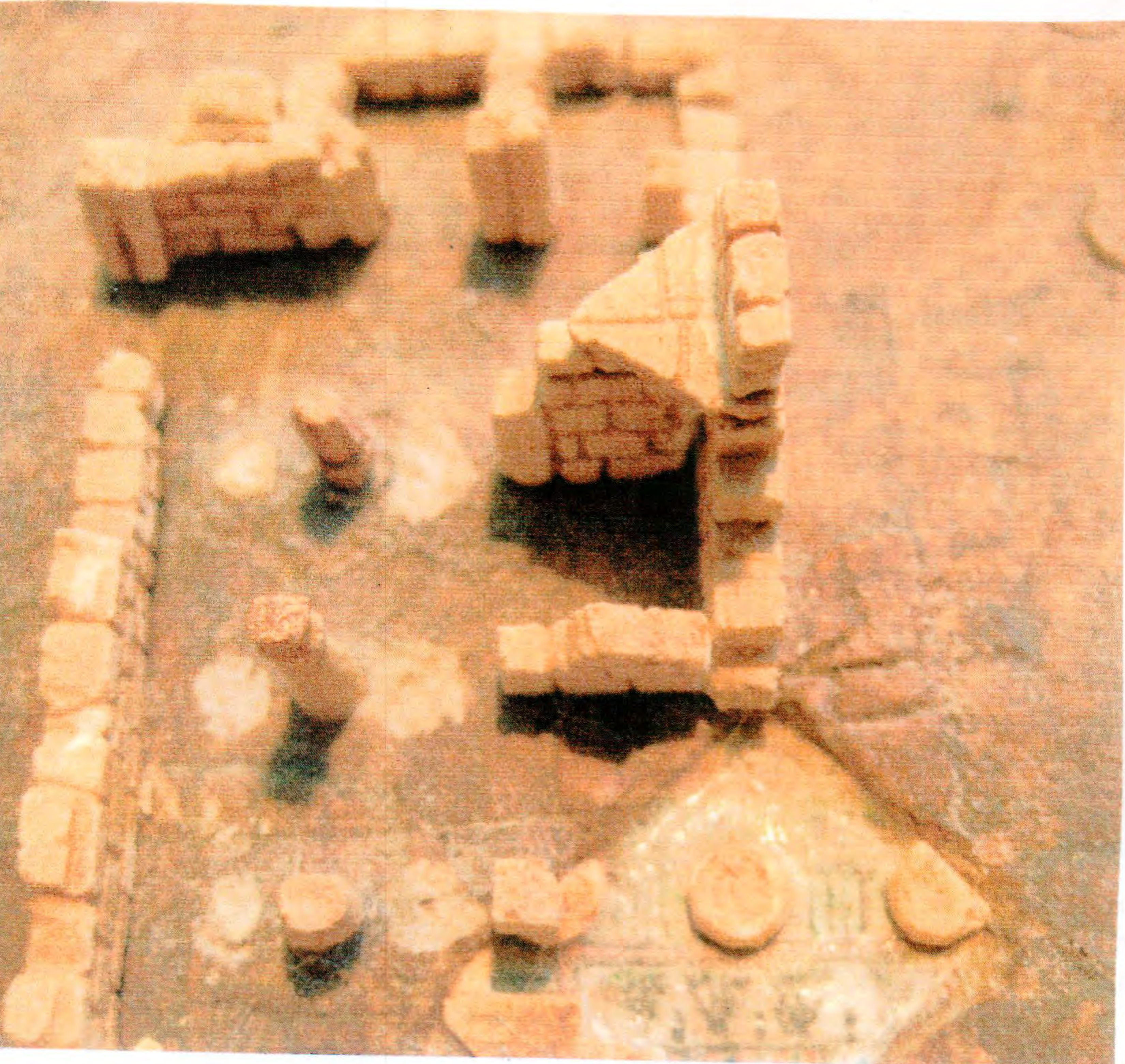

Foto 68 . Mastabagraf Ptaroë met nissengevel.
 Ook toegangspyloon, serdab, offerkapel en
 voorraadkamers. Zie ook foto 60

Foto 69 . Overwinningsmonument:
 Ptamis III verslaat Casto.

Foto 70 . Manschappenverblijf in het garnizoen
 met opgraving paleisvloer en podium Sjebhotep II
 en Ptamis II.

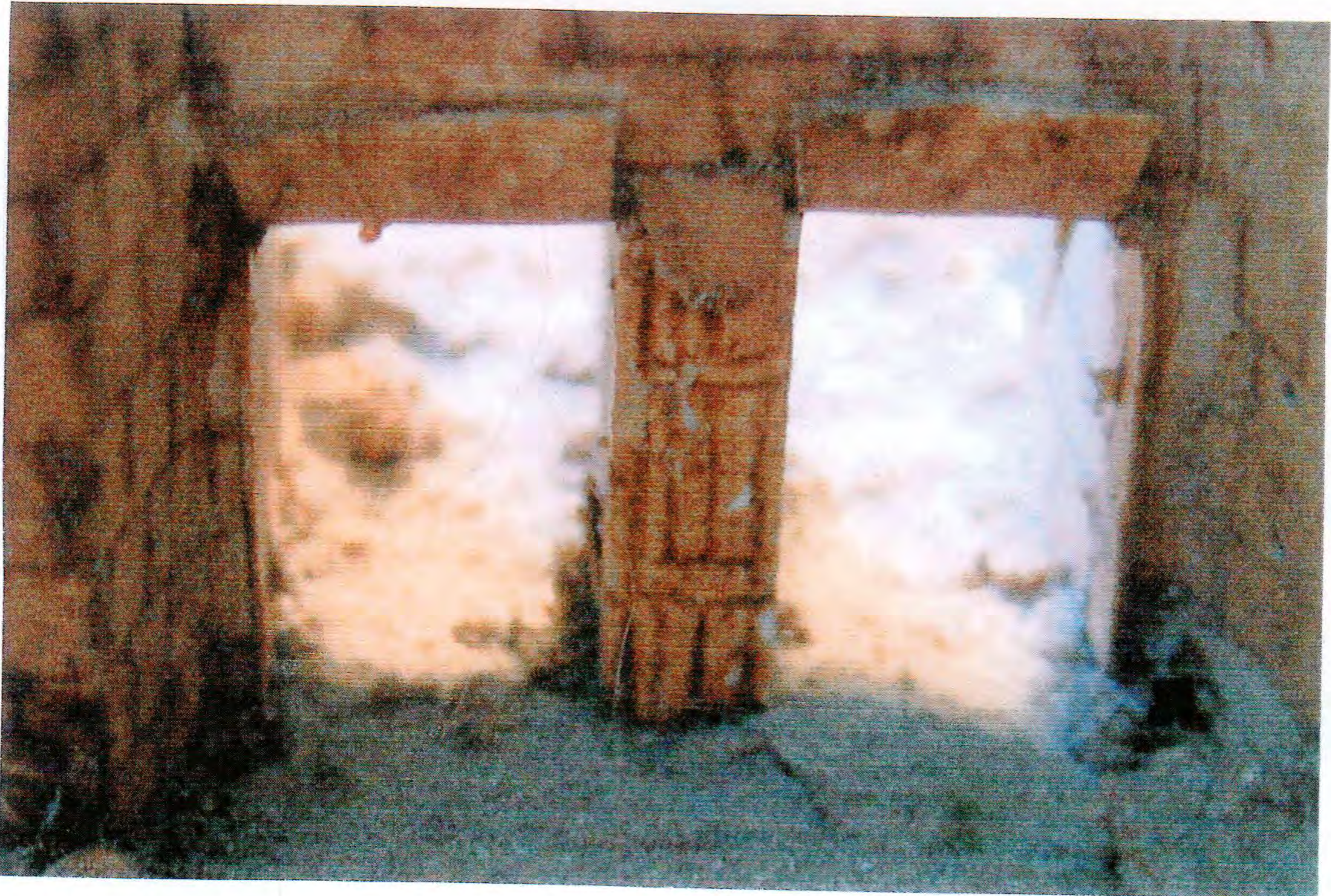

Foto 71 . Door deze poort kwam het volk de stad binnen en stond dan meteen op het tempelplein tussen de obeliskken van Amosa/Chasatef om te offeren voor de eerste tempelpyloon, waar de 4 koningsbeelden op hen neerkeken. (zie ook foto 36 e.a.)

Foto 72 . Trappenhal van prins Kaj's grote huis en keuken met grote voorraadkruiken, waarvan er 2 verzegeld. (Zie ook foto 51, waar dit deel rechts bij aansluit

85
Huis van de Schilden
↓ Barkkapel

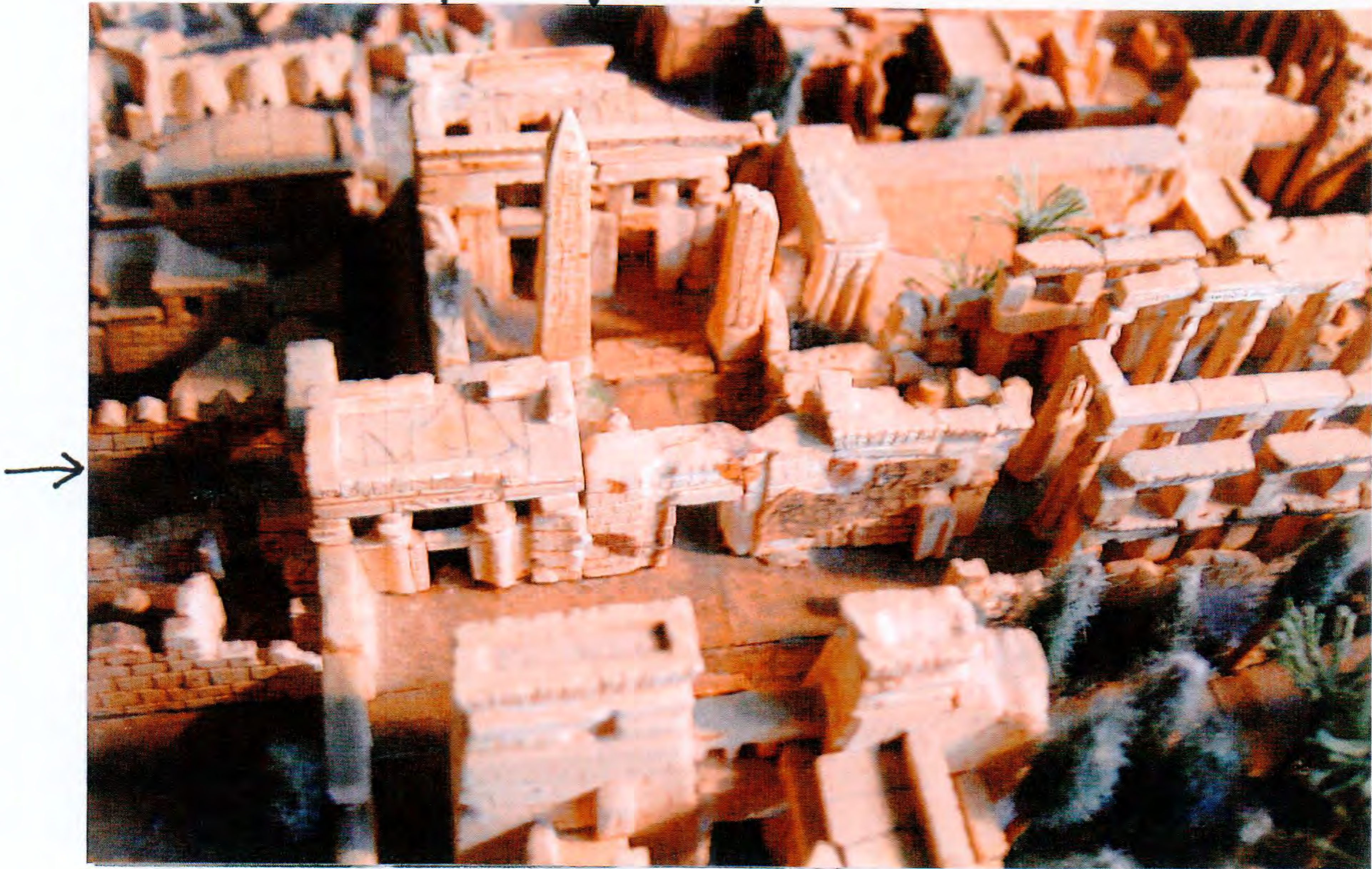

Foto 73. Blik vanaf de grote tempelpylonen van Ptamis III op zijn obeliskken, daar achter de barkkapel van Chasatef/Amosa. Links midden de kleine tempel van Chaoenef. Rechts zuilenhal Chasatef/Amosa. Linksboven 3 graanschuren van de betaalmeeester in de priesterwijk.

Foto 74. Zuilenhal Chasatef/Amosa. Hemelstier met zonnescijf tussen de horens, onder baldakijn. zie foto 62.

Foto 75. Een van de twee jubileumbeelden van Ptamis II voor zijn nu verdwenen paleis in het garnizoen.

Foto 76 .Tempelpylonen en tempelhof van Chasatef/Amosa vlak achter de stadspoort. Onder het zuilendak links ingang dodentempel Oenitra met daar achter haar tempelhof. Links onder het midden nog net een deel van een boogvormig dak van een voorraadschuur zichtbaar. Achter de poorttorens het grote beeld van Chasatef. Rechts had Amosa's beeld moeten staan.

Foto 77 .Het Allerheiligste van de zonnetempel met obelisk-vormige godenschrijn. Rechts, poort naar de gang (koningsgallerij) van dodentempel Chasatef/Amosa. Links kapel met heilige Triade: vnl: Maangodin Ama, Zonnegod Jae en hun zoon, de Sterrengod Sjub (met horizon en hemelgewelf als kroon). Hoogte beeld: 8 mm

